

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI ve ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDEKİ BOŞANMIŞ VE
TAM AİLEYE SAHİP ÖĞRENCİLERİN OKUL
BAŞARILARI VE OKULDA KARŞILAŞTIKLARI
PROBLEMLERİN İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
Cesur ALTUNBULAK**

**Danışman
Doç. Dr. İsmail AYDOĞAN**

Yüksek Lisans Tezi

**Eylül 2011
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini, beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Cesur ALTUNBULAK

İlköğretim İkinci Kademedeki Boşanmış ve Tam Aileye Sahip Öğrencilerin Okul Başarıları ve Okulda Karşılaştıkları Problemlerin İncelenmesi adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Cesur ALTUNBULAK

Danışman
Doç. Dr. İsmail AYDOĞAN

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Mustafa ÇELİKTEN

Doç. Dr. İsmail AYDOĞAN danışmanlığında Cesur ALTUNBULAK tarafından hazırlanan “İlköğretim İkinci Kademedeki Boşanmış ve Tam Aileye Sahip Öğrencilerin Okul Başarıları ve Okulda Karşılaştıkları Problemlerin İncelenmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

16. / 09. / 2011

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. İsmail AYDOĞAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Semra DEMİR

Üye : Yrd. Doç. Dr. Abdullah İŞIKLAR

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 23.09.2011 tarih ve ...2011./176. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

23. / 09. / 2011

Prof. Dr. Miyazi CAN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Aile Mahkemesi bünyesinde 2005 yılından beri pedagoğ olarak görev yapmamdan dolayı, ailesi boşanmış veya boşanmak üzere olan birçok çocukla yaptığım görüşmelerde, boşanmanın çocuklar üzerine etkilerini gözlemlemem, bir eğitimci olarak beni bu konuda bilimsel bir araştırma yapmaya sevk etti. Araştırmamda, ilköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarını ve problemlerini genel tarama modeli ile ortaya koymaya çalıştım.

Araştırmanın her aşamasını izleyen ve beni yönlendiren tez danışmanım Sayın Doç. Dr. İsmail AYDOĞAN'a, örnekleme ulaşmam konusunda yardımlarını esirgemeyen Kayseri Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü Sayın Bahamettin KARAKÖSE ve Müdür Yardımcısı Sayın Salih Faik GÜRBÜZ'e, okul müdürleri ve okul rehber öğretmenlerine, araştırmaya katılan öğrencilere, veri toplama araçlarının tasnifi ve verilerin bilgisayar ortamına aktarılması konusunda yardımcı olan Sayın Savaş KARAGÖZ'e, verilerin analizi sırasında bilgisine ve desteğine başvurduğum Sayın Yrd. Doç. Hasan BOZGEYİKLİ hocama teşekkürlerimi borç bilirim.

Elbette, araştırmanın başından beri beni destekleyen, ilgi ve sabır gösteren sevgili eşim Deniz ve kendileri ile geçirmem gereken zamanlarından aldığım çocuklarım, Yağız Boran ve Yiğit Ozan'a, tüm ALTUNBULAK ve DEMİR ailelerine sevgilerimi sunuyorum.

Cesur ALTUNBULAK

Kayseri, 2011

**İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDEKİ BOŞANMIŞ VE TAM AİLEYE SAHİP
ÖĞRENCİLERİN OKUL BAŞARILARI VE OKULDA KARŞILAŞTIKLARI
PROBLEMLERİN İNCELENMESİ**

Cesur ALTUNBULAK

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi Eylül 2011

Danışman: Doç. Dr. İsmail AYDOĞAN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin, okul başarıları ve problemlerinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, Kayseri şehir merkezindeki 16 farklı ilköğretim okuluna devam eden, 217'si tam aileye, 214'ü boşanmış aileye sahip, 6., 7. ve 8. sınıflara devam eden toplam 431 öğrenci (221'i kız, 210'u erkek) oluşturmuştur.

Araştırmada veri toplama araçları olarak, öğrencilerin ağırlıklı not ortalamaları ve demografik özelliklerini öğrenmek için "Kişisel Bilgi Formu", problem durumlarını tespit etmek için "Problem Tarama Envanteri" kullanılmıştır. Verilerin analizinde, bağımsız gruplar için t testi, tek yönlü varyans analizi, ki-kare testi ve ileri istatistik testlerden Tukey testi kullanılmış, anlamlılık değeri için $p < .05$ kabul edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin okul başarılarının, aile yapısına (tam-boşanmış aile), anne-babanın eğitim ve ailenin gelir düzeyine, sınıf düzeyine, boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveynin yeni bir evlilik yapma durumuna, yanında kalmadığı ebeveyni ile görüşme sıklığı değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı ancak, öğrencilerin okul başarılarının, boşanmadan sonra anne ya da babasından kiminle kaldığı, cinsiyetleri ve boşanmadan sonra geçen süre değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ayrıca, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre özellikle içedönük-kişilikle ilgili daha fazla problem yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, İlköğretim, Okul Başarısı, Öğrenci Problemleri

**INVESTIGATION OF SCHOOL SUCCESS AND PROBLEMS OF PRIMARY
EDUCATION SECOND STAGE STUDENTS WITH DIVORCED AND INTACT
FAMILIES**

Cesur ALTUNBULAK

Erciyes University Institute of Educational Sciences

Master's Thesis, September 2011

Thesis Consultant: Assoc. Prof. İsmail AYDOĞAN

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate the school success and problems of primary education second stage students with divorced and intact families. Our sample was consisted of 431 (220 female and 211 male) students attending 6th, 7th, 8th, grade among 16 primary schools in Kayseri city center. In this sample, 214 students had divorced families and 217 students had intact families.

In order to collect data for the research; "Personal Information Form" was used to determine grade point average and sosyodemographic traits of the students; "Problem Check List" was used to determine the problem situations of the students. To analysis data, t test for independent samples, one way Anova, Chi-Square and Tukey test from Post-Hoc tests are used. The significance level was accepted as $p < .05$ in this study.

The results indicate that there were significant differences in school success with respect to family structure (divorced-intact family), parent's education and income level, grade level, custodial parent's remarriage, frequency of contact with noncustodial parent. However, there were no significant effect of gender of the student, which parent the student stays after the divorce and duration elapsed after the divorce on the student's school success. The results also indicate that the students from divorced families implied higher number of problem situations than the students from intact families especially for internalization problems.

Key Words: Divorce, Primary Education, School Success, Students' Problems

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Problem Durumu	4
1.1.1. Alt problemler	5
1.2. Araştırmanın Gereği ve Önemi	6
1.3. Varsayımlar	7
1.4. Sınırlılıklar	7
1.5. Tanımlar	7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Aile	9
2.2. Aile ve Eğitim	11
2.3. Boşanma.....	12
2.3.1. Boşanmanın çocuklar üzerine genel etkileri	13
2.3.2. Boşanmanın çocukların okul başarıları üzerine etkileri	17
2.3.3. Boşanmanın çocuklara etkisini belirleyen faktörler	19
2.4. Dünya'da Boşanma	24
2.5. Türkiye'de Boşanma	25
2.6. Yurt Dışında Yapılan Bazı Çalışmalar	30
2.7. Yurt İçinde Yapılan Bazı Çalışmalar	40

3. YÖNTEM	52
3.1. Araştırmanın Modeli	52
3.2. Evren ve Örneklem	52
3.3. Veri Toplama Araçları	53
3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması ve Verilerin Analizi	54
4. BULGULAR	56
4.1. Örneklemi Tanıtıcı Bulgular	56
4.2. Okul Başarısına Ait Bulgular	58
4.3. Öğrencilerin Problemlerine İlişkin Bulgular	71
5. TARTIŞMA ve YORUM	101
5.1. Okul Başarısına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	101
5.2. Öğrencilerin Problemlerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	106
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	110
6.1. Sonuç	110
6.1.1. Okul başarısına ilişkin sonuçlar	110
6.1.2. Öğrencilerin problemlerine ilişkin sonuçlar	111
6.2.Öneriler	112
KAYNAKÇA.....	114
EKLER	127
EK-1: Kişisel Bilgi Formu	127
EK-2: Problem Tarama Envanteri.....	129
EK-3: Veri Toplama Araçları Uygulama İzin Onayı.....	135
ÖZGEÇMİŞ	136

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Bazı Avrupa ülkelerinde kaba boşanma hızı	24
Tablo 2. Türkiye'de çeşitli yıllardaki kaba boşanma hızı	26
Tablo 3. 1996-2010 yılları arası Türkiye'deki evlenme-boşanma istatistikleri.....	26
Tablo 4. Yerleşim yeri ve bölgelere göre evliliğin durumu ve boşanma	27
Tablo 5. Cinsiyet, yaş, gelir ve öğrenim durumuna göre evliliğin devamı ve boşanma ..	28
Tablo 6. Kayseri ilinde 2001-2010 yılları arası boşanma sayıları	28
Tablo 7. Çocuk sayısına göre boşanma	29
Tablo 8. Örneklemeye giren okullar ve aile yapılarına göre öğrenci sayıları	52
Tablo 9. Örneklemi tanıtıcı frekans ve yüzde değerleri	56
Tablo 10. Boşanmış aileye sahip katılımcıları tanıtıcı frekans ve yüzde değerleri	57
Tablo 11. Okul başarısının cinsiyet ve aile yapısı değişkenlerine göre farklılaşma durumuna ilişkin t testi sonucu.....	58
Tablo 12. Aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerin okul başarılarının aile yapısına göre farklılaşma durumuna ilişkin t testi sonucu.....	59
Tablo 13. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu	60
Tablo 14. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının annenin eğitim düzeylerine ilişkin TUKEY testi sonucu.....	61
Tablo 15. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu	61
Tablo 16. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının babanın eğitim düzeylerine ilişkin TUKEY testi sonucu.....	62
Tablo 17. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu	62
Tablo 18. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi sonucu	63

Tablo 19. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu	63
Tablo 20. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının annenin eğitim düzeylerine ilişkin TUKEY testi sonucu	64
Tablo 21. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu	64
Tablo 22. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının babanın eğitim düzeylerine ilişkin TUKEY testi sonucu	65
Tablo 23. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu	65
Tablo 24. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi sonucu	66
Tablo 25. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının cinsiyet ve kiminle kaldığı değişkenlerine göre farklılaşma durumuna ilişkin t testi sonucu	67
Tablo 26. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının üvey ebeveyn durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin t testi sonucu	68
Tablo 27. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının boşanmadan sonra geçen süre değişkenine göre farklılaşma durumuna İlişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu.....	70
Tablo 28. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının görüşme sıklığı değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu	70
Tablo 29. Boşanmış aileye sahip erkek öğrencilerin okul başarılarının görüşme sıklığı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi sonucu	71
Tablo 30. Sağlık alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde değerleri ve Ki-Kare testi sonucu.....	72
Tablo 31. Okul ortamı alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde değerleri ve Ki-Kare testi sonucu	75
Tablo 32. Aile alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde değerleri ve Ki-Kare testi sonucu.....	81

Tablo 33. Meslek-gelecek alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde değerleri ve Ki-Kare testi sonucu	86
Tablo 34. Toplumsal ilişkiler alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde değerleri ve Ki-Kare testi sonucu	89
Tablo 35. Kişilik özellikleri alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde değerleri ve Ki-Kare testi sonucu	92
Tablo 36. Aile yapısına göre problem durumlarına verilen cevapların yüzde değerleri	107

1. GİRİŞ

İnsanın tarihsel yürüyüşünde ilk ortaya çıkan kurum olan aile, dünya üzerindeki tüm değişim ve dönüşümlere karşı fonksiyonları değişen ancak varlığı ve temel yapısı değişmeyen, yeryüzündeki son insanla birlikte varlığını sürdürecektir belki de son toplumsal kurumdur (Güler, 2008:72). İçinde yaşadığımız toplumun temel dayanağı olan aile, insanların birlikte yaşamak üzere bir araya geldikleri toplulukların en küçüğü ve eskisidir. İnsanoğlunun dünyaya gözünü açtığı anda kendisini içinde bulduğu ve ilişkiye geçtiği ilk toplumsal birim ailedir. İnsanlar bu birim içerisinde yaşamlarını başlatır ve sürdürürler (Özden,2010:40). Toplumsal yaşamın ana unsurlarından olan aile, ana-baba-çocuklar ve tarafların kan akrabalarından meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir kurumdur. Sosyolojik literatürde aile hakkında yapılmış çok çeşitli tanımlar vardır ve her tanım onu değişik bir kategori içine yerleştirmiştir. Esas itibariyle bu tanımlardan her biri, aileyi sosyal hayatın ana şekillerinden biri olarak kabul etmekle beraber, onu sosyal bir grup, birlik, örgüt, topluluk, kurum ve hatta sosyal bir yapı olarak değerlendirmektedir (Güler, 2008:30).

Sağlıklı bir toplum, sağlıklı ailelerden oluşmuş bir toplumdur. Aile kurumunda yaygın olarak ortaya çıkan yapısal ve işlevsel bozukluklar, dengesizlikler, toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına da bozukluklar ve dengesizlikler olarak yansımaktadır (Biçer, 2009:10). Ailenin kendi içerisinde etkin bir sistem oluşu, toplumun temel yapı taşını oluşturması yönüyle toplumların, milletlerin hatta ülkelerin devamlılığını sağlaması açısından önem arz eder (Tokgöz, 2009:2). Ailenin, bir yapı unsuru olmaktan doğan ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik fonksiyonları vardır. Aile en genel hatlarıyla nüfusu yenileme, milli kültürü aktarma, çocukları sosyalleştirme, üyelerine biyolojik ve psikolojik tatmin sağlama gibi fonksiyonlara sahiptir (Şentürk, 2006: 321).

Doğada bakım, ilgi, sevgi ve desteğe en çok ve uzun süre ihtiyaç hisseden tek canlı varlık insandır. Dünyaya gelen çocuk, doğduğu andan başlamak üzere çok uzun bir süre, anne-babasının yakın ilgi, sevgi ve desteğine muhtaç olarak yaşar. Aile içinde anne-baba, çocuğun biyolojik ve psikolojik tüm ihtiyaçlarını karşılıksız olarak büyük bir özveri ve sabırla karşılar. Yeme, içme ve temizlik başta olmak üzere çocuğun günlük her türlü ihtiyaç ve bakımı, kendi aile büyükleri tarafından giderilir. Çocuğun fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişiminin arzu edildiği şekilde tamamlanması bu tür ihtiyaçlarının zamanında, düzenli ve yeterli karşılanmasına bağlıdır (Şentürk, 2006: 321). Çocuğun ilk

öğrenme yaşantılarının gerçekleştiği aile ortamı, çocuğun sosyal, duygusal ve kişilik gelişiminde son derece önemli bir yere sahiptir. Aile kavramı sadece doğurganlık ve neslin devam ettirilmesi işlevleri ile sınıflandırılmaz. Ailenin işlevi aynı zamanda çocuğun sosyalleşme sürecinde yaşadığı ve yaşayacağı tüm problemler, gereksinimler ve bu gereksinimlerin giderilmesini de içermektedir (Biçer, 2009:15).

Ailenin yapısı, tipi, sosyo-ekonomik kültürel düzeyi, dış çevresi gibi etkenler, çocuğun gelişimi açısından önem arz etmektedir (Tokgöz, 2009:15). Ailenin ölüm ve boşanma yoluyla parçalanması, onun çocuğu eğitime fonksiyonunu olumsuz etkilemektedir. Ailenin parçalanmasıyla, çocuklar ahlâk, din ve kültür konularındaki bilgileri, başta televizyon, okul veya öğretmen olmak üzere aile dışından almak zorunda kalmaktadır (Şentürk, 2006:45).

Yaşanılmakta olan yirmi birinci yüzyılda hızı artan ekonomik, sosyal ve siyasal değişimler, toplumların tamamını farklı oranlarda etkisi altına almaktadır. Modernleşmenin şekillendirdiği sanayileşme ve kentleşme, hızlı değişim ve dönüşümü yapılandırmaktadır. Tüm yapı unsurları ile etkileşim halinde olan aile, kendini bu değişim ve dönüşümler içinde bulmaktadır. Yaşanılanlara bağlı olarak, toplumun temel birimi olan ailenin yapı ve işleyişinde büyük farklılıklar ortaya çıkmaktadır (Şentürk, 2006:1).

Meydana gelen hızlı gelişmelerin olumsuz yönleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlardan en önemlisi toplumun çekirdeği kabul edilen ailenin, ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve kültürel olarak zayıflaması sonucu artan boşanma oranları olmuştur (Bahar, 2009:147). Bundan dolayı, geçen yüzyılda toplumu ataerkil geniş aileler oluştururken, günümüzde büyük ölçüde çekirdek ve parçalanmış aileler oluşturmaktadır (Öztürk, 2006: 27).

Dünya'da boşanma oranlarına bakıldığında, boşanma oranı en yüksek olan ülke %50 ile Amerika Birleşik Devletleridir. Amerika'da 6 milyon boşanmış ailenin %60'ı çocuk sahibidir (Spain, 2008:21). İngiltere'de boşanma oranı, Batı Avrupa'nın en yüksek oranıdır ve son 20 yıllık periyotta dörde katlanmıştır. Almanya'da gerçekleşen evliliklerin %34'ü boşanma ile sonuçlanmaktadır (<http://genbilim.com>). Türkiye'de de parçalanmış ailelerin sayısı giderek artmakta bu durum da çocukların gelişim dönemlerinde meydana gelen sorunlarında bir artış meydana getirmektedir (Erürker, 2007:17).

Ülkemiz, dünyada düşük boşanma oranına sahip ülkelerden biri olmakla beraber boşanmalarda sayısal bir artış olduğu gözlenmekte ve gelecekte de artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir (Pancar, 2009:8). Boşanma oranları, kaba boşanma hızı kavramı ile belirtilmektedir. Kaba boşanma hızı, belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen boşanma sayısıdır (Bahar, 2009:157). Türkiye’de kaba boşanma hızı 1930’lardan 2000 yıllara gelindiğinde, 0,15’ten, 0,52’ye çıkarak 70 senelik süreç içinde yaklaşık 3 kat artarken, boşanma hızındaki artış son 10 senede yaklaşık 3 kat daha artarak 2010 yılında 1,62 olmuştur. Türkiye’deki özellikle 2000 yılından sonraki dönemde, boşanma oranlarında meydana gelen belirgin yükseliş, araştırmacıların boşanma üzerine olan ilgilerini arttırmıştır.

Boşanma, psikolojik, sosyal ve hukuki sonuçları olan bir süreçtir. Eğer evlilik birliği bitme noktasına gelmişse, bu evliliği bitirirken tarafların üzerinde önemle ve öncelikle durması gereken konu, çocukların boşanma sürecinden en az zararla çıkmasının sağlanmasıdır (Asiltürk, 2004:45). Hukuk yönünden boşanma, evlilik sözleşmesinin sona ermesidir (Yörükoğlu, 2000:197). Günümüzde oldukça sık görülmesi ve özellikle çocukları etkilemesi nedeni ile pek çok araştırmacı bu konuya yönelmiştir. Boşanmadan sonra, çocuklar üzerine ebeveynlerin kontrol ve destekleri azalmakta, çocuk bir ebeveyninden ayrı yaşamaya başlamakta, anne ve baba arasındaki devam eden çatışmalara tanıklık etmekte, ekonomik olarak daha az imkanlara sahip olmakta, alıştığı sosyal çevreden taşınarak yeni okul, arkadaşlık ve sosyal çevrelere uyum yaşamak zorunda kalabilmektedir (Amato, 2000:1271).

Çocukların boşanmadan ne düzeyde etkilendiklerinin en iyi göstergesi okul performanslarıdır. Düşük okul başarısı, çocuklara düşük özgüven ile yüksek kaygı ve depresyonun işaretidir. Çocukların psikolojik iyi olma durumları ile okul başarıları arasında doğrusal bir ilişki bulunmuştur (Xu, Zhang ve Xia, 2007:101). Okula bağlılık ve okuldaki uyum düzeyleri her aile yapısında, ailenin çocuğun eğitimine katılımından daha etkili olmaktadır. Özellikle boşanmış aileye sahip çocukların okuldaki uyum düzeyleri, doğrudan doğruya çocuğun okul başarısını arttırmaktadır (Rodgers ve Rose, 2001:47). Türkiye’de boşanma oranlarının artmasına rağmen, boşanmanın çocuklar üzerine etkisi üzerine araştırmalar çok az sayıdadır (Behmuaras, 2003:59). Boşanmış aile çocukları üzerine Türkiye’de yapılan araştırmalar gözden geçirildiğinde, çoğunlukla anne ve babası evli olan çocuklarla boşanmış aile çocuklarının benlik saygısı, uyum,

depresyon, anksiyete ve davranış sorunları yönünden karşılaştırıldıkları görülmektedir (Öztürk, 2006:23).

Son yıllarda boşanma kavramı ile ilgili yeni bir yaklaşım da boşanmanın ailenin sonu demek olmadığı, ailenin yeni bir yapılanma süreci içine girdiğidir. Evlilik yasal olarak boşanma ile sona ermekle birlikte, anne ve babalık her iki ebeveyn için de kalıcıdır. Çocuğun velayeti hangisine verilirse verilsin, çocuk kimin yanında kalırsa kalsın anne ve babalık görevleri her iki ebeveyn için de kalıcıdır ve devam etmektedir. Bu yeni anlayışla, boşanma öncesi ve sonrasında çocuğu koruyucu ve önleyici programların ortaya çıkması ve uygulanması önem kazanmıştır. Okul temelli uyum programları 1977 yılında Amerika'da hazırlanmaya ve uygulanmaya başlamıştır (Arifoğlu, 2006:3). Yurt dışında, başta Amerika olmak üzere boşanma oranlarının yüksek olduğu ülkelerde, 1960'lardan başlayarak, boşanmanın çocuklar üzerine etkisi özellikle psikoloji ve felsefe bilim dallarında araştırılmaya başlanmış, 1980'lerden sonra da çocuklar ve ebeveynleri için okul temelli uyum programları hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

Çocuklar, günlük etkili ve aktif yaşam sürelerinin büyük bir bölümünü okullarda geçirmektedirler. Okullar çocuklar için doğal bir destek ve koruma kurumlarıdır. Bu nedenle okullar, birincil koruma ile riskli öğrencilerin belirlenerek desteklenmesi için de uygun ortamlar olduğu düşünülmektedir (Arifoğlu, 2006:4). Hızlı toplumsal değişim ile birlikte, ailelerin gereksinimlerini karşılayabilecek ve toplumun her kesimine kolayca ulaşabilecek farklı eğitim programları geliştirilmesine ve bu programların işlerlik kazanmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Ermiş, 2008:114).

1.1 Araştırmanın Amacı ve Problem Durumu

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip çocukların okul başarıları ile problemlerinin aile yapısına göre farklılaşma durumunun incelenmesidir. Bu amaç sayesinde, giderek sayıları artmakta olan boşanmış aile çocukları ve ebeveynleri için eğitim sistemi içinde hazırlanacak koruyucu ve önleyici tedbirler kapsamındaki programlar için veriler elde edilecektir. Belirlenen bu temel amaca dayalı olarak ilköğretim ikinci kademedeki öğrenciler için okul rehberlik programında uygulanan problem tarama envanteri kullanılarak, bu düzeydeki çocukların genel problemleri tespit edilmiştir. Ayrıca, veri toplama aracında, kişisel bilgiler kısmında, çocuğun cinsiyeti, sınıf düzeyi, ailesinde boşanma durumunun olup olmadığı, şu an kiminle yaşadığı gibi demografik bilgiler de elde edilerek, elde edilen veriler

sayesinde, çocuğun okul başarısı ve okulda yaşadıkları problemler birçok faktör tarafından incelenmiştir. Çocukların okul başarıları, ağırlıklı not ortalamaları ile belirlenmiştir.

Araştırmada bu amaca yönelik olarak aşağıda verilen problem cümlesine yanıt aranmıştır:

İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin okul başarıları (ağırlıklı not ortalamaları) ile okulda karşılaştıkları problemleri, ailelerinin boşanmış veya tam aile durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.1.1. Alt Problemler

Öğrencilerin okul başarıları;

- a)Aile yapısı (tam veya boşanmış aile) ve cinsiyet,
- b)Aile yapısı (tam veya boşanmış aile) ve sınıf düzeyi,

değişkenlerine göre,

Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları;

- c)Annenin eğitim düzeyi,
- d)Babanın eğitim düzeyi,
- e)Ailenin gelir düzeyi,

değişkenlerine göre,

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarıları;

- f)Annenin eğitim düzeyi,
- g)Babanın eğitim düzeyi,
- h)Ailenin gelir düzeyi,
- i)Kiminle kaldığı,
- j)Üvey ebeveyn durumu,
- k)Boşanmadan sonra geçen süre,
- l)Görüşme sıklığı,

değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin problemlerine ilişkin alt problemler;

- a)Öğrencilerin sağlık problemleri,
- b)Öğrencilerin okul durumu problemleri,
- c)Öğrencilerin aile ile ilişkilerine dair problemleri,
- d)Öğrencilerin para-meslek problemleri,

e)Öğrencilerin toplumsal ilişkilere dair problemleri,

f)Öğrencilerin içe yönelik problemleri,

aile yapısına (tam veya boşanmış aile) göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre, Türkiye’de özellikle son 10 yılda boşanma hızı yaklaşık 3 kat artmış bulunmaktadır. Türkiye'deki boşanma oranlarındaki bu belirgin yükseliş, araştırmacıların boşanmaya olan ilgisini arttırmış ancak yeteri kadar çalışmanın hala yapılmadığı görülmüştür. Yurt dışında, boşanmanın çocuklar üzerine etkileri üzerine yapılan araştırmaların meta analizlerine bakıldığında (Amato ve Ketih 1991; Amato,2001; Reifman, Villa, ve Amons, 2001), boşanmanın çocukların psikolojik ve sosyal uyum düzeyleri ile akademik başarılarını olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır.

Boşanmış aileye sahip çocukların, okuldan ve ruh sağlığı uzmanlarından gelen destek sayesinde boşanmanın olumsuz sonuçlarında en az etkilenmeleri sağlanacaktır. Bunun yanında aile üyeleri tarafından çocuğa duygusal ve sosyal açıdan yeterli olanakların sağlanması, çocuğun sağlam bir kişilik yapısına sahip olmasının yanı sıra akademik anlamda yeterli ve başarılı olmasını sağlayacaktır (Er, 2009:7). Boşanma kararından önce eşlere verilecek olan düşünme süresi içinde, eşlerin boşanmanın sonuçları konusunda aydınlatılması ve bir meditasyona tabi tutulması tavsiye edilmektedir(Şıpka, 2006:57).

Çocuklar, günlük etkili ve aktif yaşam sürelerinin büyük bir bölümünü okullarda geçirmektedirler. Bu nedenle okullar çocuklar için doğal bir destek ve koruma kurumlarıdır. Okullar, birincil koruma ile riskli öğrencilerin belirlenerek desteklenmesi ve çocukların erken teşhis edilerek sevklerinin sağlanması için de uygun ortamlardır. Boşanmış aile çocuklarıyla ilgili Türkiye'de yapılan araştırmalar gözden geçirildiğinde, çoğunlukla anne ve babası evli olan çocuklar ile boşanmış aile çocuklarının benlik saygısı, uyum, depresyon, anksiyete ve davranış sorunları yönünden karşılaştırıldıkları görülmektedir. Oysa ki, son 20 yıldır boşanma oranlarının yüksek olduğu Amerika ve Avrupa’daki yayınlarda, koruyucu ve önleyici programların sayısındaki artış dikkat çekmektedir (Arifoğlu, 2006:4-6). Türkiye’de de boşanma oranlarının Amerika ve Avrupa’daki oranlara ulaşmasını beklemeden, öncelikle ve önemle boşanmış aile çocukları başta olmak üzere ebeveynlerine de çocukları boşanmanın olumsuz

sonuçlarından koruyucu ve önleyici okul temelli programların hazırlanması ve uygulanması için bu çalışmadan elde edilecek veriler bir ihtiyaç analizi görevi görecektir.

Ergenlik dönemi, çocuğun sosyal, fiziksel ve cinsel ve kimlik gelişiminin aynı anda gerçekleştiği karmaşık bir dönemdir (Winkle, 2010:2). Çocukların bu dönemde boşanmayı yaşamalarının çocuk üzerinde özellikle eğitim hayatında ne gibi sonuçlar doğuracağı üzerinde yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır. Türkiye’de boşanmış aile çocuklarının, benlik saygısı, uyum, depresyon, anksiyete ve davranış sorunları ile ilgili çalışmaların az sayıda da olsa yapıldığı, ancak çocukların algıladıkları problemler ve akademik başarıları konusunda yeterince çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiş ve bu çalışma ile bu alanda literatürdeki bir boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

1.3.Varsayımlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgi formunda istenilen bilgileri içtenlikle ve doğru bir biçimde yanıtladıkları,

Problem tarama envanterinde bulunan problem durumlarına kendilerine uygun şekilde içtenlikle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmadan elde edilen veriler, 2010-2011 Eğitim Öğretim yılı Kayseri Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde 16 Resmi İlköğretim Okulu öğrencileri ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Aile: Aralarında; evlilik, kan bağı ve çocuk bağları olan, aynı çatı altında yaşayan, içinde bulunduğu toplumla iletişim ve etkileşimde bulunan, kendine özgü inançlara ve değerlere sahip bireylerin oluşturduğu en küçük toplumsal kurumdur (Dönmezer, 1999:27).

Tam Aile: Anne baba ve çocuklardan oluşan, üyeleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan bir topluluktur. Sosyolog, psikolog ve eğitimciler böyle bir ailenin ve atmosferin önemine her zaman dikkat çekmişlerdir. Pestalozzi, insanı dünyevi ve ebedi mutluluğa götüren şeyin tam aile olduğunu söyler (Akyüz, 1978:1).

Boşanma: Hukuki, psikolojik ve sosyal yönleri olan bir süreç olup, evlilik birliğinin; tarafların karı-koca olarak bağları kalmaksızın, varsa ortak çocuklarının hakları saklı kalmak üzere yargıç kanalıyla sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla yeniden evlenebilmesine olanak veren hukuki bir işlemdir (Akt:Arifoğlu, 1998: 1).

İlköğretim: Kadın erkek bütün Türklerin, milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir. İlköğretim, ilköğrenim kurumlarında verilir; öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, Devlet okullarında parasızdır. Mecburi ilköğretim çağı, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın, öğretim yılı sonunda biter. İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur (Resmi Gazete,12.01.1961, 222/10705). İlköğretimdeki bu 8 yıllık eğitim süresi de kendi içinde sınıflandırılmıştır. İlköğretimdeki 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıflar I. Kademe, 6, 7 ve 8. sınıflar ise II. Kademe şeklinde adlandırılmıştır (Arslan, 2008:7).

Okul Başarısı: Öğrencinin bir akademik programdaki derslerden aldığı notların ya da puanlarının ortalaması olarak tanımlanabilir (<http://ilkogretimonline.org.tr/vol2say2>). Araştırmada, öğrencinin 2010-2011 Eğitim Öğretim yılı ilk yarı yılındaki ağırlıklı not ortalamaları, okul başarı puanı olarak ele alınmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Aile

Farklı iki cinsiyetteki insanın, tek başına yetersizlik duygusunu aşmak için oluşturduğu tarihin en eski kurumu olan aile; çocuk açısından, sosyal yaşama hazırlıkların yapıldığı bir ortam, yetişkinler açısından ise yaşamdaki şiddetli gerilim ve sıkıntılara karşı mutluluğun hakim olduğu, dayanışmanın en iyi elde edildiği yer, anlamlarını ifade etmektedir (Budak, 1990:195; Karataş, 2001:90). Dönmezer (1999), aileyi, aralarında evlilik, kan bağı ve çocuk bağları olan, aynı çatı altında yaşayan, içinde bulunduğu toplumla iletişim ve etkileşimde bulunan, kendine özgü inançlara ve değerlere sahip bireylerin oluşturduğu, en küçük toplumsal kurum olarak tanımlarken, aileyi her iki cinsin yeniden üretildiği, ekonomik dayanışmanın, çocuk yetiştirmenin en iyi şekilde sağlandığı ve eşler arasındaki cinsel beraberliğin toplum tarafından onaylandığı bir grup olarak tanımlayanlar da vardır (Akt. Şentürk, 2008:9). Aile, ana, baba, çocuklar ve tarafların kan akrabalığı ile meydana gelen ekonomik ve sosyal bir kurumdur (Gökçe, 1996:155). Ailenin yerine getirdiği ekonomik, sosyal, kültürel, eğitsel ve psikolojik fonksiyonlar, onu toplum ve toplumsal yapının vazgeçilmesi yapmaktadır.

Aile sınıflandırılması yapılırken, hanede yaşayan nüfus miktarı değişkeni en çok tercih edilmekte ve kabul görmektedir. Hanede yaşayan nüfus dikkate alındığında, “geniş aile”, “çekirdek aile” ve “geçiş aile” olmak üzere üç aile tipi belirlemek mümkün olmaktadır (Şentürk, 2006:14).

Geleneksel, büyük, birleşik, eski veya kök aile olarak da ifade edilen geniş aile, daha çok kırsal alanda yaşayanların oluşturduğu, tarımsal üretimin yapıldığı, akrabalık bağlarının kuvvetli, aile adının büyük önem taşıdığı, yaşlı erkeğin veya erkeklerin aile sorumluluğunu üstlendiği, gelenek, görenek ve adetlerin etkin olduğu aile tipini ifade etmektedir (Gökçe, 1996, 155). En genel özellikleri itibariyle çekirdek aile ise, kentsel alanda yaşayan, hane halkı sayısı nispeten sınırlı, daha çok sanayi, ticaret veya hizmetler sektöründe çalışanların oluşturduğu, akrabalık bağlarının geniş aile tipine nazaran zayıfladığı, karar alma mekanizmasının aile üyeler arasında dağıldığı, gelenek, görenek ve adetlerinin önemini yitirmeye başladığı, sosyal kontrol mekanizmasının etkilerinin azaldığı bir aile tipidir. Çekirdek aile, modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçlerinin sonucunda ortaya çıktığı veya yaygınlaştığı için bu süreçlerin

yapı özelliklerini taşımaktadır(Şentürk, 2006:18). Sanayileşmekte olan toplumlara, geçiş toplumu denilmektedir. Bu bizim Türk toplum yapımızın genel niteliğidir. Toplumlar, sanayileşme ve kentleşme sürecine girdiklerinde, toplumsal yapıları da bütünüyle değişime uğramaktadır. Gecekondu ortamında ve kasabalarda görülen geçiş ailesinde, büyük ve küçük ailenin çeşitli tiplerine rastlanmaktadır. Çünkü geçiş ailesi büyük aile ile küçük ailenin kırılma noktasını oluşturmaktadır. Gerek gecekondu gerekse kasabadaki aileler arasında da çekirdek, parçalanmış ve tamamlanmamış aile gibi alt gruplar görülmektedir (Güler, 2008: 36). Türkiye'de yapılan araştırmalar da çoğunluk geniş aileden çekirdek aileye geçişin, bu evrensel doğrultuda olduğunu göstermiştir. Kuşkusuz ki, sanayileşmiş bir ülke olduğu halde halen geniş aile bağlarının yaygın olarak görülebildiği ülkeler (örn.Japonya) de söz konusudur(Güler, 2008:76).

Devlet Planlama Teşkilatı'nın, Türkiye'nin aile yapısıyla ilgili yaptığı araştırmada, insanlara neden evliliğin önemli olduğu sorulmuştur. Araştırmada, evliliğin neden önemli olduğuna örneklemin %63.24'ü neslin devamı, %38.95'i daha düzenli bir hayat, % 38.93'ü dinimiz emrettiği için, %21.70'i güvenli yaşayabilmek, %19.75'i rahat yaşayabilmek, %13.26'sı sevdiğimle hayatımı paylaşabilmek için cevabını vermişlerdir(Akt.Şentürk, 2006: 43).

Ailenin altı geniş kapsamlı görevi ve işlevi vardır(Yörükoğlu, 1998; Orvin, 1997; Dönmezer, 1999; Akt. Erürker, 2007:18):

- a) Aile her şeyden önce, eşlerin duygusal, cinsel, sosyal ve ekonomik gereksinimlerini karşılayan yasal bir birliktir. Anne ve babanın kişiliklerinin dengelenmesini ve gelişmesini sağlamaktadır.
- b) Aile, ortak amacı, çıkarları, inançları, kuralları olan bir insan kümesidir.
- c) Üyelerin fiziksel ihtiyaçlarının karşılandığı bir yerdir.
- d) Aile, en etkili eğitim kurumu olarak çalışmakta ve kişilik aile ortamında gelişmektedir.
- e) Çocuğun toplumun değer yargılarına ve kültürüne uygun yetişmesi, topluma kazandırılması aile içerisinde sağlanmaktadır.
- f) Çocuklarına tam bağımlılıktan bağımsızlığa, yalnızlıktan diğer insanlarla kaynaşmaya, oluşmamış bir kişilikten birey olmaya geçişte gerçek deneyimler sunmaktadır.

Aile, çocuğa bilgi ve beceri kazandırmakta ve çocuğun özerkliğini geliştirmektedir. Çocuğun ilk öğrenme yaşantılarının gerçekleştiği aile ortamı çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde, kişilik gelişiminde son derece önemli bir yere sahiptir. Aile kavramı sadece doğurganlık ve neslin devam ettirilmesi işlevleri ile sınıflandırılmaz. Ailenin işlevi aynı zamanda çocuğun sosyalleşme sürecinde yaşadığı ve yaşayacağı tüm problemler, gereksinimler ve bu gereksinimlerin giderilmesini de içermektedir (Biçer, 2009:15).

2.2. Aile ve Eğitim

Çocuk ailede içinde yetişir, bilinçlenir ve topluma hazırlanır, anne-babanın ona sunduğu kişilik ve cinsiyet modelleri ile sosyal kuralları ve ahlaki değerleri öğrenerek topluma hazır hale gelir (Tokgöz, 2009:17). Ailenin en önemli görevlerinden biri çocuğun eğitimidir. Aile, eğitim işlevine bağlı olarak toplumsal değerlerin ilk aktarıldığı yerdir. Yüzyıllar boyu bu iki kurum (aile ve eğitim), toplumsal değerlerin üretilmesi, aktarımı ve denetimi konusunda el ele hareket etmişlerdir. Birer denetleme kurumu olarak bugün de bu görevlerini yerine getirmektedirler (Tezcan, 1981:93).

Çocuğun kişilik yapısı aile içinde gelişir. Aile üyeleri bireyin hem organik hem de zihni alışkanlıklar kazanmasını sağlar. Bireydeki sosyalleşme olayı aile içinde gerçekleştiğinden ve ailenin çocuk üzerindeki etkileri, kişilik gelişmesinin bir parçası olduğundan hayat boyu yetişkine arkadaşlık edecektir(Tokgöz, 2009:31). Dünyaya gelen çocuk, ilk toplumsal ilişkilerini ailesi ile kurmakta, içinde yaşayacağı toplum ve kültüre ait bilgileri ilk ve en somut şekilde ailesinden öğrenmektedir. Çocuğun, en basit bir eşyanın tamiratından, temizlik alışkanlığına kadar gündelik yaşama dair bütün bilgileri ailesinden öğrenirken aynı zamanda aile, çocuğu, sosyal çevreye alıştırmak, ana dilini öğretmek, yaşadığı toplumun kültürünü, değer yargılarını aktarmak, toplumsal yaşama uyum sağlamaları ve ayakta kalabilmeleri için gerekli hazırlıkları yaparak ve deneyim kazandırmak gibi görevleri vardır. Bu nedenle, ailenin en önemli fonksiyonu, eğitime fonksiyonudur.

Ailenin parçalanmasıyla, çocuğu eğitime ve bilgilendirme fonksiyonu televizyon, okul, öğretmen, akraba gibi aile dışındaki kişi ve kuruluşlara bırakılmaktadır (Şentürk, 2006:45). Doğduğu andan itibaren çocukları hayata hazırlayan en büyük öğreticileri anne-babalarıdır. Çocuğun psiko-sosyal gelişimindeki en büyük etken ise anne ve babasının tutumlarıdır. Özellikle hayatın ilk yıllarında ve ergenlik döneminde içinde

yaşadığı aile ortamı ve buna bağlı anne-baba tutumları, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oynadığı rol ile bütün hayatının seyrini etkileyecektir (Yılmaz, 2007:1). Ailesiyle yaşamayan ve sürekli tartışma ve geçimsizliğin olduğu bir aile ortamında yaşayan çocukların eğitimdeki başarıları düşüktür (Şentürk, 2006:325). Karadağ (2007), başarılı öğrencilerin, aileden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteğin daha yüksek olduğunu, başarılı öğrencilerin başarısız öğrencilere göre ailelerinden her zaman ders başarıları nasıl olursa olsun olumlu tepki aldıklarını, aileleri ile kendileri veya okulları ile ilgili her konuyu paylaşabildiklerini, ailelerinin kendileri ile daha fazla ilgilendiklerini hissettiklerini; Arslan (2008), ailenin sosyo-ekonomik durumu, ailenin çocuğun eğitimiyle ilgili ihtiyaçlarını temini ve eğitimini yakından takibi ile aile içi ilişkiler ve anne-baba tutumları çocuğun okul başarısını etkilediğini belirtmişlerdir.

2.3. Boşanma

Boşanma, hukuki, psikolojik ve sosyal yönleri olan bir süreç olup, evlilik birliğinin; tarafların karı-koca olarak bağları kalmaksızın, varsa ortak çocuklarının hakları saklı kalmak üzere, yargıç kanalıyla sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla yeniden evlenebilmesine olanak veren hukuki bir işlemdir (Akt:Arifoğlu, 1998: 1). Boşanma, hukuki açıdan ele alındığında çeşitli hukuki sonuçları beraberinde getiren, ama temelde karı kocalık durumunun son bulması anlamını taşıyan bir olgudur. Hukuk yönünden boşanma, evlilik sözleşmesinin sona ermesidir (Yörükoğlu, 2000:197). Sosyolojik ve psikolojik açıdan ele alındığında ise, boşanma, çocuğun gelişiminde en önemli faktör olan tam aileye son veren ve özellikle çocuklar üzerinde yaşam boyu etkilerini duyurabilecek bir olaydır.

Boşanma, eşler için mutsuz bir evlilikten çıkış veya kurtuluş gibi görünse de, gerçekte büyük umut ve beklentilerle kurulmuş olan evliliğin ve aile sisteminin yıkımı demektir. Ayrılmanın kaçınılmaz ve gerekli olduğu durumlarda dahi boşanmayla, sorunlar eşler açısından tam olarak bitmeyebilmekte, boşanma eşleri psiko-sosyal, ekonomik yönden sarsabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı genel olarak boşanma, evlilik öncesi özgürlüğe tam bir dönüş veya kurtuluş, yani yeni bir bekarlık dönemi olarak değerlendirilmemelidir (Yörükoğlu, 2003). Boşanmanın, boşanan çiftler üzerinde de kısa ve uzun vadede olumsuz etkileri bulunmaktadır. Hem erkek hem de kadın boşanmadan sonra, ekonomik, sosyal ve duygusal sorunlar yaşayabilmektedir. Her

şeyden önce boşanan eşler, mutlu bir başlangıç yaptıkları evlilik sınavından başarısız olmanın getirdiği psikolojik durumu yaşamaktadırlar. Özellikle ekonomik açıdan büyük sorunla yüzleşen kadın, erkekten daha fazla toplumsal ön yargılarla yaşamak, baş etmek zorunda kalmaktadır. Gerek eşler gerekse çocuklar açısından boşanma, ailenin, ekonomik birim olma, çocuğu eğitime ve sosyalleştirme, psikolojik destek ve doyum sağlama gibi fonksiyonlarını yerine getirmesini engelleyerek, kurum olarak aileyi ve onun içinde olduğu toplumu riske sokmaktadır (Şentürk, 2008:15).

2.3.1. Boşanmanın çocuklar üzerine genel etkileri

Boşanma, olumsuz sonuçlarını, taraf olmasalar da en çok çocuklar üzerinde doğurmaktadır. Neticede, boşanma çocuğu sadece hukuki yönden etkilememekte, çocuğun hayatında bir takım psikolojik ve sosyolojik sonuçlar doğurmakta ve bazen de tamiri mümkün olmayan etkiler bırakmaktadır (Pişken, 2008:2).

Amato (2000), boşanmanın çocuklar üzerine etkisini, boşanma-stres-uyum modeli ile açıklamaktadır. Amato'ya (2000) göre, boşanma çocuğun hayatında kesin bir çizgi olmayıp, eşlerin birlikte yaşamaya başladıkları andan hukuki olarak boşanmalarından sonra da devam eden bir süreçtir. Her boşanma, kendine özgü karmaşık bir olay olduğundan, boşanmanın çocuğu nasıl etkileyeceği hakkında genellemeler yapmak zordur. Boşanma olayı çok farklı faktörlerin etkisiyle meydana geldiği için, her boşanma olayı diğerinden farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle boşanmanın aile üyeleri üzerinde meydana getirdiği etkiler bağlamında genelleme yapmak sosyolojik geleneklerle bağdaşmamaktadır (Şentürk, 2006:138). Ancak bazı psikolog ve eğitimciler, çocuğun boşanma sırasındaki yaşına bakarak boşanmanın çocuğa etkileri konusunda genellemeler yapılabileceğini öne sürmektedirler (Akyüz, 1978:3).

Bir boşanma, ne kadar sorunsuz gerçekleşirse gerçekleşsin, çocuklar açısından olumsuz sonuçlar doğurabilir. Ebeveynlerinin boşanmasına çocuklar değişik tepkiler verirler. Üzüntü, yalnızlık, gerileme, reddetme, uyku problemleri, okul başarısızlığı gibi. Fakat boşanan çiftlerin, bu tepkilerin çocuklarda kalıcı problemlere dönüşmemesi için (okulda şiddet, evden kaçma, internet bağımlılığı, okulu terk, suçluluk gibi) birlikte ve bilinçli hareket etmeleri gerekmektedir. Boşanma kaçınılmazsa, boşanmadan sonra çocuklarda meydana gelebilecek olumsuz davranışları önceden görmek ve mümkün olduğunca sevgi ile ve kararlı davranarak düzeltilmesi, düzeltilemezse uzman kişilerden yardım alınması gereklidir (Türkarıslan, 2007:101).

Boşanmanın çocuklar üzerine etkileri hakkında yaptığı çalışmalarla öne çıkan Amato ve Keith (1991), 13.000 boşanmış aileye sahip çocuğu kapsayan 92 çalışmanın meta analizini yapmıştır. Analiz sonucunda, boşanmış aileye sahip çocukların, tam aileye sahip çocuklara göre daha fazla içe ve dışa yönelik davranış ve uyum problemleri yaşadıkları, akranları ve ebeveynleri ile çatışma halinde oldukları, akademik başarılarının daha düşük olduğu ortaya konmuştur.

Reifman, Villa ve Amons (2001), boşanmanın çocuklar üzerine etkileri üzerine 1990 ve 1999 yılları arasında yayımlanan 36 makalenin meta analizini yaparak Amato ve Keith (1991)'in meta analizi ile karşılaştırmışlardır. Analiz sonucunda, Amato ve Keith (1991)'in, her geçen 10 senede boşanmanın çocuklar üzerine olumsuz etkisinin azalarak da olsa devam ettiğini, kendilerinin de Amato'nun çalışmasını 10 sene daha ileri götürerek 1990-1999 seneleri arasında aynı konuda meta analiz yaptıklarını ve meta analizi sonucunda, boşanmanın çocukların okul başarılarını, psikolojik ve sosyal uyum düzeylerini olumsuz etkilemeye azalarak da olsa devam ettiğini ortaya koymuşlardır.

Boşanmaya çocuk açısından bakıldığında üç sorunla karşı karşıya gelinir. İlk sorun, boşanmanın çocuğun günlük yaşamına getirdiği etkilerdir. İkinci sorun, boşanma sırasında çocuğun kaç yaşında olduğudur. Çocuğun yaşının küçük olması, psikoseksüel gelişim dönemleri düşünüldüğünde onu daha fazla etkiyecektir. Son sorun da çocuğun ebeveynlerinden hangisinin yanında kalacağıdır. Çocuk, yanında kalmadığı ebeveynini daha az görecektir ve bu konuda psikolojik ihtiyaçlarını yeterince karşılayamayacaktır (Cüceloğlu, 1997:381). Boşanmadan sonra, babanın çocuklar ile olan bağı anneye göre daha fazla azalmakta, zıt cinsiyette olan ebeveyn çocuk arasındaki bağlar, boşanma ile birlikte daha fazla zarar görmektedir (Amato, 1994:21).

Ailenin parçalanmasının çocuklarda yaratabileceği sosyal ve duygusal problemlerden biri de yalnızlıktır. Yalnızlığın ergenlerde yaygın olması, eğitim kademelerinde yalnızlıkla ilişkili olarak ortaya çıkabilecek; psikolojik, sosyal, akademik sorunlara (düşük akademik başarı, okulu terk etme, yeteneği oranında başarılı olamama, sınıf içi etkinliklere ilgisiz kalma) neden olabilmektedir (Pancar, 2009:8). Boşanma sonrasında hem ana hem de baba ile düzenli olarak ilişki sürdürebilenlerde, ileri yaşlarda ruhsal uyumsuzluklar daha az görülmektedir (Yörükoğlu, 2000:19). Erkek çocuklar, kız çocuklara göre daha fazla davranış problemi göstermektedir. Kızların boşanmaya daha çabuk uyum sağladığı, bu durumda çocukların genelde anneleri ile birlikte

kalmasından ve kızların tepkilerini daha kolay vermelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Arifoğlu, 2006:2).

Boşanma sırasında ve sonrasında çocuklar,

1. Anne ve babalarının ani ve beklenmedik münakaşalarına tanık olma,
2. Dışlanmışlık, kaygı, depresyon ve güvensizlik hissi (ben şimdi ne olacağım ?),
3. Boşanmanın sebebi olarak kendini görme ve suçlama (daha iyi bir çocuk olsaydım annemle babam boşanmazdı!),
4. Anne ve babası arasında taraf olmak zorunda kaldığını hissetme (laf getirip götürme durumunda kalma, onlardan birine sırdaş olma),
5. Arkadaşlarıyla hoşlandığı aktiviteleri gerçekleştiremememe,
6. Okulda akranlarıyla, kardeşleriyle, komşuları ve yakın akrabaları ve yanında kalmadığı ebeveyni ile ilişkilerinde azalma,

gibi durumlarla karşılaşmaktadır (Miller, Ryan ve Morrison, 1999:286).

Çocukların, anne ve babalarının boşanmalarına uyku bozukluğu, gece işemeleri, kusma, iştahsızlık, çok yemek yeme, baş ve karın ağrısı, konuşmada tutukluk, tırnak yeme, aşırı bağımlılık, ayrılığı inkar ve baba özlemi gibi tepkiler verdikleri, boşanmaya en ez tepki veren grubun boşanma sırasında bebeklik döneminde olan 3-4 yaş grubun olduğu, en fazla tepki veren grubun ise 5-6 yaş grubundaki çocuklar olduğu belirtilmiştir (Bilir ve Dabanlı, 1981:193-206).

Psikologlar Judith Wallerstein ve Joan Kelly (1980), boşanmış aile çocuklarının 1/3'ünün boşanmadan 5 sene sonra normal uyum seviyesine geri döndüklerini ve her iki ebeveyni ile uyumlu olduklarını, diğer boşanmış aileye sahip çocukların ise kronik düzeyde depresyon yaşadığı, okulda başarısız oldukları, arkadaşlık ilişkileri kuramadıkları, uyku bozuklukları yaşadıkları ve anne ve babalarının birleşmelerini ümit etmeye devam ettiklerini belirtmişlerdir (Akt. Amato, 2005:76).

Erkek çocukların, boşanmadan sonraki 1-2 senelik süre içinde kızlara oranla daha fazla problemlili davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Bunda, erkek çocukların da genelde boşanmadan sonra anneleri ile kalmalarının, hemcinsi olan babalarını daha az görmelerinin ve daha güçlü olmalarının gerektiğini düşünmelerinden kaynaklandığı bilinmektedir (Amato, 1994:146).

Uzun vadede, tam aileden gelen yetişkinlere göre, boşanmış aileden gelen yetişkinlerin, düşük psikolojik iyilik hali, aile içi ilişkilerde düşük doyum, yüksek boşanma riski, düşük eğitim seviyesi, düşük iş statüsü, düşük yaşam standardı ve yüksek sağlık sorunlarına sahip olmaktadır(Amato, 1994:146). Boşanma süreci nasıl olursa olsun, boşanma tek başına çocukların evliliğe olan tutumunu da etkilemektedir. Özellikle genellikle anneleri ile kalan kız çocuklarının, anneleri ile daha çok şeyi paylaşımlarından dolayı evliliğe uzun vadede karşı olumsuz tutum besleyebilmektedirler (Dennison ve Koerner, 2006:31). Ailesinde boşanma meydana gelen çocukların, yetişkinliklerinde daha fazla aile içi sorun yaşadıkları, boşanma ihtimallerinin daha yüksek olduğu, ebeveyn çocuk ilişkilerinde sorunlar yaşadıkları tespit edilmiş, asıl boşanmayı hiç görmeyen 3. nesilde bile benzer sorunların yaşandığı belirtilmiştir (Amato ve Cheadle, 2005:191).

Ebeveynlerinden birinin yokluğu, çocuklar için çoğunlukla utanılacak, gizlenmesi gereken bir konudur. Çocuk kendisini farklı hissetmekte ve kendisi gibi olduğunu bildiği arkadaşları ile daha çok şey paylaşmaktadır. Çocuğun özellikle arkadaşları ile ailesinin boşandığını veya anne-babasından birisinin vefatını paylaşması, çocuğu rahatlatmakla birlikte, arkadaşlarının zaman içinde kendileri ile dalga geçeceklerinden endişelenmektedirler. Okulda öğretmenlerin bu çocuklara pozitif ayrımcılık yapmaları çocukları olumlu etkilemekte iken, bu durum yine de arkadaşları arasında bir “farklılığa” sebep olmaktadır (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2011:154-156).

Türkiye'de genelde boşanan annelerin düşük sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyinde olması, yeteri kadar iş olanaklarının bulunmaması ve eşinden nafaka alamaması nedeniyle maddi sıkıntı içine girmektedir. Boşanma ile birlikte kadın, maddi sıkıntılarını daha fazla hissetmektedir. Babanın maddi gücünün zayıf olması veya annenin yeteri kadar bilgi sahibi olamaması nafaka alma oranını azaltmaktadır. Bu durum, boşanmadan sonra tek ebeveynli yaşayan çocukların dershaneye devam edememe, ek kitap alma, işgücüne katılmak zorunda kalma veya ev işlerine daha fazla yardımcı olmak için okulu bırakmak gibi durumlarla karşılaşmaktadırlar. Türkiye'de tek ebeveynli çocukların karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri de toplumun tek ebeveynli aileye olan önyargılarıdır (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2011:188).

Az sayıda da olsa bazı araştırmalarda, boşanmanın bazı çocuklarda olumlu etkilerinin olduğu ortaya konmuştur. Örneğin, özellikle kız çocukların boşanmadan sonra anneleri ile daha yakın ilişki içinde oldukları, bu durumun kız çocuklarını olumlu etkilediği, kronik düzeyde yüksek çatışma halinde olan anne ve babanın yanında kalan çocukların olumsuz etkilendiği, boşanmanın çocuklar için böyle bir ortamdan kurtulmak için yardımcı olduğu belirtilmektedir (Amato, 2000:1278).

Evliliğin devamı kadar, eşler arası uyumun çocukların psikolojik iyi olma durumlarını olumlu etkilemektedir. Çocuklar tam aile içinde düşük çatışmanın olduğu ailede kendilerini daha iyi hissetmektedirler. Ancak çocukların sadece %41'i böyle bir imkana sahip olmaktadır. Düşük çatışmalı evliliğin devam ettiği ailelerde çocuklar büyük bir oranda hem annesine hem de babasına yakınlık duyarken, bu durumun yüksek çatışmanın yaşandığı evliliklerde azaldığı, çocukların her iki ebeveyninden de uzaklaştığı, boşanma ile birlikte çocukların her iki ebeveyn yerine tek bir ebeveyne büyük bir oranda yaklaştıkları ortaya konmuştur. Yapılan araştırma sonucunda, boşanma öncesinde her iki ebeveyne yakın olan çocukların boşanmadan daha olumsuz etkilendiği, tek ebeveyne yakın olmanın boşanmadan sonra çocuğun psikolojik olarak daha az zarar görmesine neden olduğu belirtilmektedir (Amato ve Sobolewski, 2007:1114).

2.3.2. Boşanmanın çocukların okul başarısı üzerine etkisi

Eğitim, çocuğun uzun vadedeki yaşam kalitesini belirlemektedir (Potter, 2010:934). Çocukların boşanmadan ne düzeyde etkilendiklerinin en iyi göstergesi okul performanslarıdır. Düşük okul başarısı, çocuklara düşük özgüven ile yüksek kaygı ve depresyonun işaretidir. Çocukların psikolojik iyi olma durumları ile okul başarıları arasında doğrusal bir ilişki bulunmuştur. Bu nedenle, okul başarısı tek başına çocukların boşanmadan olumsuz etkilenme düzeylerini belirlemede moderatör olarak en başta yer almaktadır(Xu, Zhang ve Xia, 2007:101). Okula bağlılık ve okuldaki uyum düzeyleri her aile yapısında, ailenin çocuğun eğitimine katılımından daha etkili olmaktadır. Özellikle boşanmış aileye sahip çocukların okuldaki uyum düzeyleri, doğrudan doğruya çocuğun okul başarısını arttırmaktadır (Rodgers ve Rose, 2001:47).

Boşanmanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri üzerine yapılan meta analiz çalışmalarına (Amato ve Keith, 1991; Amato, 2001; Reifman, Villa ve Amons,2001) bakıldığında, boşanmanın çocukların psikolojik ve sosyal uyum düzeyleri ile okul

başarılarını olumsuz etkilediği görülmektedir. Yurt dışında boşanmanın çocukların eğitim hayatındaki davranış problemleri, ilerlemeleri ve okul başarısı üzerine son yıllarda yapılan araştırmalarda da (Sun ve Li, 2009; McLanahan ve Astone, 1991; Potter, 2010; Ham, 2004; Roizblatt, Rivera ve Fachs, 1997; Martin, 1991; Garasky, 1995; Schuster, 2005; Coward, 2001; Bertram, 2005) boşanmanın çocukların okuldaki uyum ve başarı düzeylerini olumsuz etkilediğini ortaya koyarken, bazı araştırmalarda (Mena, 2007; Winkle, 2010) ise boşanmanın okul başarısı üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığı ortaya konmuştur. Türkiye'de Şentürk (2006)'ün parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemleri konu alan araştırmasında, ailenin parçalanmasının, çocuğun sevgi, ilgi ve destek görme ihtiyacının karşılanmasını engelleyerek onun eğitimdeki başarısını düşürdüğü ortaya konmuştur. Aslıhan (1998), ilköğretim ikinci kademedeki parçalanmış aile çocuklarını örnekleme aldığı araştırmasında, parçalanmış aile çocuklarının depresyon düzeylerinin tam aileye sahip çocuklara yüksek olduğunu, okul alt ölçeğinden, tam aileye sahip öğrencilere göre daha düşük puan aldıkları, okul başarılarının da daha düşük olduğunu belirtmiştir. Kaya ve Arkadaşları (2009), Karakuş (2003), Altunkaya (2010) ve Esen (2010) ise çalışmalarına parçalanmış aile çocukları içinden sadece boşanmış aile çocuklarını örneklemelerine almışlardır. Kaya ve Arkadaşları (2009), 4.-10. sınıf öğrencileri dahil ettikleri araştırmaları sonucunda, boşanmış aile çocuklarının, sürekli kaygı ve yalnızlık düzeylerinin tam aileye sahip öğrencilere göre yüksek olduğunu, akademik başarılarının ise düşük olduğunu, her iki grup arasında benlik saygıları arasında anlamlı bir farkın olmadığını, Altunkaya (2010), 33 ilköğretim I. kademe öğrencisi, 20 sınıf ve sınıf rehber öğretmenini dahil ettiği yüksek lisans tez çalışmasında, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, derslere ilgi duyma ve okula devam etmelerinin azaldığını, ders başarılarının düştüğünü, sınıf içinde dengesiz, huzursuz ve uyumsuz davranışlar sergilediklerini, yakın arkadaşlarından aldıkları sosyal desteğin çocukların boşanmaya uyumlarını kolaylaştırdığını, boşanmadan sonra ebeveynlerinden sevgi ve destek gören, öğretmenlerinden destek alan boşanmış aileye sahip çocukların problemleri davranışlarında azalma olduğunu, Esen (2010), 73 tam ve 73 boşanmış aileye sahip 146 ilköğretim 2. kademe öğrencisini dahil ettiği yüksek lisans tez çalışması sonucunda, boşanmış aileye sahip öğrencilerin tam aileye sahip öğrencilere göre daha fazla okula devamsızlık yaptıklarını, Seviye Belirleme Sınavından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığını, boşanmış ailelerde öğrencilerin aile içinde daha az

hoşgörülü bir ortam hissettiklerini, bu çocukların ekonomik olarak ihtiyaçlarının karşılanmasında daha fazla sıkıntı yaşadıklarını belirttiklerini, Karakuş (2003) ise literatürün aksine, boşanmış ve tam aileye sahip çocukların depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farkın bulunmadığını, boşanmış aileye sahip çocukların tam aileye sahip çocuklara göre okul başarılarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Sosyolojik bir olgu olarak her boşanma olayı kendine özgüdür. Bu nedenle boşanmanın aile bireyleri ve taraf olmasalar da çocuklar üzerindeki etkileri üzerine yapılan meta analiz ve diğer çalışmalara bakıldığında, boşanmanın çocukların psikolojik ve sosyal uyum düzeyleri ile birlikte okul başarılarını olumsuz etkilediği, eğitim hayatında daha fazla sorunlarla karşılaştıkları anlaşılmaktadır.

Türkiye'de genelde boşanan annelerin düşük sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyinde olması, yeteri kadar iş olanaklarının bulunmaması ve eşinden nafaka alamaması nedeniyle maddi sıkıntı içine girmektedir. Çocuğun kültürel çevresinde boşanma bir etiketlenmeye sebep oluyorsa, boşanma çocuğu daha fazla olumsuz etkilemektedir(Lansford, 2009:149). Boşanmanın hoş karşılanmadığı toplumlarda, sosyal etiketlenme artmakta, bu da çocuğun okul başarısının daha fazla düşmesine sebep olmaktadır (Xu, Zhang ve Xia, 2007:100).

2.3.3. Boşanmanın çocuklara etkisini belirleyen faktörler

Boşanma her çocuğa aynı şekilde etkilememektedir. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, sosyal çevreden algıladığı sosyal destek, ailenin sosyoekonomik düzeyi, boşanma öncesinde ve sonrasında anne ve baba arasındaki ilişkinin niteliği ve çatışma düzeyi, çocuğun birlikte yaşadığı ebeveyni ile psikolojik uyumu ve ebeveynlik yeteneği, boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveyninin yeni bir evlilik yapıp yapmadığı, boşanmadan sonra geçen süre, ekonomik güçlükler, boşanmanın toplumda algılanış biçimi ve sosyal etiketlenmeye sebep olup olmadığı, boşanmanın çocuğu ne şekilde etkiyeceğini belirleyen faktörlerdendir (Şirvanlı ve Özen, 2005:144; Lansford, 2009:149; Arifoğlu, 2006:11-13; Xu, Zhang ve Xia, 2007:100; Jeynes,2000:132)

Yüksek düzeyde çatışmalı ailelerde yaşayan çocuklar, evliliğin devam etmesi halinde, boşanmış aileye sahip ergenlere göre bu durumdan daha fazla psikolojik uyum sorunları yaşamaktadırlar. Düşük çatışmalı evliliklerdeki boşanmalar, yüksek çatışmalı evliliklerdeki boşanmalara göre çocuğun psikolojik durumunu daha fazla

örselemektedir. Bu nedenle, yüksek çatışmalı evliliklerin boşanma ile sonlanması çocukların menfaatine olabilmektedir (Amato, Loomis ve Booth,1995:912).

Çocuğun kültürel çevresinde boşanma bir etiketlenmeye sebep oluyorsa, boşanma çocuğu daha fazla olumsuz etkilemektedir (Lansford, 2009:149). Boşanmanın toplumdaki algılanış biçimi sosyal etiketlenmeye sebep olabilmektedir. Bu durumda çocuğun boşanmadan daha fazla olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır(Xu, Zhang ve Xia, 2007:100).

Boşanmanın cinsiyete bağlı olarak çocuklar üzerinde yarattığı etkilere bakıldığında ise, bu etkilerin genelde kız ve erkekler açısından farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Birçok araştırma, boşanma sırasında okul öncesi dönemindeki erkeklerin, kızlara oranla daha fazla gelişimsel bozukluklar gösterdiği ve bu problemlerin daha uzun sürdüğünü göstermiştir (Wallerstein ve Kelly, 1980). Aynı yaş grubundaki boşanmış aileye sahip erkek çocukları, kız çocuklarına göre boşanmadan daha fazla zarar görmektedirler. Bu durum genel olarak boşanmadan sonra çocukların velayetlerinin annelerine verilmelerinden ve erkek çocukların erkek rol modeli olan babalarından uzak kalarak, okul ve sosyal ortamdaki problemleri çözmede sıkıntı yaşamalarından ve erkek çocukların karşı cinsiyetten olan annelerinden yeteri kadar duygusal destek görememelerinden kaynaklanmaktadır (Czarnecki, 1995:22).

Boşanma sırasında, çocuğun yaşı ne kadar küçük olursa çocuğun annesi ve babasına olan bağlılığı o derecede azalmakta, ileride anne ve babasının kendilerine daha fazla ilgisiz ve aşırı koruyucu davrandıklarını hissetmekte, çocuğun cinsiyetine göre bu açıdan anlamlı bir fark oluşmamakta, bu nedenle özellikle 0-6 yaş arasındaki boşanmanın uzun dönemde çocuğun ebeveynlerine karşı olan bağlılığını ve yakınlığını diğer büyük yaş gruplarına göre daha fazla olumsuz etkilemektedir (Belsky, Woodward ve Fergusson, 2000:171).

Kelly ve Wallerstein (1986), erken çocukluk yıllarında ailesi boşanan çocukların okul performanslarının, ailesi daha büyük yaşlarında iken boşanan çocuklardan düşük olduğunu ortaya koymuştur (Akt. Czarnecki, 1995:13). Kız çocuklarının boşanmadan sonra geçen süre ile birlikte yaşadıkları üzüntüyü unutmak için derslerine daha çok önem verdikleri, erkek çocukların tepkilerinin ise genelde okuldan uzaklaşmak yönünde olduğu belirtilmiştir(Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2011:153).

Wallerstesin ve Kelly (1976), boşanmış aileye sahip 9 ve 10 yaşlarındaki çocukları okul performanslarının boşanmadan 1 yıl sonra normal seviyeye döndüğünü belirtmişlerdir. Anaokulundan önce ailesi parçalanan çocukların okul performansları uzun vadede daha olumsuz etkilenmektedir (Kinard ve Reinherz, 1986:286).

Amato (2001), boşanmış aile çocukları üzerinde yaptığı çalışmasında, erkeklerin kızlara oranla daha çok davranış problemleri gösterdiğini bulmuştur. Bu davranış problemleri erkek çocuklarında yaşa bağlı olarak değişiklik göstermektedir. İlköğretim döneminde, erkek çocuklarında davranış problemleri gözlemlenirken, ortaöğretimde ailesi boşanan erkek çocuklarında, boşanmanın hemen ardından davranış problemi gözlemlenmekle birlikte sonraki yıllarda boşanmanın davranış problemlerine etkisinin azaldığı belirtilmektedir.

Sonuç olarak erken yaşta anne-babası boşanan çocuklar gelişimsel açıdan bazı davranış problemleri gösterebilirler. Wallerstein ve Kelly (1980), yaptıkları çalışmalar sonucunda, beş yaşından küçük çocukların boşanmadan hemen sonra gözle görülür şekilde korku, davranışsal gerileme, uyku bozuklukları, saldırganlık ve terk edilme endişesi taşıdıklarını gözlemlemiş, ancak çocukların, üçte birinin beş yıl sonra oldukça başarılı ve mutlu iken üçte birinin başarısız ve mutsuz olduğunu belirtmişlerdir.

Boşanmadan sonra geçen süre ve boşanma sırasında çocuğun yaşının boşanmanın sonuçları üzerine etkisi hakkında yapılan araştırmalarda birbirlerinden farklı sonuçlar ortaya konmuştur. Araştırmalarda genelde, boşanma tarihi olarak resmi boşanmanın gerçekleştiği tarih ele alınmaktadır. Oysa çocuğun boşanmayı fiili olarak yaşamaya başladığı tarih resmi tarihten önce olmaktadır ve bu süre aileye göre farklılık göstermektedir (Czarnecki, 1995:13).

Okul öncesi çocuklar ben merkezli oldukları ve boşanmayı algılayamadıkları için boşanmadan dolayı kendilerini suçlayabilmektedirler. Okul çağındaki çocuklar ise boşanmayı anlamakta ancak kabul etmemektedirler. Ebeveynlerinden genelde birine veya her ikisine öfke duyabilmekte, üzüntü ve depresyon sergileyebilmektedirler. Boşanmadan hemen sonraki dönemde en çok olumsuz etkilenenlerin okul öncesi çağındaki çocuklar olduğu görülmüştür. Ancak bu çocukların, 10 sene sonra boşanmayı daha geç yaşta yaşayan çocuklara göre daha uyumlu olduğu araştırmalarda ortaya konulmuştur (Amato, 1994:148-198).

Özellikle kızlar, boşanmadan önceki süreçten olumsuz etkilenmektedirler. Kız çocukları bu dönemde, fiziksel şiddetten korktuklarını, anne ve babalarının birbirlerini yaralayabildiklerini, arkadaşlarını evde hoş olmayan bir durumla karşılaşmaktan endişelendirdikleri için getiremediklerini, evde ekonomik olarak sıkıntı yaşadıklarını, örneğin babanın evin rutin giderlerini karşılamadığını, asıl ayrılıktan önceki ayrılıkların ve yaşanan karmaşa ve belirsizliklerin kendilerini etkilediğini belirtmişlerdir. Boşanma sırasında, en çok etkilendiğini belirtenler erkek çocuklar olup, boşanma kararının kendilerine söylendiğinde kendisine ne olacağı konusunda kaygılandıkları ve boşanmayı reddettikleri, mahkemede anne ya da babasından birini tercih etmek zorunda kalacakları düşüncesinin, boşanma kararı alınmasından sonra babanın evden ayrıldığı ana kadar geçen sürede yaşanan gerginliklerin ve artık bir daha babasını göremeyeceği düşüncesinin kendilerini etkilediğini ifade etmektedirler. Boşanmadan sonraki süreçten daha çok etkilendiklerini belirtenler yine erkek çocuklar olup, başka çocukların babaları hakkında konuştuklarında yaşadıkları mahcubiyet, babalarına duydukları özlem ve annelerinin gelirinin artırmak için 12-14 yaşlarında çalışmak zorunda kalmaktan etkilendikleri belirtilmektedir (Leupnitz, 1979:80-82).

Süt çocuklarının, yaşamlarının ilk yıllarında anne ve babası arasında meydana gelen boşanmayı ve tartışmaları anlayamaması, anne ve babası arasında taraf olmak zorunda kalmaması ve bu yaştaki çocukların boşanmadan sonra genelde anneleri ile kalmaları nedeniyle bu çocuklarda, boşanmanın kısa sürede olumsuz etkilerinin olmayacağı söylenmektedir. Okul öncesi dönemde, 4-6 yaş arasında boşanmayı yaşayan çocukta, korku, inatçılık, uyku bozuklukları, beslenme güçlükleri, kekeme gibi davranış bozuklukları görülebilmektedir (Akyüz, 1978:3). Okul öncesi yaştaki çocuklar, boşanmanın sonucunda bebeksi davranışlar, boşanmadan dolayı kendisinin sorumlu tutma ve kendilerini suçlama gibi davranış ve uyum sorunları yaşamaktadır. 7-8 yaşlarındaki çocuklar boşanma ile birlikte, terk edildikleri hissine kapılır, depresif belirtiler gösterirler, anne-babalarının yeniden birleşmelerini beklemeye devam ederler (Candan, 2006:39).

Boşanma en çok okul dönemindeki çocukları etkilemektedir. Çocuk, bu yaşlarda, anne ve babası arasındaki anlaşmazlıkları anlayabilmekte, anne ve babası arasında hakemlik veya taraf tutmaya itilmektedirler. Bu dönemde, boşanma ile birlikte çocuk okul

başarısızlığı, yalan söyleme, cinsel sapıklık gibi olumsuz davranışlar gösterebilmektedirler (Akyüz, 1978:4).

Boşanmadan sonra, çocuğun yanında kalmadığı ebeveyni ile görüşme sıklığı da çocuğun boşanmadan etkilenme düzeyini etkilemektedir. Sprujit, Goede ve Vandervalk (2004), baba ile görüşme sıklığının çocukların içe ve dışa dönük problemleri üzerinde etkili olmadığını, ancak uzun dönemde babası ile düzenli ve sık görüşen çocukların içe ve dışa dönük problemlerinde bir azalma meydana geldiği, benzer şekilde görüşme sıklığı düşük olma durumunda çocuklara görülen dışa dönük problemlerde az da olsa bir artışın olduğu belirtilmiştir. Yanında olmadıkları ebeveyni ile düzenli görüşen çocukların kaygı (Aral, Başar, 1998) ve depresyon (Karakuş, 2003) düzeylerinin daha az olduğu belirtilmiştir.

Çocuğun boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveyninin yeni bir evlilik yapmasının, çocuğun üvey ebeveyn ile birlikte yaşamaya başlamasının çocuk üzerindeki etkisi hakkındaki araştırmalara bakıldığında, kızların erkeklere göre kaygı, depresyon gibi içe yönelik problemlerinin arttığı (Czarnecki, 1995), genel olarak çocukların okul başarısını düşürdüğü (Jeynes, 2000, 2002; Schuster, 2005), bazı araştırmalarda ise tek ebeveyni ile yaşayan çocukların okul başarılarının daha düşük olduğunu (Shriner, Mullis ve Shriner, 2010) ortaya koymakla birlikte, Tilmann (2007), yeniden evlenme ile birlikte ailede meydana gelen sosyo-ekonomik değişimi kontrol altına aldığında, boşanmadan sonraki evliliğin çocuğun okul başarısını etkilemediğini belirtmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalarda, yeni bir evliliğin çocuğun sosyo-ekonomik düzeyinde meydana getirdiği değişiklikler ile üvey ebeveyni ile birlikte yaşadığı sürenin etkili olduğu, sosyo-ekonomik düzeydeki artışın veya çocuğun üvey ebeveyni ile yaşama süresinin artması halinde çocuğun uyum düzeyinin arttığı belirtilmektedir (Tillman, 2007; Jeynes, 2000 ve 2002, Shiriner, Mullis ve Shiriner, 2010; Schuster, 2005).

Boşanmış aileye sahip lise öğrencileri, tam aileye sahip öğrencilere göre daha fazla ekonomik güçlük içinde yaşamaktadır. Tek ebeveyni ile yaşayan çocukların okul performansları, ebeveyni ikinci bir evlilik yapan çocuklara göre daha düşük bulunmuştur. Bunda, üvey ebeveynli ailelerin çocuğa daha iyi ekonomik imkanlar sunmasının etkili olduğu düşünülmektedir (McLanahan ve Aston; 1991:309).

2.4. Dünya'da Boşanma

Günümüzde, Batı ülkelerinde evlilik oranları azalırken boşanma oranları da artmaktadır. 1970 yılında Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama %11 olan boşanma oranı, 1995'te %30'a yükselmiştir. Bu oran Japonya'da %26, Kanada'da %44, Amerika'da ise %50'den fazladır (Kurtulmuş, 1998:12). Tek ebeveynli aile ile boşanma arasında doğru bir ilişki bulunmaktadır. Boşanma sayısının artması, boşanmanın toplum tarafından normal olarak kabul edilmesi ile birlikte tek ebeveynli ailelerde de bir artış ortaya çıkmaktadır (Walczak ve Burns, 1999:137). Avustralya'da 1970'lerin başında tek ebeveynli hane sayısı %9 iken bu oran 1980'lerin ortasına gelindiğinde %14,9'a; aynı tarihlerde bu oran Fransa'da %9,5'den %10,2'ye, Japonya'da %3,6'dan %4,1'e, Britanya'da %8'den %14,3, Amerika'da %10'dan %20'ye yükselmiştir. İngiltere'de yaşayan çocukların %24'ü tek ebeveynli ailede yaşamaktadır ki bu oran 1970'teki oranın yaklaşık 3 katıdır (www.statistic.gov.uk,_ Akt. Şentürk, 2008:16).

Tablo 1. Bazı Avrupa ülkelerinde kaba boşanma hızı

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Avrupa Birliği (27 Ülke)	1,9	2,0	2,0	2,1	*	2,1	*	*
Almanya	2,5	2,6	2,6	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3
Avusturya	2,5	2,3	2,4	2,4	2,5	2,5	2,4	2,2
Belçika	3,0	3,0	3,0	2,9	2,8	2,8	3,3	3,0
Danimarka	2,8	2,9	2,9	2,8	2,6	2,6	2,7	2,7
Finlandiya	2,6	2,6	2,5	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5
Fransa	1,9	2,1	2,2	2,5	2,2	2,1	2,1	*
Hollanda	2,1	1,9	1,9	2,0	1,9	2,0	2,0	1,9
İngiltere	2,7	2,8	2,8	2,6	2,4	2,4	2,2	*
İspanya	1,0	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	*
İtalya	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9
İsviçre	2,2	2,3	2,4	2,9	2,5	2,6	2,6	2,5
Litvanya	3,0	3,1	3,2	3,3	2,3	3,4	3,1	2,8
Portekiz	2,7	2,2	2,2	2,2	2,3	2,4	*	2,5
Türkiye	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,6
Yunanistan	1,0	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	*

Kaynak: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

*=Belirtilmemiş

Tablo 1. incelendiğinde, Türkiye'deki kaba boşanma hızının Avrupa Birliği ülkelerinden düşük olduğu, İtalya, İspanya ve Yunanistan gibi ülkelere göre ise yüksek olduğu görülmektedir.

Amerika'da evliliklerin yarısı boşanma ile bitmekte ve her yıl milyonlarca çocuk tek ebeveynli aile yapısında yaşamaya başlamaktadır. 1970'te çocukların %12'si tek ebeveynli aile yapısında yaşarken bu oran 2000'li yıllara gelindiğinde %30'a çıkmıştır (Lee; Kushner ve Cho, 2007:149). Amerika Nüfus İstatistikleri verilerine göre (1998) yapılan evliliklerin yarısı, boşanmış eşlerden an az bir veya her ikisinin ikinci evliliği olarak gerçekleşmektedir (Amato, 2000:1269). Amerika sağlık merkezi verilerine göre, Amerika'da yaklaşık her iki evliliğin birisi boşanma ile sonlanmakta, boşanmadan sonra evlenen her iki bireyden birisi tekrar boşanmaktadır. Bu evliliklerin çoğunda da çocuk bulunmaktadır. (Winkle, 2010:1).

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile boşanma oranları arasında doğru yönde bir ilişki bulunmaktadır. Asya ve Latin Amerika gibi düşük gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerde boşanma oranları da düşük iken, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika gibi yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerde, boşanma oranlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Ancak, Mısır, Libya, Tunus, Irak ve Ürdün gibi ülkelerde gelişmişlik düzeylerinin aksine boşanma oranları yüksek iken, İtalya gibi gelişmişlik düzeyi yüksek ülkede boşanma oranları düşüktür. İtalya'da boşanma oranının ülkede hakim olan boşanmayı yasaklayan Katolik inancın hakim olmasının etkili olduğu söylenebilir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1996:12).

Boşanmadan sonra çocuklar genelde anneleri ile kalmaktadır. Bu oran Amerika'da %80, İngiltere'de %90 iken Çin'de %50'nin altındadır (Xu, Zhang ve Xia, 2007:98). Türkiye'de de genel olarak boşanma ile birlikte çocuklar anneleri ile kalmaktadır. Bu yapılan araştırmaya katılan boşanmış aileye sahip öğrencilerin de %71'i anneleri ile birlikte kalmaktadır.

2.5. Türkiye'de Boşanma

Türkiye'deki boşanma sayısı, Avrupa'ya kıyasla az olmakla birlikte, boşanmanın hızlı bir şekilde artmaya devam ettiği, boşanmaların %44'ünün ilk 5 sene içinde gerçekleştiği, boşanan ailelerin de %56'sının çocuklu aile olduğu, boşanmanın Türkiye'de ciddi bir toplumsal olay haline geldiği belirtilmelidir (Türkarlan, 2007:101). Sosyo-ekonomik ve kültürel düzey, evlilik rolleri, kadının çalışma yaşamına katılması, eşler arası iletişim, evlilikten beklentiler gibi boyutlarda ortaya çıkan değişikliklerin, boşanmaların artmasında önemli bir rol oynadığı söylenebilir (Bilir ve Dabanlı, 1981:193-206)

İstatistiki olarak boşanma oranlarını açıklamak için “kaba boşanma hızı” terimi kullanılmaktadır. Kaba boşanma hızı, belli bir yıl içinde her 1000 nüfusun başına düşen boşanma sayısıdır (Bahar, 2009:157). Türkiye’de 1930 – 1995 tarihleri arasındaki kaba boşanma hızı Çiftçi (2009) ve TÜİK (2010) tarafından Tablo 2'deki gibi şöyle belirtilmiştir:

Tablo 2. Türkiye'de çeşitli yıllardaki kaba boşanma hızı

Yıl	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	1995
Boşanma Hızı	0,15	0,23	0,38	0,40	0,27	0,36	0,46	0,47

Tablo 2 incelendiğinde, 1930-1995 yılları arasındaki süreç içinde Türkiye'de kaba boşanma hızının, genel olarak çok ani bir yükselme olmamakla birlikte bir artış eğiliminde olduğu, 65 sene içinde, Türkiye’deki kaba boşanma hızının 0.15’ten, 0.47’ye yükseldiği görülmektedir. Türkiye’de son 15 senede meydana gelen hızlı toplumsal değişim ve dönüşümün, 1996-2010 yılları arasındaki boşanma ve evlenme oranlarına nasıl yansıdığı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. 1996-2010 yılları arası Türkiye’deki evlenme-boşanma istatistikleri

Yıl	Evlenme Sayısı	Kaba Evlenme Hızı	Boşanma Sayısı	Kaba Boşanma Hızı
1996	486 734	7.74	29 552	0.47
1997	518 856	8.10	32 717	0.51
1998	485 035	7.44	32 167	0.49
1999	475 613	7.17	31 540	0.48
2000	461 417	6.84	34 862	0.52
2001	453 213	6,63	50 402	0.74
2002	447 820	6.46	51 096	0.74
2003	565 468	8,08	92 637	1,32
2004	615 357	8,65	91 022	1,28
2005	641 241	8,90	95 895	1,33
2006	636 121	8,72	93 489	1,28
2007	638 311	9,09	94 219	1,34
2008	641 793	9,03	99 663	1,40
2009	591 742	8,23	114 162	1,59
2010	582 715	7,98	115 568	1,62

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>; Tük, 2006:25-26

Tablo 2 ve Tablo 3 birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'de 1930-1995 yılları arasındaki boşanma hızındaki artışın (yaklaşık 3 kat), son 10 senede de gerçekleştiği

görülmektedir. Tablo 1'e bakıldığında, son 10 senedeki, Avrupa ülkelerindeki boşanma hızı yatay bir seyir izlerken, Türkiye'deki boşanma hızının aynı süre içinde yaklaşık 3 kat artması dikkat çekmektedir. Özellikle, Türkiye'de meydana gelen 2001 ekonomik krizin ardından, 2000 senesinde 0,52 olan kaba boşanma hızının 2002 senesinde, iki katından fazla (1,38) artış göstermesi, ailenin devamında, ülkedeki genel ekonomik durumun, aile yapısını belirgin bir şekilde etkilediği düşünülmektedir. Son 10 senedeki, evlilik hızına bakıldığında, evlenme hızında belirgin, dikkat çeken bir değişimin olmadığı görülmektedir.

Tablo 4. Yerleşim yeri ve bölgelere göre evliliğin durumu ve boşanma

Evliliğin Durumu	Devam Ediyor (%)	Eşi Öldü (%)	Boşandı/Ayrıldı (%)	Ayrı Yaşıyor (%)	Toplam	Sayı
TÜRKİYE	86,2	8,9	4,3	0,6	100,0	21684
Kent	86,7	7,8	4,9	0,6	100,0	12292
Kır	85,4	10,4	3,6	0,5	100,0	9392
Bölgeler						
İstanbul	86,8	8,0	4,9	0,4	100,0	2204
Batı Marmara	84,3	10,0	5,3	0,4	100,0	1368
Doğu Marmara	87,4	8,3	3,6	0,7	100,0	1745
Ege	85,0	8,0	6,4	0,4	100,0	3366
Akdeniz	85,5	8,4	5,1	1,0	100,0	2206
Batı Karadeniz	84,9	11,1	3,4	0,6	100,0	1839
Doğu Karadeniz	87,3	9,0	3,2	0,6	100,0	1039
Batı Anadolu	84,5	9,8	5,2	0,5	100,0	2582
Orta Anadolu	86,3	9,5	4,0	0,3	100,0	1513
Ortadoğu Anadolu	85,8	10,0	3,6	0,6	100,0	1009
Güneydoğu Anadolu	90,5	7,7	1,3	0,5	100,0	1882

Kaynak: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:54-56

Tablo 4'te, kırsal bölgelerdeki boşanma oranının (%3,6), kent bölgelerindeki boşanma oranında (%4,9) olduğu, bölgelere göre bakıldığında ise boşanma oranının en az Güneydoğu Anadolu (%1,3), Doğu Karadeniz (%3,2), Batı Karadeniz (%3,4) ve Orta Doğu Anadolu'da (%3,6), en yüksek ise Ege (%6,4), Batı Marmara (%5,3), Batı Anadolu (%5,2) ve Akdeniz'de (%5,1) olduğu görülmektedir (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:54-56).

Tablo 5. Cinsiyet, yaş, gelir ve öğrenim durumuna göre evliliğin devamı ve boşanma

Evliliğin Durumu	Devam Ediyor (%)	Eşi Öldü (%)	Boşandı/Ayrıldı (%)	Ayrı Yaşıyor (%)	Toplam (%)	Sayı
Cinsiyet						
Erkek	90,3	5,0	4,2	0,5	100	9534
Kadın	83,0	12,0	4,4	0,6	100	12150
Gelir Düzeyi						
400 TL'den az	72,4	21,0	5,6	0,9	100	3179
401-600 TL	80,5	13,4	5,6	0,6	100	3910
601-800 TL	89,2	5,3	5,0	0,5	100	2316
801-1200 TL	91,2	3,9	4,3	0,5	100	1987
1201-2500 TL	92,5	4,4	3,9	0,3	100	665
2500 TL üzeri	84,9	6,4	8,7	0,0	100	172
Eğitim Düzeyi						
Okuryazar değil/Okula gitmedi	72,9	23,2	3,4	0,5	100	3683
İlkokul Mezunu	89,1	6,2	4,2	0,6	100	10879
İlköğretim/Ortaokul Mezunu	90,7	3,8	4,7	0,8	100	1780
Lise Mezunu	91,6	3,1	4,9	0,5	100	2474
Üniversite ve lisans üstü	92,2	1,6	5,8	,5	100	1315

Kaynak: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:54-56

Üst gelir ve üst eğitim düzeyindeki bireyler arasında boşanma oranının, diğer gruplara göre fazla olduğu, eğitim düzeyi arttıkça boşanma oranının kendi içinde arttığı, cinsiyete göre boşanma durumunun farklılaşmadığı ancak erkeklerin evliliğinin devam etme durumunun (%90,3), kadınların evliliğinin devam etme durumundan (%83,0) fazla olduğu, bu durumun erkeklerin kadınlara göre daha geç yaşta evlenmesinden ve eşi ölen kadınların oranının (%12), eşi ölen erkeklerin oranından (%5) fazla olması ile açıklanabilir. (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:54-56).

Tablo 6. Kayseri ilinde 2001-2010 yılları arası boşanma sayıları

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Boşanma Sayısı	1614	1594	1524	1447	1631	1576	1664	1745	1945	2043
Bir Önceki Yıla Göre Artış (%)		-1,24	-4,39	-5,05	12,8	-3,37	5,58	4,87	11,5	5,04

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo 6 incelendiğinde, özellikle son 5 sene içinde, sene başına boşanan aile sayısının 1576'dan 2043'e çıktığı görülmektedir. Kayseri ilinde 2007, 2008 ve 2009 yılları

arasında gerçekleşen kaba boşanma hızı ise Türkiye ortalamalarının üzerinde sırasıyla, 1.44, 1.49 ve 1.63'tür. Rakamsal olarak Kayseri ilinde 2009 senesinde 1945 aile boşanmıştır. Türkiye geneli için, 2009 yılının I. döneminde (Ocak-Şubat-Mart) 29372 çift boşanırken, 2010 yılının I. döneminde 30773 çift boşanmıştır. Geçen yılın aynı dönemine göre boşanma sayısında % 4,8'lik bir artış olmuştur (www.tuik.gov.tr).

Boşanan ailelerdeki çocuk sayıları çeşitli yıllara göre Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Çocuk sayısına göre boşanma durumu

Yıl	Boşanma Sayısı	Çocuk Sayısı									
		0	%	1	%	2	%	3	%	4+	%
1940	4027	2380	59	841	21	502	12	208	5	96	2
1950	7873	4884	62	1662	21	809	10	322	4	196	2
1960	11072	6203	56	2595	23	1361	12	596	5	317	3
1970	9568	5236	55	1968	21	1148	12	630	7	586	6
1980	15901	7271	46	3735	23	2384	15	1270	8	1241	8
1990	25712	11207	44	5859	23	4505	18	2199	9	1942	8
2000	34862	15286	44	8764	25	6488	19	2526	7	1798	5
2001	50402	20398	40	12715	25	10454	21	4100	8	2735	5
2002	51096	22372	44	12127	24	9944	19	4123	8	2530	5
2003	50108	21805	44	11695	23	9764	19	3912	8	2932	6

Kaynak: Tuik, 2006:31

Tablo 7 incelendiğinde, 2003 yılı için boşanan ailelerin yaklaşık %44'ünün çocuksuz, %23'ünün tek çocuklu, %19'unun iki, %8'inin üç, %6'sının da 4 ve üzeri çocuklu aileler olduğu anlaşılmaktadır. 1980 yılına gelindiğinde, boşanan ailelerden çocuksuz olanların oranının %59'lardan %46'lara düşmüştür. 1980 senesine kadar çocuğun varlığının, boşanmayı engellemede daha belirgin bir etken olduğu, takip eden süreçte, bu oranın %44'lerde kaldığı görülmektedir. Türkiye'deki boşanmaların %56'sı, çocuklu ailelerde meydana gelmektedir. Tablo 7'ye göre, Türkiye'de, boşanma başına düşen çocuk sayısı (4+ çocuk sahibi olan ailelerin çocuk sayısı 4 kabul edildiğinde) 1940 yılında, boşanma başına düşen çocuk sayısı 0,71 iken, bu oran 2000-2001-2002 ve 2003 yılları için sırasıyla, 1,05- 1,13 – 1,07 ve 1,09 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlendirmeye göre, 2010 yılı içinde, Türkiye'de 115 568 ailenin boşandığı dikkate alındığında, geçen sene yaklaşık 125 000 çocuğun ailesinde boşanma olayını yaşadığı belirtilmelidir. 2010 yılı için, 2043 boşanmanın yaşandığı Kayseri ilinde, yaklaşık 2200 çocuk ailesinde boşanma olayı yaşanmıştır.

2.6. Yurt Dışında Yapılan Bazı Çalışmalar

Luepnitz (1979), boşanmış aileden gelen 12 erkek 12 kız öğrenci ile nitel bir çalışma yapmıştır. 19 yaşlarındaki katılımcılara, boşanmada kendileri için en zor gelen durumlar sorulduğunda, yarısının boşanmadan önceki dönemin, %8'inin boşanma sırasında, %25'inin boşanmadan sonraki süreçte etkilendiğini, %16'sının ise boşanmadan etkilenmediğini ifade ettiği belirtilmiştir.

Wallerstein ve Kelly (1980), boşanmış aileye sahip 7-11 yaşlarındaki çocukların, kaygı, depresyon, geri çekilme, astım, alerji, öfke nöbetleri, hayal kurma, şiddet eğilimi, akrabalık ilişkilerinde azalma, düşük okul performansı, sık ağlama ve duygu boşluğu, duygularını yeterince ifade edememe gibi problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir (Cottongim, 2002:19).

Kinard ve Reinherz (1986), 87'si tam ve 66'sı boşanmış aileye sahip öğrenciler üzerine çalışma yapmıştır. Okulöncesi dönemde (ortalama 4 yaş 11 ay) iken ailesi boşanan öğrencilerin sayısı 33, okulun ilk yıllarında iken ailesi boşanan öğrencilerin sayısı ise 30'dur. Araştırmacılar, çocuklar okul öncesinde iken 3. sınıfın sonunda ve 4. sınıfın sonunda elde ettikleri veriler sonucunda, boşanmış aileye sahip çocukların dil gelişiminin ve okul performanslarının tam aileye sahip çocuklara göre düşük düzeyde olduğunu, ailesi yakın tarihte boşanan çocukların daha fazla matematik, okuma ve dil gelişimlerinde problem bulunduğunu, ailenin ilk çocuğu olan boşanmış aile çocuklarının boşanmadan zihinsel olarak daha fazla olumsuz etkilendiğini ancak ailesi uzun dönem önce boşanan çocuklar ile tam aileye sahip çocukların zihinsel becerileri arasında farkın bulunmayışından bu durumun bir süre sonra ortadan kaybolduğunu belirtmişleridir.

Juersivich (1991), boşanmanın 6. Sınıf öğrencilerinin akademik başarıları üzerine etkisini araştırdığı, 224 boşanmış aileye sahip öğrenci ile yaptığı doktora tezinde, boşanmanın çocukların akademik başarılarını etkilemediğini, aile yapısı ve özgüven düzeylerinin çocuklarının akademik başarılarını yordayıcı olmadığını bulmuştur.

Martin (1991), 113'ü tam, 37'si boşanmış ve tek ebeveynli aileye sahip 6. Sınıf 150 öğrenci üzerinde yaptığı tez çalışmasında, tam aileye sahip öğrencilerin akademik başarılarının tek ebeveyni ile yaşayan boşanmış aileye sahip öğrencilerinkinden yüksek olduğu, boşanmış aileye sahip kız öğrencilerin aynı gruptaki erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğu ortaya koymuştur.

McLanahan ve Astone (1991), 10390 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmalarında, boşanmış aileden gelen öğrencilerin liseyi bitirme oranlarının tam aileden gelen öğrencilere göre %10 daha düşük olduğunu, boşanmış aileye sahip öğrencilerin düşük eğitim beklentisine sahip olduklarını, okul ve okul dışı eğitim faaliyetlerine daha düşük katılım gösterdikleri, boşanmanın çocuğun liseyi bitirme ve okul etkinliklerine katılma düzeylerini olumsuz etkilediğini ayrıca boşanmadan sonra tek ebeveyni ile kalan çocukların üvey ebeveyn ile kalan çocuklara göre daha fazla olumsuz etkilendiğini ancak bu iki grup arasında sosyo-ekonomik veriler kontrol altına alındığında boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveyni evlilik yapan ile yapmayan arasındaki farkın azaldığını ortaya koymuşlardır.

Featherstone ve Cundick (1992), 11-17 yaşları arasında, 293 tam aileye, 78'i yeniden evlilik yapmış aileye sahip toplam 237 boşanmış aileye sahip öğrenciyi dahil ettiği araştırmasında, tam aileye sahip öğrencilerin boşanmış aileye sahip öğrencilerden daha yüksek not ortalamasına sahip olduklarını, daha az okula devamsızlık yaptıklarını, boşanmış aileye sahip öğrencilerin okulda daha fazla davranış problemi sergilediklerini ortaya koymuşlardır.

80000 bin yetişkin üzerinde yapılan araştırmada, boşanmanın çocuklara uzun vadede, tam aileden gelen çocuklara göre düşük psikolojik iyilik hali, aile içi ilişkilerde düşük doyum, yüksek boşanma riski, düşük eğitim seviyesi, düşük iş statüsü, düşük yaşam standardı ve yüksek sağlık sorunlarına sahip olduğu belirtilmiştir (Amato, 1994:146).

Carson (1995), boşanmış ve tam aileye sahip 4. ve 5. sınıf öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini incelediği doktora tezine, 90'ı tam aileye sahip 180 öğrenciyi dahil etmiştir. Araştırma kullanılan sosyometrik test verilerine göre, ailesi 0-2 yıl önce boşanmış olan çocukların tam aileye sahip çocuklara göre akranları ile daha fazla problem yaşadıkları, testten daha düşük skorlar aldıkları, ailesi 2 yıldan fazla bir süre önce boşanan çocukların sosyalleşme düzeylerinin tam aileye sahip çocukların sosyalleşme düzeylerine yakın olduğu, boşanmış aileye sahip çocukların sosyalleşme düzeylerinde cinsiyete göre farklılaşmanın bulunmadığı ortaya konulmuştur.

Czarnecki (1995), 12'si erkek, 25'i kız 37 boşanmış aileye sahip 2-8. Sınıf düzeyindeki öğrenciler ile yaptığı çalışmada, boşanmış aileye sahip kız ve erkek öğrencilerin akademik başarıları arasında farkın bulunmadığını, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre hiperaktivite, iletişim ve saldırganlık eğilimi gibi dışa yönelik daha fazla davranış

problemleri sergiledikleri, ailesi 10 aydan kısa bir süre önce boşanan çocukların ailesi daha uzun süre önce boşanan çocuklara göre okula daha fazla devamsızlık yaptıkları ve ilgisiz olduklarını, boşanmış aile çocuklarının akademik başarılarının ve problem davranışlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını, boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveyni evlenen erkek çocukların kaygı ve depresyon gibi içe yönelik problemlerinde kızlara göre artış meydana geldiğini ortaya koymuştur.

Downey (1995), 13-14 yaşlarındaki 8. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada, ailenin gelir ve eğitim düzeyi ve diğer faktörler kontrol altına alınmadığında, çocukların okul başarılarının tam aile, boşanmadan sonra sadece anne, anne ve üvey baba, sadece baba, baba ve üvey anne ile kalma sırasına göre azaldığı, değişkenler kontrol altına alındığında, boşanmadan sonra çocuğun sadece öz annesi ya da babası ile kalması ile yanında kaldığı ebeveyninin evlenmesi durumlarında çocuğun okul performansındaki anlamlı farklılığın ortadan kalktığı, ailenin çocuğa sunduğu fiziksel, kültürel ve sosyal imkanların ebeveynin öz veya üvey olmasından daha önemli olduğu ortaya konmuştur.

Garasky (1995), Amerika Ulusal Eğitim İstatistiklerinin 1979-1989 verilerine dayanarak 12686 çocuğun lise mezunu olma durumlarını 6 farklı aile yapısına göre incelemiştir. Çocukları, boşanmayı yaşadıkları yaş gruplarına göre 0-3 yaş, 4-6 yaş, 7-10 yaş ve 11-14 yaş olmak üzere 4 farklı gruba ayırmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların tam aile, boşanmadan sonra öz annesi, öz anne ve üvey baba, öz olmayan ebeveynler, baba ve üvey anne ve sadece öz baba ile kalma sıralarına göre liseden mezun olma durumlarının değiştiği, tam aileye sahip olma durumundan boşanmadan sonra öz babası ile kalma sırasına doğru çocuğun liseden mezun olma ihtimalinin azaldığı; tam aileye sahip çocukların, sadece annesi ile kalan çocuklardan %8,3 oranında lise mezunu olma ihtimalinin fazla olduğu ortaya konmuştur. Boşanmış ailelerde, annenin eğitim düzeyinin, ailenin ekonomik durumundan daha fazla şekilde çocuğun lise mezunu olma durumunu etkilediği, annenin eğitim düzeyinin çocuğun akademik olarak ilerlemesinde aile yapısından daha etkili olduğu, annenin lise mezunu olmasının olumlu etkisinin çocuğun düşük ekonomik düzeyde yaşamasının negatif etkisinden daha fazla bir şekilde çocuğun liseyi bitirme ihtimalini olumlu şekilde etkilediği, aile yapısı ile çocuğun ailesinin ekonomik düzeyinin eşit düzeyde etkili olduğu, yaş grupları arasında 4-6 yaş grubunda iken ailesi boşanan çocukların liseyi bitirme ihtimallerinin diğer yaş gruplarına göre düşük olduğu ortaya konmuştur.

Wadsby ve Svedin (1996), ailesi 1 ve 5 yıl arasında boşanmış olan öğrencilerin zorunlu eğitimi bitirme not ortalamalarını, ailenin sosyo-ekonomik özelliklerine göre tam aileye sahip öğrencilerin not ortalamaları ile karşılaştırmalı analizini yapmışlardır. Araştırmada, boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin zorunlu eğitimi bitirme not ortalamaları arasında fark olmadığını, her iki grupta kız öğrencilerin not ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğunu, boşanmadan sonra geçen sürenin öğrencilerin okul not ortalamaları üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığını ancak gerek tam aileye gerekse boşanmış aileye sahip çocukların okul not ortalamalarının, ailenin gelir düzeyi ile farklılık gösterdiğini, ailenin gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin not ortalamalarının da arttığını, İsveç örneğinde boşanmanın tek başına çocukların okul başarılarını etkilemediğini, öğrencilerin not ortalamalarında ailenin gelir düzeyinin önemli derecede etkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Francis ve Evans (1997), İngiltere ve Galler’de 16301 9 ve 10 yaşlarındaki öğrencileri dahil ettikleri araştırma sonucunda, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre kaygı ve depresyon düzeylerinin daha yüksek, okulda ve öğretmenleri ile ilişkilerinde zayıflama olduğu, sağlıklarıyla ilgili daha kaygılı oldukları, okulu sıkıcı buldukları ve okulda daha fazla mutsuz oldukları, öğretmenlerini yeterince iyi bulmadıkları, işsiz kalmaktan korktukları, madde kullanımını daha doğru buldukları ortaya konmuştur.

Şili’de 8 okuldan, 8 rehberlik öğretmeni ve 52’şer tam ve boşanmış aileye sahip 11-12 yaşlarındaki 6. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının tam aileye sahip öğrencilerden daha düşük olduğu, aynı öğrencilerin sınıfta kalma ihtimallerinin tam aileye sahip öğrencilere göre 4,9 kat fazla olduğu ancak okula devamsızlıkları arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı belirtilmiştir (Roizblatt, Rivera, Fachs vd. 1997:51)

Jeynes (1999), Amerika Ulusal Eğitim Merkezi 1988, 1990 ve 1992 verilerine dayanarak, 24599 8. sınıf öğrenciyi dahil ettiği uzun dönemli araştırmada, boşanmadan sonra birlikte yaşadığı ebeveyni yeni bir evlilik yapan öğrencilerin, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimleri ve okuma derslerinde tam ve boşanmış ancak tek ebeveyni ile birlikte yaşayan çocuklardan daha düşük notlar aldıkları, yeniden evliliğin çocuğun okul başarısını olumsuz etkilediğini, sosyo-ekonomik düzeyleri kontrol edildiğinde de benzer sonucun ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Simon, Lin ve Gorden (1999), yaş ortalamaları 14 olan boşanmış aileden gelen 206, tam aileden gelen 328 öğrenciyi dahil ettikleri araştırmalarının sonucunda, erkeklerin dışa dönük problemlerinin annenin ebeveynlik kalitesi ve babanın katılımı ile azaldığı, kızlarda ise annenin ebeveynlik kalitesi ile boşanma öncesi eşler arası çatışma düzeyinin kızların dışa dönük problemlerinin düzeyinde daha etkili olduğu, kızların içe dönük problemlerinde annenin ebeveynlik kalitesinin daha etkili olduğu çünkü kızların hem cinsi olan annelerinden daha fazla etkilenebildikleri, çocuktaki depresyonunun anneye yansıdığı, annenin de tekrar çocuğun depresyon düzeyine etkili olduğu ancak erkek çocuklarda içe dönük problemler üzerinde tek başına belirleyici bir faktörün bulunmadığı belirtilmiştir.

Jeynes (2000), Amerika Ulusal Eğitim İstatistiklerinin 1988-1992 verilerine dayanarak 8-12. sınıflar üzerine yaptığı uzun dönemli araştırmasında, ailesi boşanmış ergenlerin akademik başarılarının ailede meydana gelen yeni bir evlilik ile değişip değişmediğini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, boşanmanın çocuğun okul başarısını yeniden evlenmeye göre daha fazla düşürdüğü, ailesi yeniden evlenen öğrencilerin, matematik, okuma, fen bilimleri ve sosyal bilimler ders notlarının anlamlı şekilde düştüğü, çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik verileri kontrol altına alındığında, matematik ve fen bilimleri derslerindeki düşüşün anlamlı olmaya devam ettiğini ortaya koymuştur.

Coward (2001), 474 lise öğrencisini dahil ettiği tez çalışmasında, aile yapılarının çocukların akademik not ortalamaları üzerinde etkili olduğunu, tam aileye sahip öğrencilerin boşanmış aileye sahip öğrencilerden daha başarılı olduklarını, boşanmış aileye sahip çocuklarda üvey ebeveynin öğrencilerin not ortalamalarını düşürdüğünü, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı olduğunu, ailenin gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin akademik not ortalamalarının arttığını, 15-17 yaş arası öğrencilerin 80 ve üzeri yaş öğrencilere göre akademik not ortalamalarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Reifman ve arkadaşları (2001), boşanmanın çocuklar üzerine etkileri üzerine 1990 ve 1999 yılları arasında yayımlanan 36 makalenin meta analizini yapmışlardır. Amato'nun (1990), her geçen 10 senede boşanmanın çocuklar üzerine olumsuz etkisinin azalarak da olsa devam ettiğini, kendilerinin de Amato'nun çalışmasını 10 sene daha ileri götürerek 1990-1999 seneleri arasında aynı konuda meta analiz yaptıklarını ve meta analizi

sonucunda, boşanmanın çocukların okul başarılarını, psikolojik ve sosyal uyum düzeylerini olumsuz etkilemeye azalarak da olsa devam ettiğini ortaya koymuşlardır.

Cottongim (2002), boşanmış aileye sahip çocukların okullarda desteklenmesi için, ebeveynler, sınıf öğretmenleri ve okul rehberlik öğretmenlerinin görüşleri alınarak, okulun nasıl bir rolü olacağı konusunda sonuca varılmak istenilmiştir. Bu amaçla, araştırmacı, 20 ebeveyn, 20 öğretmen ve 8 okul rehberlik öğretmeni ile görüşmeler yapmıştır. Görüşmelerin analizi sonucu, her 3 grubun da okulların boşanmış aileye sahip çocukların desteklenmesinde okulların daha aktif olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin çocukları ile sınıf öğretmenlerinin daha yoğun ilgilemeleri için okulun idarecileri tarafından desteklenmeleri gerektiğini, sınıf öğretmenlerinin okulda bu çocuklar için okul idaresinin de destekleyeceği programların uygulanmasını istedikleri, okul rehber öğretmenleri de bu çocukların uyum sorunlarının kendi işleri olduğunu ancak ellerinde uygulayabilecekleri somut bir program bulunmadığını belirttikleri ortaya konmuştur.

Jeynes (2002), Amerika Ulusal Eğitim İstatistiklerinden faydalanarak, 8-12 sınıf 26000'e yakın ergen üzerinde uzun dönemli çalışmışlardır. Boşanmanın tek başına çocukların akademik performanslarını etkilemediğini, boşanmanın yanı sıra, ailenin boşanma sonrası ekonomik imkanlarının, kültürel ve sosyal imkanların ve ebeveynlerin katılımının çocukların akademik performanslarını ayrı ayrı etkilediğini, sosyo-ekonomik değişkenler kontrol altına alınmadığında boşanmanın yeniden evlenmeye göre çocukların okul başarısını daha fazla düşürdüğünü, ailenin çocukların eğitim hayatına katılımlarının, boşanma ve yeniden evlenme kadar çocukların akademik performanslarını etkilediğini, ebeveyn katılımının çocuğun akademik performansına olumlu yansıdığını belirtmiştir.

Dong (2002), 174 tam ve 174 boşanmış aileye sahip 8-14 yaş arası çocuklar ile yaptığı araştırmasında, çocuklardan elde ettiği bulgulardan, boşanmış aileye sahip çocukların depresyon düzeylerinin tam aileye sahip çocuklardan yüksek olduğunu, kızların erkeklere göre daha kaygılı olduğunu, boşanmadan sonra geçen sürenin çocuğun kaygı ve depresyon düzeyini etkilemediğini ortaya koymuştur. Aynı çalışmada, boşanmış annelerin evli annelere göre çocukların daha fazla davranış problemleri sergilediğini, öğretmenlerin de boşanmış aileye sahip erkek öğrencilerin kızlara göre daha fazla

dikkatlerinin dağınık olduğunu, sosyal ilişkilerde sıkıntı yaşadıklarını ve daha fazla saldırganlık eğilimi gösterdiklerini belirttikleri vurgulanmıştır.

Ham (2004), 133'ü tam, 56'sı boşanmış aileye sahip lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında, tam aileye sahip öğrencilerin, anne veya babası ile yaşayan boşanmış aileye sahip öğrencilerden %17, boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveyni evlilik yapan öğrencilerden %19 okul başarılarının daha yüksek olduğunu, boşanmış aileye sahip öğrencilerin tam aileye sahip öğrencilerden %78 daha fazla okula devamsızlık yaptıklarını, boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveyni evlenen erkeklerin okul başarılarının yükselirken, kızların okul başarılarının düştüğü, benzer şekilde erkek öğrencilerin okula devamsızlıklarının %52 azalırken, kızların okula devamsızlıklarının %104 arttığı belirtilmiştir.

Liu (2004), çocukların boşanma sırasındaki yaşları ile lise bitirme düzeylerini incelediği çalışmada, ailesi 11 yaşından önce boşanan erkekler ile ailesi 5 yaşından önce boşanan kızların lise bitirme düzeyleri, diğer yaş gruplarına ve tam aileye sahip çocuklara göre düşük bulunmuştur. Boşanmanın çocuğun eğitim hayatına olumsuz etkisi yaş arttıkça kızlara göre erkeklerde daha da azalarak devam etmektedir (Liu, 2004:122).

Sprujit, Goede ve Vandervalk (2004), boşanmış aileye sahip ortalama yaşları 17 olan 65 erkek ve 99 kız öğrenciyi dahil ettikleri çalışmada, uzun dönemde babası ile düzenli ve sık görüşen çocukların içe ve dışa dönük problemlerinde bir azalma meydana geldiği, benzer şekilde görüşme sıklığı düşük olma durumunda çocuklara görülen dışa dönük problemlerde az da olsa bir artışın olduğu belirtilmiştir.

Amato (2005), 242 ilköğretim öğrencisi ile yaptığı çalışmada, boşanma ve evliliğin çocukların uyum ve gelişimleri üzerine etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin annelerinden aldıkları ödül ve ceza biçimlerinin aile yapısına göre değişmediği, tam aileye sahip çocuklara göre boşanmış ve annesi ile yaşayan öğrencilerin babalarından daha az ödül ve ceza aldıklarını, daha fazla ev işlerinde sorumluluk sahibi olduklarını, kardeşleri ile daha fazla uyum sorunu yaşadıklarını belirttikleri, üvey babaya sahip çocukların ise üvey babanın öz babadan daha az kendilerine destek olduklarını, daha düşük seviyede kontrol ve ceza verdiklerini belirttiklerini ortaya koymuş, üvey baba-çocuk ilişkisinin başlamasından sonra geçen sürenin üvey ebeveynin olumlu katılımının artmasında etkili olduğu belirtilmiştir.

Bertram (2005)'in araştırmasına 3., 4., ve 5. sınıf düzeyindeki 47'si erkek, 60'ı kız olan üzere 107 öğrenci ile bu öğrencilerin 107 ebeveyni katılmıştır. Öğrencilerin 87'si tam aileye, 18'i boşanmış aileye sahiptir. Araştırma sonuçlarına göre, boşanmadan sonra ebeveynler arası uyum düzeyi ve ebeveynlerin öğrencinin eğitim hayatına katılım düzeyine bakılmaksızın, boşanmanın tek başına öğrencilerin okul başarısını olumsuz etkilediği, boşanmış aileye sahip öğrencilerin okula karşı daha az motivasyona sahip oldukları ortaya konmuştur.

Schuster (2005), ortalama yaşları 30 olan, 68 erkek ve 62 kadın katılımcı ile yaptığı çalışmada, katılımcıların akademik başarıları, 11 ve 17 yaş düzeyindeki ağırlıklı not ortalaması ile belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, boşanmış ve ikinci evlilik yapmış aileden gelen katılımcıların 11 ve 17 yaş akademik başarılarının, tam aileden gelen katılımcılara göre anlamlı şekilde düşük olduğu, yeniden evlenen aileden gelen katılımcıların akademik başarılarının daha düşük olduğu, aynı şekilde yeniden evlenme sayısı arttıkça akademik başarının daha fazla düşme eğilimi gösterdiği, ayrıca ilk boşanma olayından sonra akademik başarının belirgin bir şekilde düştüğü takdirde ilerleyen dönemde akademik başarının daha da fazla düştüğü, boşanmanın çocuk 5 yaşın altında iken gerçekleştiği durumlarda akademik başarının daha belirgin bir şekilde düştüğü ortaya konmuştur.

Storksen, Roysamb ve Moum (2005), Norveç'te, 14-18 yaş arası orta ergenlik dönemindeki tam aileye sahip 1758, boşanmış aileye sahip 413 ergeni dahil ettikleri araştırmalarında, boşanmış aileye sahip ergenlerin, kaygı ve depresyon düzeylerinin, öz güvenlerinin boşanmadan sonraki 4 yıllık süreç içinde olumsuz etkilendiğini, bu ergenlerin okulda daha fazla problemlili davranışlar sergiledikleri, boşanmanın kız ergenler üzerine daha fazla stres yarattığı, erkek ergenlerin ise sadece okuldaki performanslarının olumsuz etkilendiği ortaya konmuştur.

Lee, Kushner ve Cho (2007), Amerika Ulusal Eğitim İstatistikleri Merkezinin 2002 yılı verilenine dayanarak yaptıkları araştırmalarında, boşanmadan sonra babası ile kalan 398, annesi ile kalan 1968, 10. sınıf öğrencilerin matematik ve okuma dersleri notlarını karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi kontrol altına alındığında, boşanmadan sonra öğrencilerin notlarının anne ya da babasından kiminle kaldığı durumuna göre farklılaşmadığı, çocuğun ve ebeveynin cinsiyetinin aynı veya zıt olma durumunun yine öğrencilerin notlarını etkilemediği, sadece babası

yanında kalan kız çocuklarının, babalarının öğrencinin eğitimine katılma düzeyi arttıkça ders notlarının arttığı ortaya konulmuştur.

Hines ve Mack (2007), 6. ve 7. sınıfa devam eden 196 boşanmış aileye sahip okul değiştiren öğrencilerin yeni okullarına akademik ve sosyal olarak uyum düzeylerini cinsiyet değişkenine göre yaptığı karşılaştırmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okul değiştirmede akademik ve sosyal olarak daha fazla uyum gösterdikleri ancak erkeklerin arkadaş edinmede ve karşı cinsle ilişkilerde kızlara oranla daha uyumlu oldukları, kız öğrencilerinde okul kurallarına uymada sıkıntı yaşamadıkları ortaya konmuştur.

Mena (2007), 9. ve 10. sınıfa devam etmekte olan tam ve boşanmış aileye sahip 19'şar öğrencinin katıldığı yüksek lisans tezinde, öğrencilerinin akademik başarılarının aile yapısına, boşanmadan sonra geçen süre ve öğrencinin cinsiyetine göre farklılaşmadığını, öğretmenlere göre boşanmış aileye sahip öğrencilerin okulda daha fazla problemleri davranış sergilediklerini ancak bu durumun öğrencinin cinsiyetine göre farklılaşmadığını belirtmiştir.

Yu ve Adler-Baeder (2007), tam aileye sahip ergenler, boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveyni evlilik yapan ergenlerden ve yeniden evlenmemiş boşanmış ebeveyne sahip ergenlerden, karşı cinsli ilişkilerinde daha uyumlu olduğu, evliliğe karşı daha olumlu tutumlar besledikleri, ayrıca ebeveyninin yeniden evlenmesinin boşanmış aileye sahip ergenin evlenmeye dair tutumunu olumlu etkilediğini belirtmişlerdir.

Lee ve Kushner (2008), Amerika Ulusal Eğitim Merkezi 2002 verilerine dayanarak yapılan uzun dönemli araştırmaya, 10. sınıfa devam eden, boşanmadan sonra babası ile kalan 249, annesi ile kalan 1506 kız öğrenci dahil edilmiştir. Öğrencilerin matematik ve okuma test sonuçları ile matematik ve İngilizce öğretmenlerinin çocukların ev ödevlerini zamanında yapma, derslere devamsızlık gibi akademik performans değerlendirme verilerinden faydalanmışlardır. Araştırma sonucunda, öğrencinin aynı cins ebeveyni ile yaşamasının öğrencinin akademik performansı ve başarısı üzerine etkili olmadığı gibi babası ile kalan kız öğrencilerin diğer öğrencilerden bu 4 akademik veri için daha başarılı oldukları ortaya konmuştur.

Ames (2009), 2728 Kanadalı üniversite 1. sınıf öğrencileri arasından 453 boşanmış, 2275 tam aileye sahip öğrenciyi araştırmasında dahil etmiştir. Araştırma sonucunda, erkek öğrencilerin psikolojik iyi olma durumları ile üniversiteye uyum düzeyleri

arasında ailenin tam veya boşanmış olmasının etkili olmadığını ancak boşanmış aileye sahip kız öğrencilerin tam aileye sahip kız öğrencilere göre daha fazla stres, düşük benlik saygısı ve üniversiteye uyum sorunu yaşadıklarını, boşanmanın gerçekleştiği sırada 0-6 ve 7-11 yaşlarında olan kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinde fark bulunmazken, boşanma sırasında 12 yaş ve üzerinde olan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha düşük düzeyden benlik saygısına sahip olduklarını, tek ebeveynle sahip öğrenciler ile ebeveyni tekrar evlenen öğrencilerin psikolojik iyi olma ve üniversiteye uyum düzeyleri arasında fark olmadığını belirtmiştir.

Sun ve Li (2009), Amerika Ulusal Eğitim İstatistiklerinden faydalanarak 1998-2002 yılları arasındaki 8-12 sınıf ergenler üzerinde, kardeş sayısının ve aile kaynaklarının boşanmanın çocukların akademik performanslarını etkileme düzeyini ne şekilde değiştirdiğini araştırmışlardır. Boşanmış aileden gelen çocukların matematik ve okuma derslerindeki başarılarının kardeşi sayıları arttıkça düştüğünü, kardeş sayısı 5 ve 6'dan fazla olan çocukların notları arasında farkın olmadığı, ailenin iyi bir sosyal sermayeye ve ekonomik güce sahip olması durumunda, kardeş sayısının çocuğun akademik performansına etkisinin sınırlı olduğu belirtilmiştir.

Potter (2010), boşanmış aileden gelen okul öncesi öğrenciler üzerinde 5 senelik uzun dönemli yaptığı araştırmada, boşanmanın çocukların psikososyal iyilik düzeylerini olumsuz etkilediğini, bu durumun çocukların okul başarılarına olumsuz yansıdığını ortaya koymuştur.

Winkle (2010), doktora tezi çalışmasında, boşanmış ve tam aileye sahip lise 2. sınıf çocukların akademik başarılarının karşılaştırılmasını ve boşanmadan sonra geçen sürenin ve cinsiyetinin öğrencinin akademik başarısında etkisini incelemeyi amaç edinmiştir. Araştırmaya, 34'ü kız, 57'si erkek olmak üzere, 45'i boşanmış, 46'sı tam aileye sahip lise 2 öğrencileri katılmıştır. Öğrencilerin, akademik başarıları, yabancı dil, matematik ve biyoloji derslerinden aldıkları notlar olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda yazar, literatüre uygun şekilde, lise öğrencilerinin akademik başarılarının, ailelerinin boşanma durumuna, boşanmadan sonra geçen süre ve cinsiyet faktörüne göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

Shriner, Mullis ve Shriner (2010:445), anaokulundan 5. sınıfa kadar 300 öğrenciyi dahil ettikleri araştırmalarında, sosyal sermaye teorisini kullanarak araştırmasını genişletmiş ve boşanmadan sonra tek ebeveyni ile yaşayan çocukların tam aileye ve üvey ebeveynle

sahip boşanmış aileden gelen çocuklara göre özellikle dil öğrenme ve matematik derslerinde daha başarısız olduğunu ortaya koymuştur.

Tillman (2007), 7-12 yaş arasında tam aileye sahip 8189, boşanmış aileye sahip 5792 öğrenciyi dahil ettiği araştırmasında, tam aileye sahip öğrencilerin okula karşı motivasyonlarının daha yüksek ve okulda daha az problem yaşadıkları, ailenin gelir düzeyi, eğitim düzeyi kontrol altına alındığında, boşanmadan sonra gerçekleşen evlilik ile oluşan üvey ebeveyn durumunun öğrencilerin okul performansları ve okuldaki problemleri üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Ulveseter, Breivik ve Thuen (2010), 11-16 yaşları arasında, tam aileye sahip 6447, boşanmış aileye sahip (yalnız anne, yalnız baba, anne-üvey baba, baba-üvey anne) 1273 ergeni dahil ettiği araştırmaları sonucunda, boşanmış aileye sahip olan ergenlerin akademik sorunlarının tam aileye sahip ergenlere göre daha fazla olduğu ayrıca beslenme ve diğer sağlıkla ilgili daha fazla problem yaşadıkları, boşanmış aile çocukları arasında, sadece baba ile yaşayan çocuklarda antisosyal davranışların ve madde kullanımının daha sık görüldüğü, sadece baba yanında kalan çocukların yaşam doyum düzeylerinin ve akademik başarılarının sadece anne yanında kalan çocuklara göre daha düşük olduğu, meyve ve sebze tüketimlerinin daha az olduğu, boşanmadan sonra üvey annesi olan çocuklarda sadece sağlık ve beslenme ile ilgili olanlarda olumlu etkisinin olduğu belirtilmiştir.

2.7. Yurt İçinde Yapılan Bazı Çalışmalar

Boşanmanın çocuklar üzerine etkisi üzerine Türkiye’de sınırlı sayıda araştırmanın yapıldığı, bu araştırmalarda da çoğunlukla parçalanmış veya sadece boşanmış aile çocukları ile tam aileye sahip çocuklarının benlik kavramı ve kaygı düzeyi (Öztürk ve Serin, 2007; Öztürk, 2006; Kuyucu, 2007), kaygı düzeyi ve okul başarıları (Aral ve Başar, 1998; Kaya vd. 2009), uyum düzeyleri veya uyum programları (Kaynaroğlu, 1984; Arifoğlu, 2006; Özen, 1998; Aydın, 2009; Öngider, 2006; Meriç, 2007), depresyon düzeyleri (Aral ve Gürsoy, 2006), yalnızlık düzeyleri (Pancar, 2009), boşanmaya verdikleri tepkiler (Bilir ve Dabanlı, 1981), yaşam doyumları ve yaşam kalite düzeyleri (Dingiltepe, 2009), atılganlık ve sosyal yetkinlik düzeyleri (Biçer, 2009), saldırganlık düzeyleri (Karahan, Özcan ve Ağlamaz, 2009), öfke düzeyleri (Fiyakalı, 2008), bilişsel işlevleri (Erürker, 2007), öz kavramı, depresyon düzeyi ve okul

başarısına yansımaları (Aslıhan, 1998; Karakuş, 2003), okuldaki problem davranışları ve okul başarıları (Altunkaya, 2010) yönünden karşılaştırıldıkları görülmektedir.

Alanda yapılan çalışmalardan bazıları şöyle sıralanabilir:

Bilir ve Dabanlı (1981), 3-10 yaşları arasında 98 boşanmış aileye sahip çocuk üzerinde çocukların boşanmaya verdikleri tepkileri araştırmışlardır. Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin son iki senede boşandıkları, çocukların anne ve babalarının boşanmalarına uyku bozukluğu, gece işemeleri, kusma, iştahsızlık, çok yemek yeme, baş ve karın ağrısı, konuşmada tutukluk, tırnak yeme, aşırı bağımlılık, ayrılığı inkâr ve baba özlemi gibi tepkiler verdikleri, boşanmaya en ez tepki veren grubun boşanma sırasında bebeklik döneminde olan 3-4 yaş grubun olduğu, en fazla tepki veren grubun ise 5-6 yaş grubundaki çocuklar olduğu belirtilmektedir.

Kaynaroğlu (1984), 150'şer boşanmış ve tam aileye sahip çocukları dahil ettiği araştırmasında, boşanmış aileye sahip çocukların bağımsız faaliyet gösterebilme, fiziksel gelişim, dil gelişimi, sayı ve zaman, ev işleri, kendi kendini idare edebilme, sorumluluk ve sosyalleşme konularında tam aile çocuklarına göre daha düşük düzeyde uyum gösterdikleri belirtilmiştir.

Aral ve Başar (1998), Ankara il merkezinde alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden seçilen semtlerdeki ilkokulların dördüncü ve beşinci sınıfına devam eden boşanmış aileye sahip 70, tam aileye sahip 80 olmak üzere toplam 150 çocuk üzerinde yürüttükleri çalışmalarında, boşanma durumu ile durumluk ve sürekli kaygı puanı arasındaki farkın önemli olduğu ve boşanma durumu ve sosyo-ekonomik düzey etkileşiminin sürekli kaygı puanı üzerinde anlamlı farklılık yarattığı, boşanmış aileye sahip olan çocukların anneden ayrıldıkları yaş ve babayı görme sıklığı ile durumluk kaygı puanı arasındaki farklılığın önemli, birlikte yaşadıkları ebeveyn, babadan ayrıldıkları yaş ve anneyi görme sıklığı ile kaygı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan önemli bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Aslıhan (1998), Adana ilinde ilköğretim 2. kademedeki parçalanmış ve tam aileye sahip çocukların öz kavramları (mutluluk, kaygı, gözde olma, kurallara uyma, fiziksel görünüm, okul), depresyon düzeyleri ve akademik başarı puanlarını aile yapısı, cinsiyet ve yaş değişkenlerinde karşılaştırdığı yüksek lisans tez çalışmasına, tam aileye sahip 315 ve parçalanmış aileye sahip 317 çocuğu dahil etmiştir. Araştırma sonucunda, aile yapısı değişkenine göre, parçalanmış aileye sahip öğrencilerin depresyon düzeylerinin

tam aileye sahip çocuklara göre yüksek olduğu, boşanmış aileye sahip çocukların mutluluk, gözde olma, fiziksel görünüm ve okul alt ölçeklerinde tam aileye sahip çocuklara göre düşük puanlar aldıkları, parçalanmış aileden gelen kız çocukların depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu, örneklem genelinde erkek çocukların mutluluk ve kaygı alt ölçeklerinde kız çocuklara göre daha yüksek, okul alt ölçeğinde ise daha düşük puanlar aldıkları, aile yapısı x cinsiyet etkileşiminin öz kavramının bütün alt ölçekleri arasında anlamlı bir fark yaratmadığı, parçalanmış aileye sahip çocukların akademik başarılarının tam aileye sahip çocuklara göre düşük olduğu, yaş değişkenine göre bakıldığında ise 11-12 yaş grubundaki öğrencilerin akademik başarılarının 13-14 ve 15 üstü yaş grubu çocuklarından yüksek olduğu, mutluluk alt ölçeğinde 15 üstü yaş grubundaki çocukların diğer yaş grubundaki çocuklardan daha yüksek puan aldığı, 11-12 yaş grubundaki çocukların da okul alt ölçeğinde ve akademik başarı puanlarında 13-14 ve 15 üstü yaş üstü çocuklardan daha yüksek puan aldıklarını ortaya koymuştur.

Özen (1998), eşler arası çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri üzerindeki rollerini incelediği doktora tezi çalışmasına, ilköğretim ve liselerden belirlenen aile durumlarına uygun 5, 10, 13 ve 16 yaş grubuna giren, 196 erkek ve 225 kız öğrenciyi dahil etmiştir. Araştırma sonucuna göre, çatışmalı ve boşanmış aileden gelen çocukların depresyon ve kaygı düzeylerinin, tam aileye sahip çocuklara oranla yüksek olduğu, kız çocuklarının kaygı düzeylerinin erkek çocuklara göre yüksek olduğu, çocukların toplam problem, kaygı ve depresyon düzeylerinde yaşa göre anlamlı bir farkın bulunmadığı, çatışmasız aileden gelen çocukların diğerlerine oranla daha fazla sosyal destek algıladıkları, kızların çevrelerinden daha fazla sosyal destek algıladıkları, yaş grubunun yaşı arttıkça algılanan sosyal desteğin azaldığı, algılanan sosyal desteğin artması ile depresyon ve kaygı düzeyi ile toplam problemin azaldığı, anne ve babanın evlilik uyumu arttıkça çocuklardaki toplam problemin, depresyon ve kaygı düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir.

Karakuş (2003), İzmir ilinde 3.-7. sınıf öğrencisi olan boşanmış ve tam aileye sahip 117'şer öğrenciyi dahil ettiği yüksek lisans tez çalışmasında, öğrencilerin depresyon düzeylerini ve bunun okul başarılarına yansımalarını incelemiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin depresyon düzeylerinin, anne ve babasının boşanma, anne ve babanın eğitim düzeyi ve mesleklerine, çocukların cinsiyetleri, çocuğun doğum sırasına, boşanmadan sonra kardeşlerin nerede kaldığı, çocuğun yaşına, boşanmadan sonra geçen

süre, çocuğun ihtiyaçlarının kimin karşıladığı, anne veya babasının boşanmadan sonra başka birisi ile birlikte olma, çocuğun boşanma kararını ne zaman öğrendiği, boşanma kararını çocuğa kimin söylediği, çocuğun boşanmadan kendisini sorumlu tutup tutmadığı, anne veya babanın boşanmadan sonra birbirleri aleyhine konuşma değişkenlerine göre farklılaşmadığı, çocuğun depresyon düzeyinin yanında kalmadığı ebeveyni ile görüşme sıklığına bağlı olarak farklılaştığı, anne ya da babasını ayda bir gören çocukların iki haftada bir gören çocuklara göre depresyon düzeyinin daha yüksek olduğu, aynı bağımsız değişkenler için çocukların okul başarılarına bakıldığında, boşanmış aileye sahip çocukların okul başarılarının tam aileye sahip çocukların okul başarılarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu, doğum sırası değişkenine göre boşanmış ailelerde ilk çocuğun 4. çocuğa göre, tam ailelerde ise ilk çocuğun 3. çocuğa göre okul başarı puanının anlamlı düzeyde yüksek olduğu, kardeşleri babası yanında kalan çocukların okul başarılarının daha düşük olduğu, boşanmadan sonra annesi yanında kalan çocukların okul başarılarının babası yanında kalan çocuklardan okul başarılarının daha yüksek olduğu, boşanmadan sonra birlikte yaşadığı ebeveyninin başkası ile birlikte yaşaması halinde çocuğun okul başarı puanının düştüğü, boşanma kararını annesinden öğrenen çocukların okul başarılarının boşanma kararını anne ve babasından birlikte öğrenen çocuklara göre daha yüksek olduğu, boşanmadan kendisini sorumlu tutan çocukların okul başarılarının daha düşük olduğu, diğer bağımsız değişkenler açısından okul başarı puanları arasında anlamlı bir farkın oluşmadığı, çocukların depresyon düzeyleri ile okul başarı puanları arası negatif yönde ancak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Arifoğlu (2006), boşanma sırasında 4-6 ve 7-10 yaşlarında olan 10-12 yaş grubundaki 31 boşanmış aileye sahip çocuğu 1984 yılında Perdo Carol'un geliştirdiği, okul temelli Çocuklar İçin Boşanmaya Uyum Programını (ÇİBUP) uygulayarak ön test son test verilerini karşılaştırmıştır. Bulgulara göre, ön test ve son test ortalamaları karşılaştırıldığında, boşanmaya uyum programının çocukların boşanmaya uyum düzeyini artırdığı, özellikle kızların, 10-12 yaşındakilerin, boşanma sırasına 4-6 ve 7-10 yaşlarında olan çocukların boşanmaya uyum ölçeği son test puan ortalamalarında program öncesine göre oldukça önemli artış göstermiştir. Aynı gruba uygulanan ÇİBUP sonucunda, sürekli kaygı ölçeği son test puan ortalamasında önemli bir düşüş olduğu ortaya konulmuştur. Program sonrasında, 10, 11 ve 12 yaşındaki kız çocuklarının, ebeveynlerinden her ikisi de evlenenlerin, ebeveynlerinin boşanmasından

1-3 yıl süre geçenlerin, boşanma sırasında 7-10 yaşında olanların sürekli kaygı ölçeği son test puanlarında önemli bir düşüş olduğu görülmüştür. Aynı guruba uygulanan ÇİBUP sonucunda, durumluk kaygı ölçeği son test puan ortalamasında önemli bir düşüş olmadığı ortaya konulmuştur. Boşanmış aile çocuklarına uygulanan ÇİBUP sonucunda, depresyon ölçeği son test ortalamalarının ön test ortalamaları ile karşılaştırılması yapıldığında, önemli bir azalmanın olmadığı görülmüştür. Bu araştırma boşanmış aile çocuklarına boşanmaya uyum programı okul ortamında uygulanmış ve çocuklardaki boşanmaya uyum düzeyini artırdığı ve kaygı düzeyini düşürdüğü ortaya konarak, ilköğretim okullarında bu tür programların uygulanmasının artırılması, programlara çocuğun ailesi ve öğretmenlerinin de özellikle boşanmadan sonra çocukların büyük oranda anneleri ile birlikte kaldığı düşünüldüğünde anneler için de program hazırlanmasının ve okulların bu konuda öncülük etmesi önerilmiştir.

Aral ve Gürsoy (2006), ilköğretim 4. ve 5. sınıflarına devam eden tam ve parçalanmış aileye sahip çocukların depresyon düzeylerini belirlemek amacıyla, 300'ü tam, 300'ü de parçalanmış aileye sahip öğrencileri dahil etikleri araştırmalarında, parçalanmış ve tam aileye sahip çocukların depresyon düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunduğu, parçalanmış aileye sahip çocukların depresyon puan ortalamalarının diğer gruba göre yüksek olduğu ortaya konmuştur. Bununla birlikte, sosyo-ekonomik düzeyin depresyon puanlarında her iki grup için farklılık ortaya çıkardığı, sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe depresyon puanının düştüğü, depresyon puanlarının da çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne veya baba yoksunluğu ve ebeveynlerden ayrılma yaşı gibi değişkenlere göre farklılaşmadığı ortaya konmuştur.

Öngider (2006), ilköğretim 4,5,6,7 ve 8. sınıflara devam eden 138 tam ve 124 boşanmış aileye sahip öğrenciyi dahil ettiği doktora tezi çalışmasında, tam aileye sahip çocukların psikolojik uyum düzeylerinin daha çocuk baba kabul ve reddine bağlı iken, boşanmış aileye sahip çocukların psikolojik uyum düzeylerinin daha çok anne kabul ve reddine bağlı olduğunu belirtmiştir. Boşanmış ailelerde çocuğun psikolojik uyum düzeylerinin, annenin psikolojik olarak ne kadar olgun olduğuna göre farklılaştığını, annenin psikolojik olgunluk düzeyinin ise eşi ile bir çatışma yaşayıp yaşamadığına bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmada ayrıca, tam ailelerde baba çocuğun psikolojik uyumu konusunda anne kadar etkili olurken, boşanma ile birlikte çocuğun yaşamında annenin daha belirleyici duruma geldiği, çocukların ruhsal gelişimi için en ideal ortamın

anne ve baba arasında çatışma olmayan evlilikleri olduğu, çatışmalı evlilik veya çatışmasız/çatışmalı boşanma durumlarında çocukların psikolojik açıdan örselendiğini sonucuna varılmıştır.

Candan (2006), 8-11 yaşlarındaki, tam aileye sahip 50, boşanmış aileye sahip 50 çocuk üzerinde, çocukların anne ve babalarının kabul ve reddetme davranışını algılayışlarını araştırdığı tez çalışmasında, boşanmış aileye sahip çocukların tam aileye sahip çocuklara göre daha yüksek düzeyde aileleri tarafından reddiliklerini, erkek çocukların kızlara oranla ayrı yaşadıkları ebeveyn olan özlem ve birlikte olma isteğinin daha fazla olduğunu belirttikleri, denek sayısının artması halinde boşanmış ailenin çocuklarının ailelerini daha fazla ihmal ettiğini doğrular sonucun çıkabileceği ortaya konmuştur.

Şentürk (2006), ailedeki parçalanmanın çocuğun geleceğini nasıl ve ne yönde etkilediğini belirlemek amacıyla yaptığı doktora tezi çalışmasına 280 parçalanmış aile çocuğu, 280 tam aileye sahip çocuk katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, ailenin parçalanmasının ve içinde yaşanılan olumsuz aile koşullarının, çocuğun eğitimdeki başarısız olmasına neden olduğu, içe kapanıklık, düşük benlik saygısı, depresyon ve sadist tutum ve davranışlar şeklinde görülen ruh sağlığı problemleri yaşaması sonucunu ortaya çıkardığı, saldırganlık, şiddet, suç işleme ve intihar etme eğilimleri olarak antisosyal davranışlar göstermesine etki ettiği, “anomi ve yabancılaşma” yaşama ve sigara, alkol ve uyuşturucu bağımlılığına yönelttiği, çocuk işçiliği veya çalışan çocuk durumunu ortaya çıkararak çocuğun gelecek yaşantısını olumsuz etkilediği sonuçlarını doğrulamıştır. Daha açık bir ifadeyle, araştırma sonuçları ailenin parçalanması ve içinde yaşanılan aile ortamının olumsuzluğu ile çocuğun bahsedilen sosyal problemler yaşaması arasında bir ilişki olabileceğini ortaya çıkarmıştır. Çocukların karne başarıları incelendiğinde, ailenin parçalanması, çocuğun sevgi, ilgi ve destek görme ihtiyacının karşılanmasını engelleyerek onun eğitimdeki başarısını düşürdüğü ortaya konmuştur.

Erürker (2007), tam aileye ve parçalanmış aileye sahip 5-6 yaş grubunda anaokuluna devam eden 100 çocuğu dahil ettiği, çocuklarının bilişsel işlevlerdeki farklılıkları araştırdığı yüksek lisans tez çalışmasında, Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde, okulöncesi eğitim kurumlarındaki 100 çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonucunda; parçalanmış aileye sahip çocukların bilişsel işlevleri ile aileye sahip çocukların bilişsel işlevleri arasında; aileye sahip çocukların lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bağımsız

değişkenler açısından bakıldığında, tam aileye mensup çocukların planlama, dikkat, eş zamanlı bilişsel işlevler, ardıl bilişsel işlevler beceri düzeyleri parçalanmış aile çocuklarına oranla daha yüksek olduğu, erkek çocuklarının bilişsel değerlendirme sisteminin sonuçlarının kız çocuklarına oranla daha düşük olduğu ortaya konarak, ailelerin boşanma, ölüm, evden ayrılma gibi çeşitli sebeplerle parçalanmaları ve ebeveynlerin birbirinden ayrılarak, çocukların tek bir ebeveynin yanında yaşaması bilişsel işlevlerdeki performansları olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir.

Yılmaz (2007), ilköğretim ikinci kademeye devam eden öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumlarının, özerkliklerinin gelişimine ve okul başarılarına olan etkilerini incelediği yüksek lisans tez çalışmasına, ilköğretim okuluna devam eden 518'i kız, 488'i erkek olmak üzere 1006 öğrenciyi dahil etmiştir. Araştırma sonucuna göre, algılanan anne tutumlarına göre akademik başarının en yüksek düzeyde demokratik tutumda görülürken en düşük düzeyde ise izin verici/ihmalkar tutumda gerçekleştiği, algılanan baba tutumlarına göre de akademik başarının en yüksek düzeyde demokratik tutumda görülürken en düşük düzeyde ise izin verici/ihmalkar tutumda gerçekleştiği, davranışsal ve duygusal özerkliğe ilişkin anne tutumları incelendiğinde, her iki özerkliğin de kazanılmasında demokratik tutum birinci sıradayken, otoriter tutumun son sırada yer aldığı, davranışsal ve duygusal özerkliğe ilişkin ise baba tutumlarına bakıldığında demokratik tutum birinci sıradayken, otoriter tutum davranışsal özerklikte üçüncü, duygusal özerklikte ise yine son sırada olduğu ortaya konmuştur.

Karadağ (2007), ilköğretim 5. sınıf öğrencilerini dahil ettiği yüksek lisans tez çalışmasında, öğrencilerin akademik başarılarının aileden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteğe göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda, başarılı öğrencilerin, aileden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteğin daha yüksek olduğu, başarılı öğrencilerin başarısız öğrencilere göre ailelerinden ders başarıları nasıl olursa olsun her zaman olumlu tepki aldıkları, aileleri ile kendileri veya okulları ile ilgili her konuyu paylaşabildikleri, ailelerinin kendileri ile daha fazla ilgilendiklerini hissettikleri, arkadaşlarının kendilerinin fikrine daha çok başvurdukları, arkadaşları tarafından daha fazla sevildiklerini hissettikleri, arkadaşları tarafından dışlanmadıklarını, akademik çalışmalarda arkadaşlarından yardım almaktan çok yardım etmekten hoşlandıklarını, öğretmenlerinin kendi düşüncelerine daha fazla değer verdiklerini hissettiklerini,

öğretmenlerinin sınıfta herkese daha fazla eşit davrandıklarını düşündükleri, öğretmenleriyle daha fazla iletişim kurdukları belirtilmiştir.

Kuyucu (2007), boşanmış ailede yetişen ergenlerin bilişsel çarpıtmalarıyla benlik değerleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı doktora tezi çalışmasına, İzmir ilinde liseye devam eden 155 boşanmış aileye sahip öğrenciyi dahil etmiştir. Araştırma sonucuna göre, bilişsel çarpıtmaları azalan ergenlerin, benlik değerinin yükseldiği, bilişsel çarpıtmaları artan ergenlerin, eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım ve hayalperestlik düzeylerinin arttığı, ergenlerin başarılarına göre, benlik değeri ve bilişsel çarpıtmaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu, kendini başarılı bulan ergenlerin benlik değerinin daha yüksek olduğu, anne babanın olumlu tutumlarının, boşanmanın olumsuz etkilerini azaltabildiği ortaya konmuştur.

Meriç (2007), boşanmış ailelerdeki ergenlerin uyum düzeylerini ve sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik grup rehberliği çalışmasının sınındığı doktora tezi çalışmasında, araştırmacı tarafından geliştirilen grup rehberliği çalışmasının, uygulamaya katılan boşanmış aileye sahip ergenlerin, genel uyum düzeylerini arttırdığı, olumlu benlik algılarını yükselttiği, öfke kontrolü ve duygusal sıkıntılarını azalttığı, sosyal beceri, empati kurma, kendini kontrol, problem çözme becerilerini geliştirdiği, mutluluk ve fiziksel görünüm algılarını yükselttiği, zihinsel ve okul durumu algılarını geliştirdiği ortaya konulmuştur.

Öztürk ve Serin (2007) yaptıkları araştırmalarda, anne-babası boşanmış 9–13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik kavramı ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini toplam 17 ilköğretim okuluna devam eden ve 9–13 yaş grubundaki öğrencilerden 175'i kız ve 133'ü erkek olmak üzere toplam 308 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda, anne babası boşanmış çocuklarla, anne babası boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ve benlik saygıları arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Ayrıca, anne-babası boşanmamış çocuklarda kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha kaygılı olduğu ve yine anne-babası boşanmamış çocuklarda 9 yaş grubundaki çocukların 11 yaşındaki çocuklara göre benlik saygılarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Arslan (2008), ilköğretim ikinci kademedeki 160 öğrenciyi dahil ettiği yüksek lisans tez çalışmasında, ailenin çocuğun okul başarısına etkisini incelediği araştırma sonucunda,

yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarının, düşük gelire sahip ailelerin çocuklarından daha başarılı olduğu, anne babası tutarsız tutum içinde bulunan öğrencilerin başarısız, demokratik tutum içinde bulunan öğrencilerin daha başarılı olduğu, anne babanın kavgalı veya şiddetli tartışmalar yapmasının çocukların okul başarısını etkilemediği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, ailenin sosyo-ekonomik durumu, ailenin çocuğun eğitimiyle ilgili ihtiyaçlarını temini ve eğitimini yakından takibi ile aile içi ilişkiler ve anne baba tutumları çocuğun okul başarısını etkilediği ortaya konmuştur.

Fiyakalı (2008), anne babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne baba eğitim düzeyi ve algılanan anne baba tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelediği yüksek lisans tez çalışmasına, 383'nün anne babası boşanmış, 453 öğrencinin ise anne babası boşanmamış lise öğrencisi dahil edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, anne babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları arasında cinsiyete, sınıf düzeyine ve anne baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olmadığı, parçalanmış aileye sahip ergenlerin sürekli öfke düzeylerinin tam aileye sahip ergenlerin sürekli öfke düzeylerinden yüksek olduğu, anne ve baba tutumlarını çocukların sürekli öfke ve öfke ifade biçimlerini etkilediği ortaya konmuştur.

Er (2009), ailesi parçalanmış olan ilköğretim 2. kademe öğrencilerini dahil ettiği yüksek lisans tez çalışmasında, öğrencilerin akademik sağlıklarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda, dışsal koruyucu faktörlerden, çocukların algıladığı psikolojik özerklik faktörü ile çocuğun akademik sağlığı arasındaki pozitif yöndeki ilişkinin diğer faktörlerden fazla olduğu, arkadaşlarından alınan sosyal destek, okul içi etkinliklere katılım ile akademik sağlık arasında pozitif yönde ilişki olduğu, çevresel ilişkilerde ilgi ve yüksek beklentiler faktörü ile akademik sağlık arasında negatif yönde ilişkinin bulunduğu, bu durumun literatürle pek uyuşmadığı tespit edilmiştir. İçsel koruyucu faktörler arasında sayılan, eğitimsel beklentiler, işbirliği ve iletişimin akademik sağlık ile aralarında pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğu, diğer içsel faktörlerden problem çözme, öz farkındalık, özyeterlik ile akademik sağlık arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ortaya konulmuştur. Yine de araştırma sonuçlarına göre, dışsal koruyucu faktörlerin varyansın %14,3'ünü açıklayabildiği belirtilmiştir. Bu durum, dışsal koruyucu faktörlerin %85,7'lik bir bölümünün halen açıklanamadığı, belirsizliğin bulunduğu, aynı şekilde içsel koruyucu faktörlerin de

akademik sağlamliğın %14, 2'sini açıklayabildiği, akademik sağlamliğın büyük bir bölümünün bu faktörler ile yordanamadığı ortaya konulmuştur. Ailesi parçalanmış olan ergenlerin akademik sağlamliğını etkileyen diğer değişkenlerin/koruyucu faktörlerin bulunabilmesi için farklı değişkenleri içeren yeni araştırmaların yapılmasının yararlı ve etkili olacağı belirtilmiştir.

Pancar (2009), parçalanmış ve tam aileye sahip 226'şar lise öğrencisini dahil ettiği yüksek lisans tez çalışmasında, ergenlerin yalnızlık düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı, yakın arkadaş sayısı, arkadaş ve aile ile kurulan ilişkilerde memnun olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelemiştir. Araştırma sonucunda, cinsiyetin ergenlerin yalnızlık puanlarını etkilemediği, akademik başarısı yüksek olan ergenlerin yalnızlık puanlarının anlamlı Şekilde düşük olduğu, parçalanmış aileye sahip ergenlerin yalnızlık puan ortalamasının, tam aileye sahip ergenlerinkine oranla anlamlı Şekilde yüksek olduğu, cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı düzeyi, yakın arkadaş sayısı, arkadaşlarla kurulan ilişkilerden memnun olma, aileyle kurulan ilişkilerden memnun olma değişkenlerinin aile yapısıyla, yalnızlık düzeyi üzerindeki, ortak etkisine bakıldığında anlamlı bir fark bulunmadığı ortaya konmuştur.

Karahan, zcan ve Ağlamaz (2009), lise ğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin; anne-babanın birlikte ya da ayrı oluşu, anne-babanın öz ya da üvey oluşu ve yaşamda öncelik verilen en önemli değere göre değişip değişmediğini inceledikleri araştırmalarına, liselerde öğrenim gören 1223 öğrenciye dahil etmişlerdir. Araştırma sonucuna göre, anne ve babası boşanmış olan, anne ya da babası üvey olan ve yaşamındaki en önemli değeri “zengin olmak” Şeklinde belirten öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Dingiltepe (2009), parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerini karşılaştırdığı yüksek lisans tez çalışmasına, Adana ilinde 19 liseye devam eden 9., 10. 11., ve 12. sınıflardan parçalanmış aileye sahip 186, tam aileye sahip 193 ergeni dahil etmiştir. Araştırma sonucunda, parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu, tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri parçalanmış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinden daha yüksek olduğu, parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam kalite düzeyleri fiziksel alan açısından karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık

olmadığı, ailenin parçalanmış ya da tam aile olmasının öğrencilerin yaşam kalite düzeyleri fiziksel alanı üzerinde bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Aydın (2009), Ankara Aile Mahkemelerinde boşanma davaları devam eden 93 çift ve bu çiftlerin 9-12 yaş arası 93 çocuğunu dahil ettiği yüksek lisans tez çalışması sonucunda, çocukların boşanmaya uyumlarında, cinsiyetin, yaşın, kardeş sayısının, anne baba ayrılığını öğrendiği kişinin, birlikte yaşadığı ebeveynin, diğer ebeveyn ile görüşme durumunun, anne babanın yaş grubunun, anne babanın öğrenim düzeyinin, anne babanın çalışma durumunun, çocuk için profesyonel yardım alınmasının ve anne babanın ayrı yaşadığı sürenin anlamlı bir farklılık yaratmadığı, yalnızca çocuğun doğum sırasının boşanmaya uyumda anlamlı bir farklılığa neden olduğu ortaya konmuştur.

Biçer (2009), parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerini incelediği yüksek lisans tez çalışmasına, 9., 10., 11. sınıf öğrencileri arasından 160 parçalanmış aileye sahip ve 190 tam aileye sahip toplam 350 lise öğrencisini dahil etmiştir. Araştırma sonucunda, tam aileye sahip ergenlerin parçalanmış aileye sahip ergenlere göre daha yüksek atılganlık puanına sahip olduğu, atılganlık puanlarının anne ve baba eğitim düzeyi yükseldikçe yükseldiği, benzer şekilde tam aileye sahip öğrencilerin boşanmış aileye sahip öğrencilere göre sosyal yetkinlik beklenti puanlarına sahip olduklarını, ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Kaya ve arkadaşları (2009), 4,5,6,7,8,9,10. sınıfa devam eden 185 boşanmış ve 179 tam aileye sahip öğrenciyi dahil ettikleri araştırmalarında, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, sürekli kaygı ve yalnızlık düzeylerinin tam aileye sahip öğrencilere göre yüksek olduğunu, akademik başarılarının ise düşük olduğunu, her iki grup arasında benlik saygıları arasında anlamlı bir farkın olmadığını ortaya koymuşlardır.

Cebeci (2009), 7-12 yaş arası tam aileye sahip 42, boşanmış aileye sahip 58 ilköğretim öğrencisini dâhil ettiği yüksek lisans tez çalışmasında, boşanmış aileye sahip çocukların durumluluk ve sürekli kaygı puan ortalamalarının, tam aileye sahip çocuklara göre yüksek olduğunu, boşanmış aileden gelen çocukların duygusal bağlanma düzeyleri ile kaygı düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki bulunduğunu, sosyo-ekonomik düzeyi düşük çocukların daha kaygılı olduklarını ortaya koymuştur.

Altunkaya (2010), 33 öğrenci, 20 sınıf ve sınıf rehber öğretmenini dahil ettiği yüksek lisans tez çalışmasında, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, derslere ilgi duyma, okula

devam etmelerinin azaldığı, ders başarılarının düştüğü, sınıf içinde dengesiz, huzursuz ve uyumsuz davranışlar sergiledikleri ortaya konmuş, yakın arkadaşlarından aldıkları sosyal desteğin çocukların boşanmaya uyumlarını kolaylaştırdığı, boşanmadan sonra ebeveynlerinden sevgi ve destek gören, öğretmenlerinden destek alan boşanmış aileye sahip çocukların problemleri davranışlarından azalma olduğu belirtilmiştir.

Esen (2010), 73 tam ve 73 boşanmış aileye sahip 146 ilköğretim 2. kademe öğrencisini dahil ettiği yüksek lisans tez çalışması sonucunda, boşanmış aileye sahip öğrencilerin tam aileye sahip öğrencilere göre daha fazla okula devamsızlık yaptıkları, Seviye Belirleme Sınavından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı, boşanmış ailelerde öğrencilerin aile içinde daha az hoşgörülü bir ortam hissettikleri, bu çocukların ekonomik olarak ihtiyaçlarının karşılanmasında daha fazla sıkıntı yaşadıklarını belirttikleri, tam aileden gelen çocukların ileride daha fazla ünlü olmak istediklerini ifade ettikleri ortaya konmuştur.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel analizler ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, ilköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının ve problemleri arasında çeşitli bağımsız değişkenler bakımından anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemeye yönelik genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2005: 79).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Kayseri ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan resmi ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8 sınıflarına devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemi tanıtıcı bilgiler ise Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Örneklem giren okullar ve aile yapılarına göre öğrenci sayıları

İLÇE	OKULUN ADI	TAM AİLE		BOŞANMIŞ AİLE		TOPLAM	
		f	%	f	%	f	%
Kocasinan	Ahmet Baldöktü İ.Ö.O	35	49,3	36	50,7	71	100
	Boztepe İ.Ö.O.	3	60,0	2	40,0	5	100
	Kadir Has İ.Ö.O.	11	52,4	10	47,6	21	100
	Refika Küçükçalık İ.Ö.O.	21	50,0	21	50,0	42	100
	Sümer İ.Ö.O.	23	50,0	23	50,0	46	100
	Şh. Üst. Mustafa Şimşek İ.Ö.O.	16	48,5	17	51,5	33	100
Melikgazi	Besime Özderici İ.Ö.O.	14	48,3	15	51,7	29	100
	Erbosan İ.Ö.O.	6	50,0	6	50,0	12	100
	Fatoş Büyükuşoğlu İ.Ö.O.	2	50,0	2	50,0	4	100
	H. Mustafa Gazioğlu İ.Ö.O.	28	50,0	28	50,0	56	100
	50. Yıl Dedeman İ.Ö.O.	25	50,0	25	50,0	50	100
Talas	80.Yıl Cumhuriyet İ.Ö.O.	8	50,0	8	50,0	16	100
	Bilge Kağan İ.Ö.O.	10	52,6	9	47,4	19	100
	75. Yıl M. Germirli İ.Ö.O.	11	52,4	10	47,6	21	100
Hacılar	Hacılar Boydak İ.Ö.O.	2	66,7	1	33,3	3	100
İncesu	Ayfer İsmail Şahbaz İ.Ö.O.	2	66,7	1	33,3	3	100
TOPLAM		217	50,3	214	49,7	431	100

Araştırmanın örneklemini, 2010 – 2011 öğretim yılında Kayseri ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde Melikgazi, Kocasinan, Talas, Hacılar ve İncesu ilçelerinde bulunan resmi ilköğretim okullarındaki tam aileye sahip 217 (%50,3), boşanmış aileye sahip 214 (%49,7) olmak üzere toplam 431 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmaya Melikgazi ve Kocasinan ilçelerinden 6, Talas ilçesinden 2, Hacılar ve İncesu ilçelerinden ise nüfus yoğunlukları dikkate alınarak 1'er okul olmak üzere toplam 16 okul örnekleme dahil edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu (EK-1) ve Problem Tarama Envanteri (EK-2) kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formuyla, araştırmanın bağımlı değişkeni olan okul başarı puanı ile, bağımsız değişkenler (öğrencinin cinsiyeti, sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, anne ve babanın boşanma durumu, öğrencinin ailesi boşandıysa boşanmadan sonra kiminle kaldığı, boşanmadan sonra geçen süre, yanında olmadığı ebeveyni ile görüşme sıklığı, boşanmadan sonra birlikte yaşadığını ebeveyninin yeni bir evlilik yapıp yapmadığı) ile ilgili bilgiler elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu 2 bölümden oluşmaktadır. 1. bölümü, boşanmış ve tam aileye sahip bütün öğrenciler, 2.bölümü ise sadece boşanmış aileye sahip öğrenciler işaretlemektedir. 1. bölümde öğrencilerin, cinsiyet, sınıf düzeyi, ağırlıklı not ortalaması, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve ailesinin evlilik birliğinin devam edip etmediği bağımsız değişkenleri hakkında bilgileri elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu Ek-1'te sunulmuştur

Problem tarama envanterinde, sağlık, okul ortamı, meslek, aile, toplumsal ilişkiler ve kişilik özellikleri başlıkları altında maddeler bulunmaktadır. Öğrenciler, Ek 2'de sunulan ve 6 başlık altında 164 madde bulunan problem tarama envanterinde, problemi olduğunu düşündüğü maddeleri işaretleyebilmektedir.

Problem Tarama Envanteri, Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinde, okullarda, üniversitelerin psikolojik hizmetler bölümünde yaygın olarak kullanılmaktadır. Problem Tarama Envanterlerinde, bireylerin olası problemlerine ilişkin uzun bir Problem Listesi verilmekte, listeyi alan birey kendisinin problem yaşadığını düşündüğü problem durumunu işaretlemekte, kendisi için problem olmayanları ise

işaret koymayıp “Boş” bırakmaktadır. Problem Tarama Envanteri, öğrencinin kişilik özelliklerini ölçmemekte, daha çok öğrencilere en çok sıkıntı veren, üzüntü ve kaygı yaşatan durumları saptamaktadır.

Problem Tarama Envanteri, Amerika’da, Bilimsel Araştırma Merkezi (Science Research Associates) tarafından geliştirilen “SRA Gençlik Envanteri (1953)” ve “Mooney Problem İşaretleme Listesi (1950)”nin çeşitli okul ve yaş düzeyleri için geliştirdiği envanterlerden, ya çeviri ya da adapte edilerek hazırlanmıştır. Problem Tarama Envanterinin Türkiye’de kullanılmasında Baymur (1961) ve Kepçeoğlu (1969)’un bu anlamda katkıları büyük olmuştur. Problem Tarama Envanterinin Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan çalışmalarda güvenilirliği .75-.85 arasında değişmektedir. Problem Tarama Envanterinin güvenilirliği üzerine Türkiye’de TÜBİTAK Bursiyerleri üzerinde yapılan çalışmada (Özgüven, 1978), envanterin güvenilirliğinin (Cronbach alfa katsayısı) .90 olduğu ortaya konmuştur (Özgüven, 1998:301-304).

3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması ve Verilerin Analizi

Çalışmanın veri toplama aracı, Melikgazi, Kocasinan, Talas, Hacılar ve İncesu ilçelerinde bulunan 16 resmi ilköğretim okullarının ikinci kademesinde, Kayseri Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlüğünün ve okul rehber öğretmenleri yardımıyla uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarında sadece boşanmanın etkisini ortaya koyabilmek için anne ve babası yaşayan, tam ve boşanmış aileye sahip çocukların eksiksiz doldurduğu veri toplama araçları dikkate alınmıştır. Bir başka ifadeyle anne ve babasından biri veya ikisinin vefat etmesi, boşanma haricinde anne ve babası ayrı yaşayan parçalanmış aile çocukların doldurduğu veri toplama araçları araştırmaya dahil edilmemiştir. Veri toplama araçlarının uygulandığı okullar, ilçelerin nüfus büyüklüklerine, sosyo-ekonomik düzeylerine göre seçilmiştir. Tablo 7’de belirtilen okullardan seçilen boşanmış aileye sahip öğrenci sayısı kadar, her okuldan aynı sayıda rastgele tam aileye sahip öğrencilerin doldurduğu veri toplama araçları seçilmiş, bu şekilde 214 boşanmış aileye, 217 de tam aileye sahip çocukların doldurduğu veri toplama araçları araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma, var olan durumun saptanmasına yönelik olduğu için verilerin çözümü ve yorumlanması betimsel istatistik yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Tüm veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 16.0 programı kullanılarak araştırmacı

tarafından bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel işlemler bu program kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Kişisel Bilgi formunda elde edilen veriler Tablo 8 ve Tablo 9’da gösterilmiştir. Bir başka ifadeyle araştırmanın bağımlı değişkeni (Okul Başarı Puanı) ve bağımsız değişkenlerine ait (öğrencilerin cinsiyetleri, sınıf seviyeleri, anne ve baba eğitim durumları, ailenin gelir düzeyi, anne ve babanın boşanma durumu, ailesi boşandıysa çocuğun kimin yanında kaldığı, boşanmadan sonra geçen süre, öğrencinin yanında kalmadığı ebeveyni ile görüşme sıklığı ve yanında kaldığı ebeveynin yeniden evlilik yapma durumu) bilgiler yüzde (%) cinsinden belirlenerek Tablo 9 ve Tablo 10’da gösterilmiştir.

Kişisel bilgi formu ile öğrencilerin okul başarı puanları, araştırmanın bağımsız değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti amacıyla, bağımsız gruplar için t-testi ve tek yönlü ANOVA testleri uygulanmıştır. ANOVA testi sonucunda anlamlılık değeri $p < .05$ olan durumlarda, farkın hangi gruplar arasında kaynaklandığını tespit etmek için ileri istatistik testlerden Tukey testi kullanılmıştır.

Problem tarama envanteri ile öğrencilerin, sağlık, okul ortamı, aile, meslek, toplumsal ilişkiler ve kişilik özellikleri ile ilgili araştırmanın bağımlı değişkenlerinden olan problem maddelerine verdikleri cevaplar, ailesinin boşanma durumuna göre yüzdeleri hesaplanmış, ki-kare testi uygulanarak her bir madde için verilen cevapların ailenin boşanma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı sağlık, okul ortamı, aile, meslek, toplumsal ilişkiler ve kişilik özellikleri başlıkları altında tablolandırılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular ile bu bulgulara ilişkin yorumlar yer almıştır.

4.1. Örneklemi Tanıtıcı Bulgular

Kişisel Bilgi Formunun 1. bölümünü, araştırmaya dahil edilen öğrencilerin hepsi işaretlemiştir. Bu bölümde elde edinilen bulgular Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Örneklemi tanıtıcı frekans ve yüzde değerleri

	TAM AİLE		BOŞANMIŞ AİLE		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Cinsiyet						
Kız	100	46,1	120	56,1	220	51,0
Erkek	117	53,9	94	43,9	211	49,0
Sınıf Düzeyi						
6. Sınıf	80	36,9	80	37,4	160	37,1
7. Sınıf	63	29,0	72	33,6	135	31,3
8. Sınıf	74	34,1	62	29,0	136	31,6
Annenin Eğitim Düzeyi						
Okur yazar değil	16	7,4	8	3,7	24	5,6
İlkokul mezunu	85	39,2	72	33,6	57	36,4
Ortaokul mezunu	42	19,4	41	19,2	83	19,3
Lise Mezunu	51	23,5	57	26,6	108	25,1
Üniversite ve üstü	23	10,6	36	16,8	59	13,7
Babannın Eğitim Düzeyi						
Okur yazar değil	4	1,8	9	4,2	13	3,0
İlkokul mezunu	54	24,9	51	23,8	105	24,4
Ortaokul mezunu	51	23,5	47	22,0	98	22,7
Lise Mezunu	57	26,3	67	31,3	124	28,8
Üniversite ve üstü	51	23,5	40	18,7	91	21,1
Ailenin Gelir Düzeyi						
0-700 TL	55	25,3	90	42,1	145	33,6
701-1500 TL	85	39,2	77	36,0	162	37,6
1501-3000 TL	60	27,6	28	13,1	88	20,4
3001 TL ve üzeri	17	7,8	19	8,9	36	8,4
Toplam	217	100	214	100	431	100

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya 220’sinin (%51) kız, 211’inin (%49) erkek öğrenci olduğu, tam aileye sahip 217 öğrencinin 100’ünün (46,1) kız, 117’sinin (%53,9) erkek öğrenci olduğu, boşanmış aileye sahip 214 öğrencinin, 120’sinin (%56,1) kız, 94’ünün (%43,9) erkek öğrenci olduğu görülmektedir. Araştırmaya dahil edilen 431 öğrencinin, 160’ı (%37,1) 6. sınıf, 135’i (%31,3) 7. sınıf, 136’sı (%31,6) 8. sınıf öğrencisidir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine bakıldığında, 24'ünün (%5,6) okur yazar olmadığı, 57'sinin (%36,4) ilkokul, 83'ünün (%19,3) ortaokul, 108'inin (25,1) lise, 59'unun (%13,7) üniversite ve üstü mezunu olduğu, babalarının eğitim düzeyine bakıldığında 13'ün (%3) okur yazar olmadığı, 105'inin (%24,4) ilkokul, 98'inin (%22,7) ortaokul, 124'ünün (%28,8) lise, 91'inin (%21,1) üniversite ve üstü mezunu olduğu, ailelerin aylık gelirlerinin 145'inin (%33,6) 0-700 TL, 162'sinin (%37,6) 701-1500 TL, 88'inin (%20,4) 1501-3000 TL ve 36'sının (%8,4) 3001 TL ve üzeri olduğu görülmektedir.

Kişisel bilgi formunun ikinci bölümünü sadece boşanmış aileye sahip öğrenciler işaretlemiştir. Elde edilen bulgular Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Boşanmış aileye sahip öğrencileri tanıtıcı frekans ve yüzde değerleri

	f	%
Kiminle kalır?		
Anne yanında kalan	152	71,0
Baba yanında kalan	62	29,0
Toplam	214	100
Boşanmadan sonra geçen süre		
0-1 Yıl	42	19,6
1-3 Yıl	29	13,6
3-5 Yıl	37	17,3
5 Yıl ve üzeri	106	49,5
Toplam	214	100
Görüşme sıklığı		
Haftada bir görüşüyoruz	45	21,0
İki haftada bir görüşüyoruz	26	12,1
Ayda bir görüşüyoruz	31	14,6
Senede birkaç gün görüşüyoruz.	48	22,4
Hiç görüşmüyoruz.	64	29,9
Toplam	214	100
Üvey Ebeveyn Durumu		
Üvey ebeveyn ile kalır	48	22,4
Öz anne veya babası ile kalır	166	77,6
Toplam	214	100

Tablo 10 incelendiğinde, 214 boşanmış aileye sahip öğrencilerin, 152'sinin (%71,0) anneleri yanında, 62'sinin (%29,0) babaları yanında kaldığı görülmektedir. Boşanmadan sonra geçen süreye bakıldığında, öğrencilerin anne ve babalarının, 42'sinin (%19,6) 0-1 Yıl önce, 29'unun (%13,6) 1-3 Yıl önce, 37'sinin (%17,3) 3-5 Yıl önce, 106'sının (%49,5) 5 Yıldan uzun bir süre önce boşandığı, boşanmadan sonra öğrencilerin 45'inin (21,0) haftada bir, 26'sının (%12,1) iki haftada bir, 31'inin (%14,6) ayda bir, 48'inin

(%22,4) senede Birkaç gün yanında olmadıkları anne veya babaları ile görüştikleri, öğrencilerin 64'ünün (%29,9) ise hiç görüşmediği, öğrencilerin 166'sının (%77,6) boşanmadan sonra öz anne veya babaları yanında kaldığı, 48'inin (%22,4) birlikte kaldığı anne veya babasının ikinci bir evlilik yaptığı ve birlikte kaldıkları görülmektedir.

4.2. Okul Başarısına Ait Bulgular

a) Öğrencilerin okul başarı puanları cinsiyet ve tam veya boşanmış aileye sahip olma değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin okul başarılarının, cinsiyetleri ve anne ve babalarının boşanma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla boşanmış ve tam aileye sahip erkek ve kız öğrencileri kendi aralarında daha sonra da bütün öğrencileri boşanmış ve tam aileye sahip olma durumuna göre bağımsız grupları için t testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Okul başarısının cinsiyet ve aile yapısı değişkenlerine göre farklılaşma durumuna ilişkin t testi sonucu

Cinsiyet	Aile Yapısı	N	\bar{x}	ss	sd	t	p
Erkek	Tam Aile	117	3,65	1,177	209	2,581*	,011
	Boşanmış Aile	94	3,24	1,074			
Kız	Tam Aile	100	3,82	1,077	218	2,363*	,019
	Boşanmış Aile	120	3,46	1,173			
Toplam	Tam Aile	217	3,73	1,132	429	3,332*	,001
	Boşanmış Aile	214	3,36	1,133			

*p<.05

Tablo 11 incelendiğinde; tam aileye sahip erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,65, boşanmış aileye sahip erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,24 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri (t=2,581; sd=209; p<.05) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, tam aileye sahip erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının, boşanmış aileye sahip erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek olduğunu göstermektedir.

Tam aileye sahip kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,82, boşanmış aileye sahip kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,46 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan

t değeri ($t=2,363$; $sd=218$; $p<.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, tam aileye sahip kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının, boşanmış aileye sahip kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde ($p<.05$) yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen, tam aileye sahip 217 öğrencinin okul başarı puanı ortalamasının 3,73, boşanmış aileye sahip 214 öğrencinin okul başarı puanı ortalamasının ise 3,36 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t=3,332$; $sd=429$; $p<.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının, boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde ($p<.05$) yüksek olduğunu göstermektedir.

b) Aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerin okul başarı puanları aile yapısına (tam veya boşanmış aile) göre farklılaşmakta mıdır?

Aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerin okul başarılarının, aile yapısına göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerin okul başarılarının aile yapısına göre farklılaşma durumuna ilişkin t testi sonucu

Sınıf Düzeyi	Aile Yapısı	N	\bar{x}	ss	sd	t	p
6. Sınıf	Tam Aile	80	3,74	1,177	158	2,322*	,021
	Boşanmış Aile	80	3,30	1,205			
7. Sınıf	Tam Aile	63	3,83	1,199	133	2,335*	,021
	Boşanmış Aile	72	3,35	1,177			
8. Sınıf	Tam Aile	74	3,64	1,028	134	,983	,337
	Boşanmış Aile	62	3,47	,987			

* $p<.05$

Tablo 12 incelendiğinde; tam aileye sahip 6. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,74, boşanmış aileye sahip 6. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,30 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t=2,322$; $sd=158$; $p<.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, tam aileye sahip 6. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının, boşanmış aileye sahip 6. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde ($p<.05$) yüksek olduğunu göstermektedir.

Tam aileye sahip 7. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,83, boşanmış aileye sahip 7. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,35 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t=2,335$; $sd=133$; $p<.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, tam aileye sahip 7. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının, boşanmış aileye sahip 7. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde ($p<.05$) yüksek olduğunu göstermektedir.

Tam aileye sahip 8. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,64, boşanmış aileye sahip 8. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,47 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t=,983$; $sd=134$; $p>.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, tam aileye sahip 8. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalaması ile boşanmış aileye sahip 8. sınıf öğrencilerin okul başarı puan ortalamasında anlamlı düzeyde ($p<.05$) fark olmadığını göstermektedir.

c) Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin varyans (ANOVA) analizi sonucu

			KT	sd	KO	F	p
Anne Düzeyi	Eğitim	Gruplar Arası	20,356	4	5,089	4,204*	,003
		Grup İçi	256,602	212	1,210		
		Toplam	276,959	216			

* $p<.05$

Tablo 13 incelendiğinde, tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamaları arasında, annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık ($F=4,204$; $sd=212$; $p<.05$) olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının annenin eğitim düzeylerine ilişkin TUKEY testi sonucu

Anninin Eğitim Düzeyi (I)	Anninin Eğitim Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	p
Okur yazar değil	İlkokul mezunu	-,701	,137
	Ortaokul mezunu	-,982	,022*
	Lise Mezunu	-1,125	,004*
	Üniversite ve üstü	-1,168	,011*
İlkokul Mezunu	Ortaokul mezunu	-,281	,659
	Lise Mezunu	-,424	,194
	Üniversite ve üstü	-,467	,373
Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	-,143	,971
	Üniversite ve üstü	-,186	,966
Lise Mezunu	Üniversite ve üstü	-,043	1,000

*p<.05

Tablo 14 incelendiğinde annesi okur yazar olmayan tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, annesinin eğitim düzeyi daha yüksek olan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde ($p<.05$) düşük olduğu, diğer gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı görülmektedir.

d) Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, babanın eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu

		KT	sd	KO	F	p
Baba Eğitim Düzeyi	Gruplar Arası	22,181	4	5,545	4,614*	,001
	Grup İçi	254,778	212	1,202		
	Toplam	276,959	216			

*p<.05

Tablo 15 incelendiğinde, tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamaları arasında, babanın eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık ($F=4,204$; $sd=212$; $p<.05$) olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi sonuçları

Babanın Eğitim Düzeyi (I)	Babanın Eğitim Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	p
Okur yazar değil	İlkokul mezunu	-1,519	,061
	Ortaokul mezunu	-1,745	,021*
	Lise Mezunu	-1,684	,027*
	Üniversite ve üstü	-2,118	,002*
İlkokul Mezunu	Ortaokul mezunu	-,227	,827
	Lise Mezunu	-,166	,932
	Üniversite ve üstü	-,599	,044*
Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	,061	,998
	Üniversite ve üstü	-,373	,426
Lise Mezunu	Üniversite ve üstü	-,433	,245

*p<.05

Tablo 16 incelendiğinde babası okur yazar olmayan tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, babasının eğitim düzeyi daha yüksek olan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde (p<.05) düşük olduğu, ayrıca babası ilkokul mezunu olan tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının, babası üniversite mezunu olan tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanı ortalamasından anlamlı düzeyde (p<.05) düşük olduğu, diğer gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı görülmektedir.

e) Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, ailenin gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu

			KT	sd	KO	F	p
Ailenin Düzeyi	Gelir	Gruplar Arası	23,678	3	7,893	6,637*	,000
		Grup İçi	253,281	213	1,189		
		Toplam	276,959	216			

*p<.05

Tablo 17 incelendiğinde, tam aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamaları arasında, ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık (F=6,637; sd=213;

$p < .05$) olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi sonucu

Ailenin Gelir Düzeyi (I)	Ailenin Gelir Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	p
0-700 TL	701-1500 TL	-,284	,435
	1501-3000 TL	-,856	,000*
	3000 TL ve üzeri	-,673	,120
701-1500 TL	1501-3000 TL	-,572	,011*
	3000 TL ve üzeri	-,388	,539
1501-3000 TL	3000 TL ve üzeri	,183	,928

* $p < .05$

Tablo 18 incelendiğinde, anlamlı farklılığın aylık gelir düzeyi 1501-3000 TL olan tam aileye sahip öğrenciler ile aylık 0-700 TL ve 1051-3000 TL geliri olan tam aileye sahip öğrenciler arasında olduğu görülmektedir. Farkın aylık gelir düzeyi düşük olan tam aileye sahip öğrenciler aleyhine olduğu, bir başka ifadeyle aylık gelir düzeyi düşük olan tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının anlamlı düzeyde ($p < .05$) düşük olduğu görülmüştür.

f) Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu

		KT	sd	KO	F	p
Anne Düzeyi	Gruplar Arası	35,672	4	8,918	7,835*	,000
	Grup İçi	237,898	209	1,138		
	Toplam	273,570	213			

* $p < .05$

Tablo 19 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamaları arasında, annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık

($F=7,835$; $sd=209$; $p<.05$) olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testine ait bulgular Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi sonucu

Annenin Eğitim Düzeyi (I)	Annenin Eğitim Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	p
Okur yazar değil	İlkokul mezunu	,000	1,000
	Ortaokul mezunu	,174	,993
	Lise Mezunu	-,366	,893
	Üniversite ve üstü	-1,042	,000*
İlkokul Mezunu	Ortaokul mezunu	,174	,920
	Lise Mezunu	-,366	,302
	Üniversite ve üstü	-1,042	,000*
Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	-,540	,101
	Üniversite ve üstü	-1,215	,000*
Lise Mezunu	Üniversite ve üstü	-,675	,027*

* $p<.05$

Tablo 20 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip çocukların annesinin eğitim düzeyi üniversite ve üstü olan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının, diğer gruptaki öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasından anlamlı düzeyde ($p<.05$) yüksek olduğu, diğer gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı ($p>.05$) görülmektedir.

g) Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, babanın eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu

	KT	sd	KO	F	p
Gruplar Arası	56,300	4	14,075	13,539*	,000
Baba Eğitim Düzeyi	Grup İçi	217,270	209	1,040	
	Toplam	273,570	213		

* $p<.05$

Tablo 21 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamaları arasında, babanın eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık ($F=13,539$; $sd=209$; $p<.05$) olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi sonucu

Babanın Eğitim Düzeyi (I)	Babanın Eğitim Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	p
Okur yazar	İlkokul mezunu	-,144	,995
	Ortaokul mezunu	-,286	,939
	Lise Mezunu	-,625	,420
	Üniversite ve üstü	-1,572	,000*
İlkokul Mezunu	Ortaokul mezunu	-,142	,958
	Lise Mezunu	-,481	,086
	Üniversite ve üstü	-1,428	,000*
Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	-,339	,407
	Üniversite ve üstü	-1,286	,000*
Lise Mezunu	Üniversite ve üstü	-,947	,000*

* $p<.05$

Tablo 22 incelendiğinde babası üniversite ve üstü mezunu olan boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, babasının eğitim düzeyi daha düşük olan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde ($p<.05$) yüksek olduğu, diğer gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı görülmektedir.

h) Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, ailenin gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu

		KT	sd	KO	F	p
Ailenin Düzeyi	Gelir Gruplar Arası	32,990	3	10,997	9,599*	,000
	Grup İçi	240,580	210	1,146		
	Toplam	273,570	213			

* $p<.05$

Tablo 23 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamaları arasında, ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık ($F=9,599$; $sd=210$; $p<.05$) olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi sonucu

Ailenin Gelir Düzeyi (I)	Ailenin Gelir Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	p
0-700 TL	701-1500 TL	-,477	,023*
	1501-3000 TL	-1,165	,000*
	3000 TL ve üzeri	-,706	,047*
701-1500 TL	1501-3000 TL	-,688	,020*
	3000 TL ve üzeri	-,230	,836
1501-3000 TL	3000 TL ve üzeri	,459	,475

* $p<.05$

Tablo 24'deki bulgulara göre, aylık gelir düzeyi 0-700 TL olan boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ile diğer gelir düzeyindeki boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları arasında anlamlı farklılığın bulunduğu, farkın gelir düzeyi 0-700 TL olan boşanmış aile aleyhine olduğu, bir başka ifadeyle en düşük gelir düzeyindeki boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, yüksek gelir düzeyindeki aileye sahip öğrencilerin okul başarılarından daha düşük olduğu görülmektedir.

i)Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları cinsiyet ve boşanmadan sonra kiminle kaldığı değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin okul başarılarının, cinsiyetleri ve boşanmadan sonra kiminle kaldığı değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla boşanmış aileye sahip erkek ve kız öğrencileri kiminle kaldığı değişkenine göre kendi aralarında daha sonra da cinsiyet değişkenine bakılmaksızın boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının kiminle kaldığı değişkenine göre bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının cinsiyet ve kiminle kaldığı değişkenlerine göre farklılaşma durumuna ilişkin t testi sonucu

Cinsiyet	Kimin Yanında Kalır	N	\bar{x}	ss	sd	t	p
Erkek	Anne ile Kalır	63	3,27	1,050	92	,322	,748
	Baba ile Kalır	31	3,19	1,138			
Kız	Anne ile Kalır	89	3,46	1,197	118	,037	,971
	Baba ile Kalır	31	3,45	1,120			
Toplam	Anne ile Kalır	152	3,38	1,139	212	,345	,731
	Baba ile Kalır	62	3,32	1,128			

Tablo 25 incelendiğinde; boşanmadan sonra annesi yanında kalan erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,27, babası yanında kalan erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,19 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t=,322$; $sd=92$; $p>.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, annesi yanında kalan erkek öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması ile babası yanında kalan erkek öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması arasındaki farkın anlamlı düzeyde ($p>.05$) olmadığını göstermektedir.

Boşanmadan sonra annesi yanında kalan kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,46, babası yanında kalan kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,45 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t=,037$; $sd=118$; $p>.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, boşanmadan sonra annesi yanında kalan kız öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması ile babası yanında kalan kız öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması arasındaki farkın anlamlı düzeyde ($p>.05$) olmadığını göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen, 214 boşanmış aileye sahip öğrencilerden, boşanmadan sonra annesi yanında kalan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,38, babası yanında kalan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,32 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t=,345$; $sd=212$; $p>.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, annesi yanında kalan öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması ile babası yanında kalan öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması arasındaki farkın anlamlı düzeyde ($p>.05$) olmadığını göstermektedir.

j) Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması üvey ebeveyn durumu değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin, okul başarı puan ortalamalarının cinsiyet, kiminle kaldığı grupları arasında üvey ebeveyn bulunma değişkenine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla t testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 26'da gösterilmiştir.

Tablo 26. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının üvey ebeveyn durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin t testi sonucu

Cinsiyet	Kiminle Kalır	Üvey Ebeveyn	N	\bar{x}	ss	sd	t	p
Erkek	Anne ile kalır	Üvey baba var	9	3,00	1,225	61	-,830	,410
		Üvey baba yok	54	3,31	1,025			
	Baba ile kalır	Üvey anne var	10	3,10	1,101	29	-,311	,758
		Üvey anne yok	21	3,24	1,179			
Kız	Anne ile kalır	Üvey baba var	14	2,64	1,082	87	-2,899*	,005
		Üvey baba yok	75	3,61	1,161			
	Baba ile kalır	Üvey anne var	15	3,20	1,320	29	-1,220	,232
		Üvey anne yok	16	3,69	,873			
Toplam	Üvey ebeveyn var	48	2,98	1,176	212	-2,714*	,007	
	Üvey ebeveyn yok	166	3,48	1,099				

*p<.05

Tablo 26'daki bulgular incelendiğinde; annesi yanında üvey baba ile birlikte yaşayan erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,00, üvey babası olmayan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,31 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t = -,830$; $sd=61$; $p>.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, anne yanında kalan üvey babası olan erkek öğrenciler ile olmayan öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması arasındaki farkın anlamlı düzeyde ($p>.05$) olmadığını göstermektedir.

Babası yanında üvey anne ile birlikte yaşayan erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,10, üvey annesi olmayan aynı gruptaki erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,24 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t = -,311$; $sd=29$; $p>.05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, baba yanında kalan üvey annesi olan erkek öğrenciler ile olmayan öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması arasındaki farkın anlamlı düzeyde ($p>.05$) olmadığını göstermektedir.

Annesi yanında üvey baba ile birlikte yaşayan kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 2,64, üvey babası olmayan kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,61 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki

farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t = -2,899$; $sd=87$; $p < .05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, anne yanında kalan üvey babası olan kız öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, üvey babası olmayan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde ($p < .05$) düşük olduğunu göstermektedir.

Babası yanında üvey anne ile birlikte yaşayan kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 3,20, üvey annesi olmayan aynı gruptaki kız öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,69 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t = -1,220$; $sd=29$; $p > .05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, baba yanında kalan üvey annesi olan kız öğrenciler ile olmayan öğrencilerin okul başarı puanları ortalaması arasındaki farkın anlamlı düzeyde ($p > .05$) olmadığını göstermektedir.

Boşanmadan sonra, üvey ebeveyn ile birlikte yaşayan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının 2,98, üvey ebeveyni bulunmayan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının ise 3,48 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t = -2,714$; $sd=212$; $p < .05$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, boşanmadan sonra üvey ebeveyn ile birlikte yaşayan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasının, üvey ebeveyni bulunmayan öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde ($p < .05$) düşük olduğunu göstermektedir.

k) Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları, cinsiyet ve boşanmadan sonra geçen süre değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, cinsiyet grupları ve toplamda boşanmadan sonra geçen süre değişkenine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının boşanmadan sonra geçen süre değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu

Cinsiyet	Geçen süre	KT	sd	KO	F	p
Erkek	Gruplar Arası	4,263	3	1,421	1,240	,300
	Grup İçi	103,110	90	1,146		
	Toplam	107,372	93			
Kız	Gruplar Arası	1.054	3	,351	,250	,861
	Grup İçi	162,738	116	1,403		
	Toplam	163,792	119			
Toplam	Gruplar Arası	3,119	3	1,040	,807	,491
	Grup İçi	270,451	210	1,288		
	Toplam	273,570	213			

Tablo 27 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puanları ortalamaları arasında, cinsiyet grupları arasında ve annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık ($F=,807$; $sd=210$; $p>.05$) olmadığı görülmektedir.

l) Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarıları görüşme sıklığı değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, cinsiyet grupları ve toplamda görüşme sıklığı değişkenine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının görüşme sıklığı değişkenine göre farklılaşma durumuna ilişkin Varyans (ANOVA) analizi sonucu

Cinsiyet	Görüşme Sıklığı	KT	sd	KO	F	p
Erkek	Gruplar Arası	11,078	4	2,769	2,560*	,044
	Grup İçi	96,295	89	1,082		
	Toplam	107,37	93			
Kız	Gruplar Arası	4,919	4	1,230	,890	,472
	Grup İçi	158,872	115	1,381		
	Toplam	163,792	119			
Toplam	Gruplar Arası	4,221	4	1,055	,819	,514
	Grup İçi	269,349	209	1,289		
	Toplam	273,570	213			

* $p<.05$

Tablo 28 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip erkek öğrencilerin okul başarı puanları ortalamaları arasında, yanında olmadığı ebeveyni ile görüşme sıklığına göre anlamlı farklılık ($F=2,560$; $sd=89$; $p<.05$) olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testine ait bulgular Tablo 28'de verilmiştir.

Boşanmış aileye sahip kız öğrencilerin okul başarı puanları ortalamaları arasında, yanında olmadığı ebeveyni ile görüşme sıklığına göre anlamlı farklılık ($F=,890$; $sd=115$; $p>.05$) olmadığı, aynı şekilde cinsiyetlere bakılmaksızın boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık ($F=,819$; $sd=209$; $p>.05$) olmadığı görülmektedir.

Tablo 29. Boşanmış aileye sahip erkek öğrencilerin okul başarılarının görüşme sıklığı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi sonucu

Cinsiyet	Görüşme Sıklığı (I)	Görüşme Sıklığı (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	p
Erkek	Haftada bir görüşüyoruz	İki haftada bir görüşüyoruz	,320	,923
		Ayda bir görüşüyoruz	,520	,546
		Senede bir görüşüyoruz	,584	,315
		Hiç görüşmüyoruz.	,947*	,020
	İki haftada bir görüşüyoruz	Ayda bir görüşüyoruz	,200	,990
		Senede bir görüşüyoruz	,264	,963
		Hiç görüşmüyoruz.	,627	,513
	Ayda bir görüşüyoruz	Senede bir görüşüyoruz	,064	,992
		Hiç görüşmüyoruz	,427	,736
	Senede bir görüşüyoruz	Hiç görüşmüyoruz	,364	,774

* $p<.05$

Tablo 29'daki bulgulara göre, yanında olmadığı ebeveyni ile haftada bir görüşen erkek öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının, hiç görüşmeyen erkek öğrencilerin okul başarı puan ortalamasından anlamlı düzeyde ($p<.05$) yüksek olduğu, diğer gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı ancak görüşme sıklığı arttıkça öğrencinin okul başarı puanının anlamlı düzeyde olmasa da bir artış gösterdiği görülmektedir.

4.3. Öğrencilerin Problemlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, problem tarama envanterinde bulunan 6 başlık (sağlık, okul ortamı, meslek, aile, toplumsal ilişkiler, kişilik özellikleri) altında elde edilen bulguların, aile

yapısı (tam veya boşanmış aile) değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde ve Ki-Kare (χ^2) değerleri hesaplanmıştır.

a) Öğrencilerin sağlıkla ilgili problemleri aile yapısına (tam veya boşanmış aile) göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin sağlıkla ilgili problemleri işaretleme durumlarının, aile yapılarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla N, yüzde ve Ki-Kare (χ^2) değerleri hesaplanarak Tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30. Sağlık alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde değerleri ve Ki-Kare testi sonucu

		Boş	Evet	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
1.Dış (fiziki) görünüşüm beni rahatsız ediyor							
Tam Aile	N	178	39	217	1	,333	,564
	%	82	18	100			
Boşanmış Aile	N	180	34	214			
	%	84	16	100			
2.Sağlığımın bozuk oluşundan endişeliyim							
Tam Aile	N	209	8	217	1	7,234	,007*
	%	96	4	100			
Boşanmış Aile	N	192	22	214			
	%	90	10	100			
3.Yeteri derecede uyuyamıyorum							
Tam Aile	N	151	66	217	1	,674	,412
	%	70	30	100			
Boşanmış Aile	N	141	73	214			
	%	66	34	100			
4.Başım dönüyor, midem bulanıyor, halsizim							
Tam Aile	N	199	18	217	1	,302	,583
	%	92	8	100			
Boşanmış Aile	N	193	21	214			
	%	90	10	100			
5.İştahsızlığım veya aşırı iştahlılığım beni kaygılandırıyor							
Tam Aile	N	177	40	217	1	,311	,577
	%	82	18	100			
Boşanmış Aile	N	179	44	214			
	%	79	21	100			
6.Gözlerimden rahatsızım							
Tam Aile	N	175	42	217	1	3,228	,072
	%	81	19	100			
Boşanmış Aile	N	157	73	214			
	%	73	57	100			
7.Kulaklarımdan rahatsızım							
Tam Aile	N	211	6	217	1	,325	,569
	%	97	3	100			
Boşanmış Aile	N	206	8	214			
	%	96	4	100			

8.Sık sık başım ağrıyor							
Tam Aile	N	171	46	217	1	1,473	,225
	%	79	21	100			
Boşanmış Aile	N	158	56	214			
	%	74	26	100			
9.Dışerimden rahatsızım							
Tam Aile	N	177	40	217	1	,191	,662
	%	82	18	100			
Boşanmış Aile	N	171	43	214			
	%	80	20	100			
10.İyi beslenemiyorum							
Tam Aile	N	198	19	217	1	1,327	,249
	%	91	9	100			
Boşanmış Aile	N	188	26	214			
	%	88	12	100			
11.Boğazım ağrıyor, bademciklerim var							
Tam Aile	N	191	20	217	1	1,282	,257
	%	91	9	100			
Boşanmış Aile	N	187	87	214			
	%	87	13	100			
12.Sık sık grip ve nezle oluyorum							
Tam Aile	N	176	41	217	1	,189	,664
	%	81	19	100			
Boşanmış Aile	N	170	44	214			
	%	79	21	100			
13.Göğsüm ağrıyor							
Tam Aile	N	204	13	217	1	1,715	,190
	%	94	6	100			
Boşanmış Aile	N	194	20	214			
	%	91	9	100			
14.Midem ağrıyor ve bulanıyor							
Tam Aile	N	205	12	217	1	,059	,809
	%	94	6	100			
Boşanmış Aile	N	201	13	214			
	%	94	6	100			
15.Çok terliyorum							
Tam Aile	N	175	42	217	1	,003	,959
	%	81	19	100			
Boşanmış Aile	N	173	41	214			
	%	81	19	100			
16.Çok zayıfım.							
Tam Aile	N	183	34	217	1	1,449	,229
	%	84	16	100			
Boşanmış Aile	N	189	25	214			
	%	88	12	100			
17.Çok şişmanım							
Tam Aile	N	194	23	217	1	1,835	,176
	%	89	11	100			
Boşanmış Aile	N	182	32	214			
	%	85	15	100			
18.Saçlarım dökülüyor							
Tam Aile	N	197	20	217	1	5,513	,019*
	%	91	9	100			
Boşanmış Aile	N	178	36	214			
	%	83	17	100			
19.Yüzümde sivilceler var							
Tam Aile	N	165	52	217	1	,174	,676

	%	76	24	100		
Boşanmış Aile	N	159	74	214		
	%	74	55	100		
20.Yüzümde kollar var						
Tam Aile	N	203	14	217	1	,135
	%	194	6	100		,713
Boşanmış Aile	N	202	12	214		
	%	94	6	100		

*p<.05

Problem tarama envanterinin sağlık alt başlığı altında 20 problem durumu bulunmaktadır. Öğrencilerin sağlıkla ilgili problemlerinin, tam veya boşanmış aileye sahip olma değişkenine göre büyük ölçüde farklılaşmadığı, yapılan Ki-Kare testi sonucunda sadece 2 maddede anlamlı farklılık ($p<.05$) bulunduğu görülmektedir. Tablo 30'daki bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin tam aileye sahip öğrencilere göre sağlık alt başlığındaki problemlerin %10'unun da anlamlı düzeyde yüksek ($p<.05$) problem yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu maddeler, 2. *Sağlığımın bozuk oluşundan endişeliyim* ve 18. *Saçlarım dökülüyor* maddeleridir.

Tablo 30'daki bulgular incelendiğinde katılımcıların, 2. *Sağlığımın bozuk oluşundan endişeliyim* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=7,234$; $sd=1$; $p=,007$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %4'ü sağlıklarının bozuk oluşundan endişelendiğini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %10'unun sağlıklarının bozuk oluşundan endişelendiklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, sağlıklarının bozuk oluşundan endişelendiğini belirten boşanmış aileye sahip öğrencilerin oranının, tam aileye sahip öğrencilere göre 2 katından fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, 18. *Saçlarım dökülüyor* problem durumuna dair görüşlerinin, tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=5,513$; $sd=1$; $p=,019$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %9'u saçlarının döküldüğünü bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %17'sinin saçlarının döküldüğünü bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, saçlarının döküldüğünü belirten boşanmış aileye sahip öğrencilerin oranının, tam aileye sahip öğrencilere göre 2 katından fazla olduğu görülmektedir.

b) Öğrencilerin okul ortamı ilgili problemleri aile yapısına (tam veya boşanmış aile) göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin okul ortamı ile ilgili problemleri işaretleme durumlarının, aile yapılarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla N, yüzde ve Ki-Kare (χ^2) değerleri hesaplanarak Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31. Okul ortamı alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde ve Ki-Kare testi sonucu

		Boş	Evet	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
1. Okulumuzda ders araç-gereçleri yeterli değil.							
Tam Aile	N	155	62	217	1	,449	,503
	%	71	29	100			
Boşanmış Aile	N	159	55	214			
	%	74	26	100			
2. Okulumuzda sosyal ve kültürel faaliyetlere yeterince önem verilmiyor.							
Tam Aile	N	143	74	217	1	,382	,537
	%	66	34	100			
Boşanmış Aile	N	147	67	214			
	%	69	31	100			
3. Okulumuzda cinsel ve bedensel gelişimle ilgili bilgi verilmiyor							
Tam Aile	N	185	32	217	1	,882	,348
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	189	25	214			
	%	88	12	100			
4. Derslere çok çalıştığım halde başaramıyorum.							
Tam Aile	N	154	63	217	1	5,008	,025*
	%	71	29	100			
Boşanmış Aile	N	130	84	214			
	%	61	39	100			
5. Bazı dersleri başaramayacağımdan kaygılanıyorum.							
Tam Aile	N	95	122	217	1	8,295	,004*
	%	44	56	100			
Boşanmış Aile	N	65	149	214			
	%	30	70	100			
6. Öğretmenlerimiz bize anlayış ve yakınlık göstermiyor.							
Tam Aile	N	183	34	217	1	,500	,479
	%	84	16	100			
Boşanmış Aile	N	175	39	214			
	%	82	18	100			
7. Bir işte çalıştığım için derslerime iyi hazırlanamıyorum.							
Tam Aile	N	215	2	217	1	,000	,989
	%	99	1	100			
Boşanmış Aile	N	212	2	214			
	%	99	1	100			
8. Okula evimin uzaklığı beni rahatsız ediyor.							
Tam Aile	N	199	18	217	1	,302	,583
	%	92	8	100			
Boşanmış Aile	N	190	21	214			
	%	90	10	100			

9.Öğretmenlerimiz bizimle yeteri kadar ilgilenmiyorlar.							
Tam Aile	N	192	25	217	1	,065	,799
	%	88	12	100			
Boşanmış Aile	N	191	23	214			
	%	89	11	100			
10.Spor tesis ve araçlarının eksikliğinden spor yapamıyorum.							
Tam Aile	N	141	76	217	1	2,434	,119
	%	65	35	100			
Boşanmış Aile	N	154	60	214			
	%	72	28	100			
11.Okulumuz temiz değil.							
Tam Aile	N	138	79	217	1	,495	,482
	%	64	36	100			
Boşanmış Aile	N	143	71	214			
	%	67	33	100			
12.Sınıfımız çok kalabalık ve gürültülü.							
Tam Aile	N	110	107	217	1	3,261	,071
	%	51	49	100			
Boşanmış Aile	N	127	87	214			
	%	59	41	100			
13.Okulda disiplin çok sıkı.							
Tam Aile	N	168	49	217	1	1,698	,193
	%	77	23	100			
Boşanmış Aile	N	154	60	214			
	%	72	28	100			
14.Ders programları iyi ayarlanmıyor.							
Tam Aile	N	163	54	217	1	2,056	,152
	%	75	25	100			
Boşanmış Aile	N	173	41	214			
	%	81	19	100			
15.Ders konuları çok ağır.							
Tam Aile	N	181	36	217	1	6,426	,011*
	%	83	17	100			
Boşanmış Aile	N	157	57	214			
	%	73	27	100			
16.Dersler ilgi çekici hale getirilmiyor.							
Tam Aile	N	155	62	217	1	,797	,372
	%	71	39	100			
Boşanmış Aile	N	161	53	214			
	%	75	25	100			
17.Yazılı sınavlarda, zaman sorulara göre ayarlanmıyor.							
Tam Aile	N	176	41	217	1	,315	,575
	%	81	19	100			
Boşanmış Aile	N	178	36	214			
	%	83	17	100			
18.Öğretmenlerimiz kırıcı söz ve hakaretlerde bulunuyorlar.							
Tam Aile	N	165	52	217	1	,038	,846
	%	76	24	100			
Boşanmış Aile	N	161	53	214			
	%	75	25	100			
19.Öğretmenler gereğinden fazla ev ödevi veriyorlar.							
Tam Aile	N	189	28	217	1	,115	,734
	%	87	13	100			
Boşanmış Aile	N	184	30	214			
	%	86	14	100			
20.Öğretmenler bizim neden başarısız olduğumuzu araştırmıyorlar.							
Tam Aile	N	177	40	217	1	,491	,484

	%	82	18	100		
Boşanmış Aile	N	180	34	214		
	%	84	16	100		
21.Verimli ders çalışma yollarını bilmiyorum.						
Tam Aile	N	158	59	217	1	,269 ,604
	%	73	27	100		
Boşanmış Aile	N	151	63	214		
	%	71	29	100		
22.Okulda giyimimize fazla karışılıyor.						
Tam Aile	N	124	93	217	1	2,210 ,137
	%	57	43	100		
Boşanmış Aile	N	107	107	214		
	%	50	50	100		
23.Saçlarımız kısa kestiriliyor.						
Tam Aile	N	160	57	217	1	,128 ,721
	%	74	26	100		
Boşanmış Aile	N	161	53	214		
	%	75	25	100		
24.Okulda verilen cezalardan korkuyorum.						
Tam Aile	N	166	51	217	1	4,970 ,026*
	%	77	23	100		
Boşanmış Aile	N	143	71	214		
	%	67	33	100		
25.Türkçeyi başaramıyorum.						
Tam Aile	N	200	17	217	1	8,071 004*
	%	92	8	100		
Boşanmış Aile	N	178	36	214		
	%	83	17	100		
26.Matematiği başaramıyorum.						
Tam Aile	N	128	89	217	1	3,156 ,076
	%	59	41	100		
Boşanmış Aile	N	108	109	214		
	%	49	51	100		
27.Yabancı dili başaramıyorum.						
Tam Aile	N	147	70	217	1	,261 ,609
	%	68	32	100		
Boşanmış Aile	N	140	74	214		
	%	65	35	100		
28.Sosyal bilgileri başaramıyorum.						
Tam Aile	N	193	24	217	1	7,319 ,007*
	%	89	11	100		
Boşanmış Aile	N	170	44	214		
	%	80	20	100		
29.Fen bilgisini başaramıyorum.						
Tam Aile	N	174	43	217	1	,177 ,674
	%	80	20	100		
Boşanmış Aile	N	175	39	214		
	%	82	18	100		
30.Bir günde birkaç sınava giriyoruz.						
Tam Aile	N	171	46	217	1	6,340 ,012*
	%	79	21	100		
Boşanmış Aile	N	188	26	214		
	%	88	12	100		
31.Ders kitaplarını anlayamıyorum.						
Tam Aile	N	192	25	217	1	1,160 ,281
	%	89	11	100		
Boşanmış Aile	N	196	18	214		

	%	92	8	100			
32. Bazı dersleri sevmiyorum							
Tam Aile	N	113	104	217	1	,111	,739
	%	52	48	100			
Boşanmış Aile	N	108	106	214			
	%	51	49	100			
33. Defter tutmayı ve ödev yapmayı sevmiyorum.							
Tam Aile	N	185	32	217	1	,004	,952
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	182	32	214			
	%	85	15	100			
34. Bazı öğretmenler haksız not verir.							
Tam Aile	N	156	61	217	1	3,783	,052
	%	72	28	100			
Boşanmış Aile	N	171	43	214			
	%	80	20	100			
35. Yazılılarda fazla heyecanlanıyorum.							
Tam Aile	N	119	98	217	1	,107	,744
	%	55	45	100			
Boşanmış Aile	N	114	100	214			
	%	53	47	100			
36. İstediğim eğitsel kola giremiyorum.							
Tam Aile	N	167	50	217	1	1,526	,217
	%	77	23	100			
Boşanmış Aile	N	175	39	214			
	%	82	18	100			

*p<.05

Problem tarama envanterinin okul ortamı alt başlığı altında 36 problem durumu bulunmaktadır. Öğrencilerin okul ortamı ilgili problemlerinin, tam veya boşanmış aileye sahip olma değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin yapılan Ki-Kare testi sonucunda 7 problem durumunda anlamlı farklılık ($p<.05$) bulunduğu görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin sadece 30. madde olan *Bir günde birkaç sınava giriyoruz* problem durumunda, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşük düzeyde problem yaşadıklarını belirttikleri, 6 problem durumunda ise daha fazla problem yaşadıklarını belirttikleri anlaşılmaktadır. Tablo 31'deki bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin tam aileye sahip öğrencilere göre okul ortamı alt başlığındaki problemlerin %17'sinde anlamlı düzeyde yüksek ($p<.05$) problem yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu problem durumları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 31'deki bulgular incelendiğinde katılımcıların, *4. Derslere çok çalıştığım halde başaramıyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=5,008$; $sd=1$; $p=,025$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %29'u derslere çok çalıştıkları halde

başaramadıklarını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %39'unun derslere çok çalıştıkları halde başaramadıklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede derslere çok çalıştıkları halde başaramadıklarını düşündükleri görülmektedir.

Katılımcıların, 5. *Bazı dersleri başaramayacağımdan kaygılanıyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=8,295$; $sd=1$; $p=.05$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %56'sı bazı dersleri başaramayacaklarından kaygılandıklarını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %70'inin bazı dersleri başaramayacaklarından kaygılandıklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede bazı dersleri başaramayacaklarından kaygılandıklarını düşündükleri görülmektedir.

Katılımcıların, 15. *Ders konuları çok ağır* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=6,426$; $sd=1$; $p=.011$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %17'si ders konularının çok ağır olduğunu bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %27'sinin ders konularının çok ağır olduğunu bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede ders konularının çok ağır olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Katılımcıların, 24. *Okulda verilen cezalardan korkuyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=4,970$; $sd=1$; $p=.026$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %23'ü okulda verilen cezalardan korktuğunu bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %33'ünün okulda verilen cezalardan korktuğunu bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip

öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede okulda verilen cezalardan korktuklarını belirttikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *25.Türkçeyi başaramıyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=8,071$; $sd=1$; $p=,004$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %8'i Türkçeyi başaramadığını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %17'sinin Türkçeyi başaramadıklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede Türkçeyi başaramadıklarını belirttikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *28.Sosyal bilgileri başaramıyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=7,319$; $sd=1$; $p=,007$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %11'i sosyal bilgileri başaramadıklarını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %20'sinin sosyal bilgileri başaramadıklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede sosyal bilgileri başaramadıklarını belirttikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *30.Bir günde birkaç sınava giriyoruz* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=6,340$; $sd=1$; $p=,012$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %21'i bir günde birkaç sınava girdiklerini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %12'sinin bir günde birkaç sınava girdiklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, tam aileye sahip öğrencilerin, boşanmış aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede bir günde birkaç sınava girdiklerini belirttikleri görülmektedir.

c) Öğrencilerin aile ilgili problemleri aile yapısına (tam veya boşanmış aile) göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin aile ile ilgili problemleri işaretleme durumlarının, aile yapılarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla N, yüzde ve Ki-Kare (χ^2) değerleri hesaplanarak Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32. Aile alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde ve Ki-Kare testi sonucu

		Boş	Evet	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
1. Aile içerisinde sevilmediğimi hissediyorum.							
Tam Aile	N	189	28	217	1	6,152	,013*
	%	87	13	100			
Boşanmış Aile	N	167	47	214			
	%	78	22	100			
2. Ailemin beni başkalarıyla kıyaslamasından rahatsız oluyorum.							
Tam Aile	N	96	121	217	1	,017	,897
	%	44	56	100			
Boşanmış Aile	N	96	118	214			
	%	45	55	100			
3. Ailemin baskısı beni sıkıyor							
Tam Aile	N	155	62	217	1	,015	,902
	%	71	29	100			
Boşanmış Aile	N	154	60	214			
	%	72	28	100			
4. Ailemi bana karşı güvensiz ve anlayışsız buluyorum							
Tam Aile	N	172	45	217	1	,182	,669
	%	79	21	100			
Boşanmış Aile	N	166	48	214			
	%	78	22	100			
5. Annem ve babamın fazla ilgisi beni sıkıyor							
Tam Aile	N	193	24	217	1	,069	,793
	%	89	11	100			
Boşanmış Aile	N	192	90	214			
	%	90	22	100			
6. Ailem bana çok az harçlık veriyor							
Tam Aile	N	189	28	217	1	1,957	,162
	%	87	13	100			
Boşanmış Aile	N	176	38	214			
	%	82	18	100			
7. Ailem kardeşler arasında ayırım yapıyor							
Tam Aile	N	202	15	217	1	,342	,558
	%	93	7	100			
Boşanmış Aile	N	196	18	214			
	%	92	8	100			
8. Ailemden dayak yiyorum							
Tam Aile	N	210	7	217	1	,084	,772
	%	97	3	100			
Boşanmış Aile	N	206	8	214			
	%	96	4	100			

9. Annem beni sevmiyor.							
Tam Aile	N	206	11	217	1	2,251	,134
	%	95	5	100			
Boşanmış Aile	N	209	5	214			
	%	98	2	100			
10. Babam beni sevmiyor							
Tam Aile	N	211	6	217	1	1,604	,205
	%	97	3	100			
Boşanmış Aile	N	203	11	214			
	%	95	5	100			
11. Annemle anlaşamıyorum.							
Tam Aile	N	200	17	217	1	1,086	,297
	%	92	8	100			
Boşanmış Aile	N	191	23	214			
	%	89	11	100			
12. Babamla anlaşamıyorum.							
Tam Aile	N	198	19	217	1	,725	,394
	%	91	9	100			
Boşanmış Aile	N	190	24	214			
	%	89	11	100			
13. Ailemin bana güveni yok.							
Tam Aile	N	189	28	217	1	,115	,734
	%	87	13	100			
Boşanmış Aile	N	184	30	214			
	%	86	14	100			
14. Ailemi fazla anlayışsız buluyorum.							
Tam Aile	N	199	18	217	1	7,149	,007*
	%	92	8	100			
Boşanmış Aile	N	178	36	214			
	%	83	17	100			
15. Ailem hiçbir konuda fikrimi almıyor.							
Tam Aile	N	188	29	217	1	,550	,458
	%	87	13	100			
Boşanmış Aile	N	180	34	214			
	%	84	16	100			
16. Ailem davranış ve giyimime karışıyor.							
Tam Aile	N	181	36	217	1	3,507	,061
	%	83	17	100			
Boşanmış Aile	N	163	51	214			
	%	76	24	100			
17. Ailem bana iş yaptırıyor.							
Tam Aile	N	210	7	217	1	,797	,372
	%	97	3	100			
Boşanmış Aile	N	210	4	214			
	%	98	2	100			
18. Evde istediğim huzuru bulamıyorum.							
Tam Aile	N	190	27	217	1	5,708	,017*
	%	88	12	100			
Boşanmış Aile	N	169	45	214			
	%	79	21	100			
19. Ders çalışmama yardım eden yok.							
Tam Aile	N	168	49	217	1	,573	,449
	%	77	23	100			
Boşanmış Aile	N	159	55	214			
	%	74	26	100			
20. Kardeşlerimle geçinemiyorum.							
Tam Aile	N	172	45	217	1	,006	,941

	%	79	21	100			
Boşanmış Aile	N	169	45	214			
	%	79	21	100			
21.Kardeşlerim beni sevmiyor.							
Tam Aile	N	208	9	217	1	1,678	,195
	%	96	4	100			
Boşanmış Aile	N	199	15	214			
	%	93	7	100			
22.Kardeşlerim ders çalışmama engel oluyor.							
Tam Aile	N	184	33	217	1	,240	,624
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	185	29	214			
	%	86	14	100			
23.Tek çocuk olduğuma üzülüyorum.							
Tam Aile	N	209	8	217	1	3,574	,059
	%	96	4	100			
Boşanmış Aile	N	197	17	214			
	%	92	8	100			
24.Annem beni dövüyor							
Tam Aile	N	210	7	217	1	,066	,798
	%	97	3	100			
Boşanmış Aile	N	208	6	214			
	%	97	3	100			
25.Babam beni dövüyor.							
Tam Aile	N	214	3	217	1	1,064**	,302
	%	99	1	100			
Boşanmış Aile	N	208	6	214			
	%	97	3	100			
26.Annemle babam sık sık kavga ediyorlar.							
Tam Aile	N	205	12	217	1	,059	,809
	%	94	6	100			
Boşanmış Aile	N	201	13	214			
	%	94	6	100			
27.Babamın içki içmesine üzülüyorum.							
Tam Aile	N	215	2	217	1	8,517**	,003*
	%	99	1	100			
Boşanmış Aile	N	201	13	214			
	%	94	6	100			
28.Annemle babamın ayrı olmasından üzülüyorum.							
Tam Aile	N	215	2	217	1	64,324**	,000*
	%	99	1	100			
Boşanmış Aile	N	154	60	214			
	%	72	28	100			
29.Ailemden uzakta olduğum için onları özlüyorum.							
Tam Aile	N	214	3	217	1	3,807**	,051
	%	98	2	100			
Boşanmış Aile	N	204	10	214			
	%	96	4	100			
30.Akrabalarımın evinde kalıyorum, evdekiler ile geçinemiyorum.							
Tam Aile	N	217	0	217	1	1,016**	,313
	%	100	0	100			
Boşanmış Aile	N	213	1	214			
	%	100	0	100			
31.Babamın mesleğinden utanıyorum.							
Tam Aile	N	213	4	217	1	,648	,421
	%	98	2	100			
Boşanmış Aile	N	212	2	214			

	%	99	1	100			
32.Evimizin eşyaları iyi olmadığından arkadaşlarımı eve getiremiyorum.							
Tam Aile	N	213	4	217	1	4,271	,044*
	%	98	2	100			
Boşanmış Aile	N	202	12	214			
	%	94	6	100			
33.Evimiz çok dar, ders çalışmak için ayrı odam yok.							
Tam Aile	N	202	15	217	1	,167	,683
	%	93	7	100			
Boşanmış Aile	N	197	17	214			
	%	92	8	100			

*p<.05, **Hücre değeri 5'in altında olan 1'den fazla hücre bulunduğu için anlamlı bulunmamıştır.

Problem tarama envanterinin aile alt başlığı altında 33 problem durumu bulunmaktadır. Öğrencilerin aile ile ilgili problemlerinin, tam veya boşanmış aileye sahip olma değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin yapılan Ki-Kare testi sonucunda 6 problem durumunda anlamlı farklılık (p<.05) bulunduğu görülmektedir. Tablo 32'deki bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin tam aileye sahip öğrencilere göre aile alt başlığındaki problemlerin %18'sinde anlamlı düzeyde yüksek (p<.05) problem yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu problem durumları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 32'deki bulgular incelendiğinde katılımcıların, *1.Aile içerisinde sevilmediğimi hissediyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=6,152$; sd=1; p=,013) gruplar arasında anlamlı farkın (p<.05) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %13'ü aile içerisinde sevilmediğini hissettiklerini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %22'sinin aile içerisinde sevilmediğini hissettiklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede aile içerisinde sevilmediklerini hissettikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *14.Ailemi fazla anlayışsız buluyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=7,149$; sd=1; p=,007) gruplar arasında anlamlı farkın (p<.05) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %8'i ailelerini fazla anlayışsız bulduklarını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %17'sinin ailelerini fazla anlayışsız bulduklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede ailelerini fazla anlayışsız buldukları görülmektedir.

Katılımcıların, *18.Evde istediğim huzuru bulamıyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=5,708$; $sd=1$; $p=,017$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %12'si evde istediği huzuru bulamadığını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %21'inin evde istediği huzuru bulamadığını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede evde istedikleri huzuru bulamadıkları görülmektedir.

Katılımcıların, *27.Babamın içki içmesine üzülüyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=8,517$; $sd=1$; $p=,003$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %1'i babasının içki içmesine üzülmediğini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %6'sının babasının içki içmesine üzülmediğini bildirdiği görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede babalarının içki içmesine üzülmedikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *28.Annemle babamın ayrı olmasına üzülüyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=64,324$; $sd=1$; $p=,000$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %1'i anne ve babasının ayrı olmasına üzülmediğini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %28'inin anne ve babasının ayrı olmasına üzülmediğini bildirdiği görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede anne ve babasının ayrı olmasına üzülmedikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *32.Evimizin eşyaları iyi olmadığı için arkadaşlarını eve getiremiyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=4,271$; $sd=1$; $p=,044$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %2'si evlerindeki eşyaların iyi olmadığı için arkadaşlarını eve getiremediğini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %6'sının evlerindeki eşyaların iyi olmadığı için arkadaşlarını eve getiremediğini bildirdiği

görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede evlerindeki eşyaların iyi olmadığı için arkadaşlarını eve getiremediğini bildirdikleri görülmektedir.

d) Öğrencilerin meslek-gelecek ilgili problemleri aile yapısına (tam veya boşanmış aile) göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin meslek-gelecek ile ilgili problemleri işaretleme durumlarının, aile yapılarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla N, yüzde ve Ki-Kare (χ^2) değerleri hesaplanarak Tablo 33'te gösterilmiştir.

Tablo 33. Meslek-gelecek alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde ve Ki-Kare testi sonucu

		Boş	Evet	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
1. Aile gelirimiz istediğim okula gitmemi engelliyor.							
Tam Aile	N	212	5	217	1	,372	,542
	%	98	2	100			
Boşanmış Aile	N	207	7	214			
	%	97	3	100			
2. Gelecek için henüz karar vermiş değilim.							
Tam Aile	N	154	63	217	1	1,287	,257
	%	71	29	100			
Boşanmış Aile	N	141	73	214			
	%	66	24	100			
3. Meslek seçiminde güçlük çekiyorum.							
Tam Aile	N	122	95	217	1	1,108	,292
	%	56	44	100			
Boşanmış Aile	N	131	83	214			
	%	61	39	100			
4. Geleceğim konusunda ailemle anlaşamıyorum.							
Tam Aile	N	193	24	217	1	2,156	,142
	%	89	11	100			
Boşanmış Aile	N	180	34	214			
	%	84	16	100			
5. Ailem üst öğrenime devam etmemi istemiyor.							
Tam Aile	N	212	5	217	1	,108	,742
	%	98	2	100			
Boşanmış Aile	N	208	6	214			
	%	97	3	100			
6. Okurken para kazanabileceğim bir işe ihtiyacım var.							
Tam Aile	N	209	8	217	1	5,681	,017*
	%	96	4	100			
Boşanmış Aile	N	194	20	214			
	%	91	9	100			
7. Gidebileceğim meslek ve okullar hakkında bilgi edinmek istiyorum.							
Tam Aile	N	128	89	217	1	1,207	,272
	%	59	41	100			
Boşanmış Aile	N	115	99	214			
	%	54	46	100			

		Boş	Evet	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
8.Kısa zamanda bir mesleğe atılmak istiyorum							
Tam Aile	N	197	20	217	1	4,932	,026*
	%	91	9	100			
Boşanmış Aile	N	179	35	214			
	%	84	16	100			
9.Okulu bitirince ailem beni evlendirmek istiyor.							
Tam Aile	N	215	2	217	1	,322	,571
	%	99	1	100			
Boşanmış Aile	N	213	1	214			
	%	100	0	100			
10.Memur olmak istiyorum.							
Tam Aile	N	173	44	217	1	,437	,508
	%	80	20	100			
Boşanmış Aile	N	165	49	214			
	%	77	23	100			
11.Serbest meslek sahibi olmak istiyorum.							
Tam Aile	N	207	10	217	1	,766	,381
	%	95	5	100			
Boşanmış Aile	N	200	14	214			
	%	94	6	100			
12.Meşhur olmak istiyorum.							
Tam Aile	N	185	32	217	1	1,804	,179
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	172	42	214			
	%	80	20	100			
13.Zengin olmak istiyorum.							
Tam Aile	N	149	68	217	1	,167	,683
	%	69	31	100			
Boşanmış Aile	N	143	71	214			
	%	67	33	100			
14.Siyasetle uğraşmak istiyorum.							
Tam Aile	N	194	23	217	1	,599	,439
	%	89	11	100			
Boşanmış Aile	N	196	18	214			
	%	92	8	100			

*p<.05

Problem tarama envanterinin meslek-gelecek alt başlığı altında 14 problem durumu bulunmaktadır. Öğrencilerin meslek-gelecek ile ilgili problemlerinin, tam veya boşanmış aileye sahip olma değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin yapılan Ki-Kare testi sonucunda sadece 2 maddede anlamlı farklılık ($p<.05$) bulunduğu görülmektedir. Tablo 33'teki bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin tam aileye sahip öğrencilere göre meslek-gelecek alt başlığındaki problemlerin %14'ünde da anlamlı düzeyde yüksek ($p<.05$) problem yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu maddeler aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 33'teki bulgular incelendiğinde katılımcıların, *6.Okurken para kazanabileceğim bir işe ihtiyacım var* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye

sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=5,681$; $sd=1$; $p=,017$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %4'ü okurken para kazanabilecekleri bir işe ihtiyacı olduğunu bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %9'unun okurken para kazanabilecekleri bir işe ihtiyacı olduğunu bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede okurken para kazanabilecekleri bir işe ihtiyacı olduğunu bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, 8. *Kısa zamanda bir mesleğe atılmak istiyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=4,932$; $sd=1$; $p=,026$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %9'u kısa zamanda bir mesleğe atılmak istediğini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %16'sının e kısa zamanda bir mesleğe atılmak istediğini bildirdiği görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede kısa zamanda bir mesleğe atılmak istediğini bildirdikleri görülmektedir.

e) Öğrencilerin toplumsal ilişkilerle ilgili problemleri aile yapısına (tam veya boşanmış aile) göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin toplumsal ilişkiler ile ilgili problemleri işaretleme durumlarının, aile yapılarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla N, yüzde ve Ki-Kare (χ^2) değerleri hesaplanarak Tablo 34'te gösterilmiştir.

Tablo 34. Toplumsal ilişkiler alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde ve Ki-Kare testi sonucu

		Boş	Evet	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
1.Başkalarıyla iyi ilişkiler kuramıyorum.							
Tam Aile	N	189	28	217	1	1,619	,203
	%	87	13	100			
Boşanmış Aile	N	177	37	214			
	%	83	17	100			
2.Çok çekingenim.							
Tam Aile	N	162	55	217	1	,908	,341
	%	75	23	100			
Boşanmış Aile	N	151	63	214			
	%	71	29	100			
3.Şimdiye kadar bana uygun bir arkadaş bulamadım.							
Tam Aile	N	195	22	217	1	,912	,340
	%	90	10	100			
Boşanmış Aile	N	186	28	214			
	%	87	13	100			
4.Topluluk içinde nasıl hareket edeceğimi bilemiyorum.							
Tam Aile	N	209	8	217	1	8,048	,005*
	%	96	4	100			
Boşanmış Aile	N	191	23	214			
	%	89	11	100			
5.Başkalarına güvenemiyorum.							
Tam Aile	N	153	64	217	1	,521	,471
	%	71	29	100			
Boşanmış Aile	N	144	70	214			
	%	67	33	100			
6.Herkes benim geçimsiz biri olduğumu düşünüyor.							
Tam Aile	N	203	20	217	1	7,438	,006*
	%	93	7	100			
Boşanmış Aile	N	178	36	214			
	%	83	17	100			
7.Toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum.							
Tam Aile	N	197	20	217	1	5,513	,019*
	%	91	9	100			
Boşanmış Aile	N	178	36	214			
	%	83	17	100			
8.Herkesle rahat konuşamıyorum.							
Tam Aile	N	152	65	217	1	,264	,608
	%	70	30	100			
Boşanmış Aile	N	145	69	214			
	%	68	32	100			
9.Bazı arkadaşlarımın benimle alay etmelerine üzülüyorum.							
Tam Aile	N	172	45	217	1	,996	,318
	%	79	21	100			
Boşanmış Aile	N	161	53	214			
	%	75	25	100			
10.Bazı arkadaşlarımın kendilerini çok büyük görüyorlar.							
Tam Aile	N	114	103	217	1	,698	,404
	%	53	47	100			
Boşanmış Aile	N	121	93	214			
	%	57	43	100			

11.Bazı arkadaşlarım ahlakımızı bozuyor.							
Tam Aile	N	140	77	217	1	2,091	,148
	%	65	35	100			
Boşanmış Aile	N	152	62	214			
	%	71	29	100			
12.İyi ahlaklı bir arkadaş bulamıyorum.							
Tam Aile	N	191	26	217	1	,040	,841
	%	88	12	100			
Boşanmış Aile	N	187	27	214			
	%	87	13	100			
13.Kimseyle samimi olmak istemiyorum.							
Tam Aile	N	206	11	217	1	,716	,398
	%	95	5	100			
Boşanmış Aile	N	199	15	214			
	%	93	7	100			
14.Öğretmenlerimle rahatça konuşamıyorum.							
Tam Aile	N	167	50	217	1	2,961	,085
	%	77	23	100			
Boşanmış Aile	N	149	65	214			
	%	70	30	100			
15.Karşı cinsten arkadaşım olmasını istiyorum.							
Tam Aile	N	185	32	217	1	,046	,830
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	184	30	214			
	%	86	14	100			
16.Karşı cinsle çok ilgilendiğimden ders çalışmıyorum.							
Tam Aile	N	209	8	217	1	1,326	,250
	%	96	4	100			
Boşanmış Aile	N	201	13	214			
	%	94	6	100			
17.Karşı cinsle ilişki kimseye söyleyemem.							
Tam Aile	N	198	19	217	1	,291	,590
	%	91	9	100			
Boşanmış Aile	N	192	22	214			
	%	90	10	100			
18.Arkadaşımın karşı cinsle ilişki kurmalarını kıskanıyorum.							
Tam Aile	N	210	7	217	1	1,976	,160
	%	97	3	100			
Boşanmış Aile	N	201	13	214			
	%	94	6	100			
19.Karşı cinsle konuşurken sıkılıyorum.							
Tam Aile	N	204	13	217	1	1,307	,253
	%	94	6	100			
Boşanmış Aile	N	195	19	214			
	%	91	9	100			
20.Kız-erkek arkadaşlığımı çevremiz hoş karşılamıyor.							
Tam Aile	N	169	48	217	1	1,443	,230
	%	78	22	100			
Boşanmış Aile	N	156	58	214			
	%	73	27	100			
21.Arkadaşlarımın karşı cinsle ilişki kurmalarını doğru bulmam.							
Tam Aile	N	185	32	217	1	2,432	,119
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	193	21	214			
	%	90	10	100			
22.Kız-erkek karışık (karma) okumak istiyorum.							
Tam Aile	N	178	39	217	1	,099	,753

	%	82	18	100			
Boşanmış Aile	N	178	36	214			
	%	83	17	100			
23. Karşı cinse güvensizlik duyuyorum.							
Tam Aile	N	185	32	217	1	1,491	,222
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	173	41	214			
	%	81	19	100			

*p<.05

Problem tarama envanterinin toplumsal ilişkiler alt başlığı altında 23 problem durumu bulunmaktadır. Öğrencilerin toplumsal ilişkiler ile ilgili problemlerinin, tam veya boşanmış aileye sahip olma değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin yapılan Ki-Kare testi sonucunda sadece 3 maddede anlamlı farklılık ($p<.05$) bulunduğu görülmektedir. Tablo 34'teki bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin tam aileye sahip öğrencilere göre toplumsal ilişkiler alt başlığındaki problemlerin %13'ünde da anlamlı düzeyde yüksek ($p<.05$) problem yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu maddeler aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 34'teki bulgular incelendiğinde katılımcıların, *4. Topluluk içinde nasıl hareket edeceğimi bilemiyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=8,048$; $sd=1$; $p=,005$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %4'ü topluluk içinde nasıl hareket edeceğini bilemediğini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %11'inin topluluk içinde nasıl hareket edeceğini bilemediğini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede topluluk içinde nasıl hareket edeceğini bilemediğini bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *6. Herkes benim geçimsiz biri olduğumu düşünüyor* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=7,438$; $sd=1$; $p=,006$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %7'si herkesin kendisini geçimsiz biri olduğunu düşündüğünü bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %17'sinin herkesin kendisini geçimsiz biri olduğunu düşündüğünü bildirdiği görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede herkesin kendisini geçimsiz biri olduğunu düşündüğünü bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, 7. *Toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=5,513$; $sd=1$; $p=,019$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %9'u toplulukta herkesin kendisi ile ilgilenmesini istediğini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %17'sinin toplulukta herkesin kendisi ile ilgilenmesini istediğini bildirdiği görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede toplulukta herkesin kendisi ile ilgilenmesini istediğini bildirdikleri görülmektedir.

f) Öğrencilerin kişilik özellikleri ile ilgili problemleri aile yapısına (tam veya boşanmış aile) göre farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin kişilik özellikleri ile ilgili problemleri işaretleme durumlarının, aile yapılarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla N, yüzde ve Ki-Kare (χ^2) değerleri hesaplanarak Tablo 35'te gösterilmiştir.

Tablo 35. Kişilik özellikleri alt başlığı problemlerinin aile yapısı değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin N, yüzde ve Ki-Kare testi sonucu

		Boş	Evet	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
1. Kendimi yalnız hissediyorum							
Tam Aile	N	172	45	217	1	5,752	,016*
	%	79	21	100			
Boşanmış Aile	N	148	66	214			
	%	69	31	100			
2. Çabuk sinirleniyorum, soğukkanlı olamıyorum							
Tam Aile	N	122	95	217	1	1,211	,271
	%	56	44	100			
Boşanmış Aile	N	109	105	214			
	%	51	49	100			
3. Çok çabuk tesir altında kalıyorum							
Tam Aile	N	195	22	217	1	3,807	,051
	%	90	10	100			
Boşanmış Aile	N	203	11	214			
	%	95	5	100			
4. Kendime güvenim yok							
Tam Aile	N	188	29	217	1	,799	,372
	%	86	13	100			
Boşanmış Aile	N	178	36	214			
	%	84	16	100			
5. Giriştiğim işlerde başarısızlığa uğruyorum							
Tam Aile	N	203	14	217	1	6,047	,014*
	%	94	6	100			

		Boş	Evete	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
Boşanmış Aile	N	185	29	214			
	%	86	14	100			
6. İçe kapanık, sıkılgan ve utangacım							
Tam Aile	N	180	37	217	1	4,802	,028*
	%	83	17	100			
Boşanmış Aile	N	159	55	214			
	%	74	26	100			
7. Her şeye çok üzülüyorum							
Tam Aile	N	166	51	217	1	12,425	,000*
	%	77	23	100			
Boşanmış Aile	N	130	84	214			
	%	61	39	100			
8. Yeni durumlara uymada güçlük çekiyorum							
Tam Aile	N	196	21	217	1	1,577	,209
	%	90	10	100			
Boşanmış Aile	N	185	29	214			
	%	86	14	100			
9. İnsanları sevmiyorum							
Tam Aile	N	206	11	217	1	4,781	,029*
	%	95	5	100			
Boşanmış Aile	N	191	23	214			
	%	89	11	100			
10. Düşüncelerimin normal olup olmadığını bilmiyorum							
Tam Aile	N	183	34	217	1	2,420	,120
	%	84	16	100			
Boşanmış Aile	N	168	46	214			
	%	79	21	100			
11. Yeni bir şeyi kendi başıma denemekten çekiniyorum							
Tam Aile	N	196	21	217	1	,044	,835
	%	90	10	100			
Boşanmış Aile	N	192	22	214			
	%	90	10	100			
12. Benimle alay edildiği fikrine kapılıyorum							
Tam Aile	N	169	48	217	1	,421	,517
	%	78	22	100			
Boşanmış Aile	N	161	53	214			
	%	75	25	100			
13. Daha sevimli bir insan olmak isterdim							
Tam Aile	N	163	54	217	1	,276	,600
	%	75	25	100			
Boşanmış Aile	N	156	58	214			
	%	73	27	100			
14. Ölüm korkusunun etkisindeyim							
Tam Aile	N	184	23	217	1	,718	,397
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	176	38	214			
	%	82	18	100			
15. Yaptığım bazı hatalarımı unutamıyorum							
Tam Aile	N	138	79	217	1	,012	,912
	%	64	36	100			
Boşanmış Aile	N	135	79	214			
	%	63	37	100			
16. Kimsenin beni anlamadığını, beni sevmediğini düşünüyorum							
Tam Aile	N	179	38	217	1	1,632	,201
	%	83	17	100			

		Boş	Evet	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
Boşanmış Aile	N	166	48	214			
	%	78	22	100			
17.Artık yaşamaktan hoşlanmıyorum							
Tam Aile	N	189	28	217	1	6,733	,009*
	%	87	13	100			
Boşanmış Aile	N	166	48	214			
	%	77	23	100			
18.Alınanım.							
Tam Aile	N	169	48	217	1	5,107	,024*
	%	78	22	100			
Boşanmış Aile	N	146	68	214			
	%	68	32	100			
19.Konuşurken çok heyecanlanırım							
Tam Aile	N	168	49	217	1	1,698	,193
	%	77	23	100			
Boşanmış Aile	N	154	60	214			
	%	72	28	100			
20.Sıkıntı ve bunalım içindeyim							
Tam Aile	N	184	33	217	1	1,771	,183
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	171	43	214			
	%	80	20	100			
21.Kimseye açılmak istemiyorum							
Tam Aile	N	193	24	217	1	10,731	,001*
	%	89	11	100			
Boşanmış Aile	N	165	49	214			
	%	77	23	100			
22.Çok hayal kuruyorum							
Tam Aile	N	124	93	217	1	,001	,978
	%	57	43	100			
Boşanmış Aile	N	122	92	214			
	%	57	43	100			
23.Yalnız kalmayı istiyorum							
Tam Aile	N	175	42	217	1	,617	,432
	%	81	19	100			
Boşanmış Aile	N	166	48	214			
	%	77	23	100			
24.Kendimden nefret ediyorum							
Tam Aile	N	202	15	217	1	5,181	,023*
	%	93	7	100			
Boşanmış Aile	N	185	29	214			
	%	86	14	100			
25.Uyuyamıyorum							
Tam Aile	N	187	30	217	1	1,551	,213
	%	86	14	100			
Boşanmış Aile	N	175	39	214			
	%	82	18	100			
26.Kız olduğuma üzülüyorum							
Tam Aile	N	213	4	217	1	,439**	,542
	%	98	2	100			
Boşanmış Aile	N	208	6	214			
	%	97	3	100			
27.Erkek olduğuma üzülüyorum.							
Tam Aile	N	215	2	217	1	,217**	,684
	%	99	1	100			

		Boş	Evete	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
Boşanmış Aile	N	211	3	214			
	%	99	1	100			
28.Çirkin oluşuma üzülüyorum.							
Tam Aile	N	191	26	217	1	1,696	,193
	%	88	12	100			
Boşanmış Aile	N	179	35	214			
	%	84	16	100			
29.Herkesin beni sevmesini istiyorum							
Tam Aile	N	182	35	217	1	2,751	,097
	%	84	16	100			
Boşanmış Aile	N	166	48	214			
	%	78	22	100			
30.Kimse beni sevmiyor, onun için ölmek istiyorum							
Tam Aile	N	201	16	217	1	4,398	,036*
	%	93	7	100			
Boşanmış Aile	N	185	29	214			
	%	86	14	100			
31.Kimsesiz kalmaktan korkuyorum							
Tam Aile	N	184	33	217	1	4,611	,032*
	%	85	15	100			
Boşanmış Aile	N	164	50	214			
	%	77	23	100			
32.Sınıfta kalmaktan korkuyorum.							
Tam Aile	N	189	28	217	1	13,601	,000*
	%	87	13	100			
Boşanmış Aile	N	156	58	214			
	%	73	27	100			
33.Çok sık giyinmek istiyorum							
Tam Aile	N	183	34	217	1	8,391	,005*
	%	84	16	100			
Boşanmış Aile	N	156	58	214			
	%	73	27	100			
34.Fakirlik beni üzüyor							
Tam Aile	N	208	9	217	1	4,639	,031*
	%	96	4	100			
Boşanmış Aile	N	194	20	214			
	%	91	9	100			
35.Zengin arkadaşlar fakirler küçümsüyor							
Tam Aile	N	189	28	217	1	1,309	,253
	%	87	13	100			
Boşanmış Aile	N	178	36	214			
	%	83	17	100			
36.İçki içiyorum							
Tam Aile	N	217	0	217	1	6,170**	,014
	%	99	1	100			
Boşanmış Aile	N	208	6	214			
	%	97	3	100			
37.Sigara içiyorum							
Tam Aile	N	214	3	217	1	1,064**	,336
	%	99	1	100			
Boşanmış Aile	N	208	6	214			
	%	97	3	100			
38.Yeteri kadar zeki değilim							
Tam Aile	N	180	37	217	1	5,804	,016*
	%	83	17	100			

		Boş	Evet	Toplam	sd	Ki-Kare (χ^2)	p
Boşanmış Aile	N	157	57	214			
	%	73	27	100			

*p<.05

**Hücre değeri 5'in altında olan 1'den fazla hücre bulunduğu için anlamlı bulunmamıştır.

Problem tarama envanterinin kişilik özellikleri alt başlığı altında 38 problem durumu bulunmaktadır. Öğrencilerin içe yönelik kişilik özellikleri ile ilgili problemlerinin, tam veya boşanmış aileye sahip olma değişkenine göre farklılaşmasına ilişkin yapılan Ki-Kare testi sonucunda 15 maddede anlamlı farklılık (p<.05) bulunduğu görülmektedir. Tablo 35'teki bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin tam aileye sahip öğrencilere göre içe yönelik kişilik özellikleri alt başlığındaki problemlerin %40'ın da anlamlı düzeyde yüksek (p<.05) problem yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu maddeler aşağıda belirtilmiştir.

Katılımcıların, *1.Kendimi yalnız hissediyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=5,712$; sd=1; p=,016) gruplar arasında anlamlı farkın (p<.05) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %21'si kendisini yalnız hissettiğini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %31'inin kendisini yalnız hissettiklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede kendilerini yalnız hissettiklerini bildirdiklerini bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *5.Giriştiğim işlerde başarısızlığa uğruyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=6,047$; sd=1; p=,014) gruplar arasında anlamlı farkın (p<.05) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %6'sı giriştiği işlerde başarısızlığa uğradığını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %14'ünün giriştiği işlerde başarısızlığa uğradıklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede giriştiği işlerde başarısızlığa uğradıklarını bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *6.İçe kapanık, sıkılgan ve utangacı* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına

ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=4,082$; $sd=1$; $p=,028$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %17'si içe kapanık, sıkılgan ve utangaç olduklarını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %26'sının içe kapanık, sıkılgan ve utangaç olduklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede içe kapanık, sıkılgan ve utangaç olduklarını bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *7. Her şeye çok üzülüyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=12,425$; $sd=1$; $p=,000$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %23'ü her şeye çok üzülüklerini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %39'unun her şeye çok üzülüklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede her şeye çok üzülüklerini bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *9. İnsanları sevmiyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=4,781$; $sd=1$; $p=,029$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %5'i insanları sevmediklerini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %11'inin insanları sevmediklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede insanları sevmediklerini bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *17. Artık yaşamaktan hoşlanmıyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=6,733$; $sd=1$; $p=,009$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %13'ü artık yaşamaktan hoşlanmadıklarını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %23'ünün artık yaşamaktan hoşlanmadıklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede artık yaşamaktan hoşlanmadıklarını bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *18. Alınanım* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=5,107$; $sd=1$; $p=,024$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %22'si alınan olduklarını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %32'sinin alınan olduklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede alınan olduklarını bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *21. Kimseye açılmak istemiyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=10,731$; $sd=1$; $p=,001$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %11'i kimseye açılmak istemediklerini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %23'ünün kimseye açılmak istemediklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede kimseye açılmak istemediklerini bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *24. Kendimden nefret ediyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=5,181$; $sd=1$; $p=,023$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %7'si kendilerinden nefret ettiklerini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %14'ünün kendilerinden nefret ettiklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede kendilerinden nefret ettiklerini bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *30. Kimse beni sevmiyor, onun için ölmek istiyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=4,398$; $sd=1$; $p=,036$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %7'si kendilerinden nefret ettiklerini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %14'ünün kendilerinden nefret ettiklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre

anlamli düzeyde yüksek seviyede kendilerinden nefret etiklerini bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *31.Kimsesiz kalmaktan korkuyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=4,611$; $sd=1$; $p=,032$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %15'i kimsesiz kalmaktan korktuklarını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %23'ünün kimsesiz kalmaktan korktuklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede kimsesiz kalmaktan korktuklarını bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *32.Sınıfta kalmaktan korkuyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=13,601$; $sd=1$; $p=,000$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %13' sınıfta kalmaktan korktuklarını bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %27'sinin sınıfta kalmaktan korktuklarını bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede sınıfta kalmaktan korktuklarını bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *33.Çok şık giyinmek istiyorum* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=8,391$; $sd=1$; $p=,005$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %16'sı çok şık giyinmek istediklerini bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %27'sinin çok sık giyinmek istediklerini bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede çok şık giyinmek istediklerini bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *34.Fakirlik beni üzüyor* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=4,639$; $sd=1$; $p=,031$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %4' fakirliğin kendilerini üzdüğünü bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %9'unun fakirliğin kendilerini üzdüğünü bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre,

boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede fakirliğin kendilerini üzdüğünü bildirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların, *38.Yeteri kadar zeki değilim* problem durumuna dair görüşlerinin tam veya boşanmış aileye sahip olma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları ($\chi^2=5,804$; $sd=1$; $p=,026$) gruplar arasında anlamlı farkın ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. İlgili boyutta, frekans dağılımlarına göre, tam aileye sahip öğrencilerin %17'si yeteri kadar zeki olmadığını düşündüğünü bildirirken, boşanmış aileye sahip öğrencilerin %27'sinin yeteri kadar zeki olmadığını düşündüğünü bildirdikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek seviyede yeteri kadar zeki olmadığını düşündüğünü bildirdikleri görülmektedir.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, ilköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarıları ve problemlerine ilişkin araştırmada elde edilen bulguların ilgili literatür çalışmaları ışığında tartışma ve yorumları farklı başlıklar altında yapılmıştır.

5.1. Okul Başarısına Ait Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma bulgularına göre, boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarından anlamlı düzeyde ($p < .05$) düşük olduğu görülmüştür. Literatüre bakıldığında, çocukların psikolojik iyi olma durumları ile okul başarıları arasında doğrusal bir ilişki bulunduğu, okul başarılarının tek başına çocukların boşanmadan olumsuz etkilenme düzeylerini belirlemede moderatör olarak en başta yer aldığı belirtilmiştir (Xu, Zhang ve Xia, 2007). Farklı demografik özelliklere sahip boşanmış ve tam aileye sahip çocukların eğitim hayatındaki davranış problemleri, ilerlemeleri ve okul başarısı ile karşılaştırmalı analizlerini yapan yurt içi ve yurt dışındaki çalışmalara bakıldığında, son yıllarda yapılan araştırmalarda da (Sun, Li, 2009; McLanahan ve Astone, 1991; Potter, 2010; Ham, 2004; Roizblatt, Rivera ve Fachs, 1997; Martin, 1991; Garasky, 1995; Schuster, 2005; Coward, 2001; Bertram, 2005) boşanmanın çocukların okuldaki uyum ve başarı düzeylerini olumsuz etkilediğini ortaya koyarken, bazı araştırmalarda (Mena, 2007; Winkle, 2010) ise boşanmanın okul başarısı üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığı ortaya koymuştur.

Türkiye'de Şentürk (2006) ve Aslıhan (1998) parçalanmış aile çocukları üzerinde yaptıkları araştırmalarda, ailenin parçalanmasının, çocuğun sevgi, ilgi ve destek görme ihtiyacının karşılanmasını engelleyerek onun eğitimdeki başarısını düşürdüğünü (Şentürk, 2006), parçalanmış aile çocuklarının, depresyon düzeylerinin tam aileye sahip çocuklara göre yüksek olduğunu, okul alt ölçeğinden tam aileye sahip öğrencilere göre daha düşük puan aldıklarını, okul başarılarının da daha düşük olduğunu (Aslıhan, 1998) belirtilmişlerdir. Kaya ve Arkadaşları (2009), Karakuş (2003), Altunkaya (2010) ve Esen (2010) ise çalışmalarına parçalanmış aile çocukları içinden sadece boşanmış aile çocuklarını dahil ettikleri araştırmalarında, 4.-10. sınıftaki boşanmış aileye sahip çocukların akademik başarılarının tam aileye sahip öğrencilere göre düşük olduğunu (Kaya ve Arkadaşları, 2009), ilköğretim düzeyindeki boşanmış aileden gelen öğrencilerin derslere ilgi duyma ve okula devam etmelerinin azaldığını, ders başarılarının düştüğünü (Altunkaya, 2010), ilköğretim ikinci kademedeki boşanmış

aileden gelen çocukların, tam aileye sahip öğrencilere göre daha fazla okula devamsızlık yaptıklarını, Seviye Belirleme Sınavından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığını (Esen, 2010), boşanmış aileye sahip çocukların, tam aileye sahip çocuklara göre okul başarılarının daha yüksek olduğunu, çocukların depresyon düzeylerinin aile yapısına göre farklılaşmadığını (Karakuş, 2003) belirtmişlerdir. Literatür geneline bakıldığında, sadece Karakuş (2003)'un araştırmasında boşanmış aile çocuklarının okulda daha başarılı olduklarını belirttiği, diğer araştırmalarda boşanmış aile çocuklarının okul başarılarının genel olarak olumsuz etkilendiğini ortaya koydukları görülmektedir. Yapılan araştırmada, okul başarısının aile yapısında göre farklılaşmasına dair elde edilen bulgunun genel olarak literatüre benzer olduğu görülmektedir.

Aynı sınıf düzeyindeki tam ve boşanmış aileye sahip öğrenciler arasında, 6. ve 7. sınıfa devam eden boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, tam aileye sahip öğrencilerin lehine anlamlı şekilde farklılaştığı, ancak 8. sınıf düzeyindeki öğrenciler arasında, aile yapısı değişkenine göre okul başarı puanları arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı ortaya konmuştur. Literatüre bakıldığında, çocuğun sınıf düzeyi ve yaş grubuna göre boşanmış ve tam aileye sahip çocukların okul başarıları arasındaki karşılaştırmalarda farklı sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Czarnecki (1995), 2.-8. sınıf öğrenciler, Esen (2010), 6.-7.-8. sınıf öğrenciler, Karakuş 3.-7. sınıf öğrenciler, Juersivich (1991), 6. sınıf öğrenciler arasında yaptığı çalışmalarda, boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını ortaya koymuşlardır. Roizblatt, Rivera ve Fachs (1997) ve Martin (1991), 6. sınıf düzeyindeki boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre okul başarılarının daha düşük olduğunu, Downey (1995) ise aynı durumun 8. sınıf öğrenciler arasında da ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Yapılan araştırma sonucuna göre, 6. ve 7. sınıf öğrencilerin 8. sınıf öğrencilere göre, aileleri ile olan ilişkilerinin ve aile yapılarının daha önemli olduğu, 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin boşanmanın duygusal güçlükleri ile daha kolay baş edebildikleri, özellikle arkadaş grubundan daha fazla sosyal destek aldıkları düşünülebilir. Öğrencilerin bu yaş grubunda algıladıkları sosyal desteğin çocukların psikolojik uyumlarını ve okul başarılarını arttırdığı bilinmektedir (Arslan, 2008).

Tam ve boşanmış aileye sahip çocukların okul başarıları, anne-babanın eğitim ve ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmaktadır. Genel olarak ailede anne – babanın eğitim düzeyi

yükseldikçe öğrencinin okul başarısı da yükselmektedir. Garasky (1995), boşanmadan sonra tek başına annenin lise mezunu olma durumunun, çocuğun da lise mezunu olma ihtimali üzerinde, tek başına boşanmadan etkili olduğunu ortaya koymuştur. Tam ailelerde, anne ve babası okur yazar olmayan çocukların, boşanmış ailelerde ise anne ve babası üniversite mezunu olan çocukların anlamlı farklılık yarattığı dikkat çekmiştir. Boşanmış ailelerde, düşük gelirli aileye sahip öğrencinin diğer gelir düzeyindeki çocuklara göre, kademeli olarak daha düşük seviyede okul başarısına sahip olduğu, ailenin gelir düzeyinin boşanmış ailelerdeki çocukların okul başarısı üzerinde daha homojen bir etki oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca, gerek tam ailelerde gerekse boşanmış ailelerde, ailesinin gelir düzeyi 1501-3000 TL olan öğrencilerin, ailesinin gelir düzeyi 3001 TL ve üzeri olan öğrencilerden daha başarılı oldukları dikkat çekmiştir. Bu durumun Kayseri ilinin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile ilişkili olduğu, gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan ailelerdeki üniversite mezunu ebeveyn sayısının daha fazla olduğu, eğitime daha fazla önem verildiği, anne ve baba tutumlarının daha olumlu olduğu düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında (Jeynes (2000), Sun ve Li (2009), Coward (2001), Arslan (2008), Wadsby ve Svedin (1996), anne ve babanın eğitim düzeyinin, ailenin sosyo-kültürel ve ekonomik kaynaklarının çocuğun okul başarısında etkili olduğunu görebilmekteyiz. Downey (1995), ailenin çocuğa sunduğu fiziksel, kültürel ve sosyal imkanların ebeveynin öz veya üvey olmasından daha önemli olduğunu, Tilmann (2007), ailenin gelir ve eğitim düzeyi kontrol altına alındığında, boşanmadan sonra gerçekleşen evlilik ile oluşan üvey ebeveyn durumunun öğrencilerin okul performansları ve okuldaki problemleri üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığını belirtmişlerdir. Boşanmanın çocukların uyum ve okul başarıları üzerine yurt dışında yapılan araştırmalarda, ailenin sosyo-ekonomik özelliklerinin kontrol altına alınmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Sun ve Li, 2009, Jeynes, 1999, 2000,2002).

Boşanmadan sonra öğrencinin kimin yanında kaldığının, çocuğun okul başarısı üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin, boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveynin evlenme durumunun, çocuğun okul başarısını olumsuz etkilediği, üvey ebeveyni olan boşanmış aile çocuklarının okul başarılarının, boşanmadan sonra öz anne veya babası ile kalan öğrencilerin okul başarılarından daha düşük olduğu, cinsiyete göre bakıldığında, boşanmadan sonra annesi yanında kalan ve annesi ikinci bir evlilik yapan kız çocuklarının, okul başarılarının daha belirgin şekilde düştüğü görülmüştür. Literatüre

bakıldığında, Downey (1995), boşanmadan sonra sadece öz annesi, öz annesi ve üvey babası, öz babası ve öz babası ile üvey annesi ile kalan 4 farklı öğrenci grubunun akademik başarılarını karşılaştırdığı araştırmasında, çocukların okul başarılarının belirtildiği sırada yani, boşanmadan sonra öz annesi ile kalandan, öz babası ve üvey annesi ile kalan öğrencilere doğru azaldığını belirtmiştir. Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda farklı bulgular elde edilmiştir. Bu çalışmalarda, boşanmadan sonra annesi ile kalan çocukların okul başarılarının daha yüksek olduğu (Karakuş, 2003), cinsiyete göre bakıldığında babaları yanında kalan kız çocukların daha başarılı olduğu (Lee, Kushner ve Cho, 2007), boşanmadan sonra öz babası ile kalan çocukların okul başarılarının daha düşük olduğu (Ulveseter, Breivik ve Thuen, 2010), birlikte kaldığı ebeveyni yeni bir evlilik yapan çocukların okul başarılarının düştüğü (Schuster, 2009; Coward, 2001; Jeynes, 1999;2000;2002) belirtilmiştir. Yeniden evliliğin çocukların okul başarısını arttırdığını ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır (Shriner, Mullis ve Shriner, 2010; McLanahan ve Astone, 1991). Boşanmadan sonra çocukların kiminle kaldığı ve yeniden evlenme değişkenlerine göre çocukların okul başarılarının farklılaşmasına ilişkin yapılan araştırmalarda, boşanma ve yeniden evlenme durumlarında çocuğa sunulan ekonomik imkanların değişip değişmediği ve üvey ebeveyni ile birlikte yaşamaya başladığı süre üzerinde durulmuştur (Jeynes, 1999). Tillman (2007), ailenin gelir ve eğitim düzeyi kontrol altına alındığında, boşanmadan sonra yeni bir evliliğin ve çocuğun üvey ebeveyn ile birlikte yaşamaya başlamasının okul başarısı üzerine etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Yapılan araştırmadan elde edilen bulguların, genel olarak literatüre benzer olduğu, yeniden evlenmenin çocukların okul başarısını düşürdüğü ancak sosyo-ekonomik değişkenler kontrol altına alındığında, yeniden evlenmenin çocukların okul başarısı üzerine etkisinin azalacağı veya ortadan kalkacağı anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmalarda, yeniden evlenmenin çocuğun ekonomik imkanlarını arttırdığı varsayıldığında, çocukların okul başarılarının yeniden evlenme ile artabileceği de düşünülmüştür. Ülkemizde, 2011 yılında Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün, Tek Ebeveynli Aileler üzerinde yaptığı araştırmada, boşanmandan sonra çocukların genelde anneleri ile kaldığını, annelerin de gerek eğitimsizlik ve bilgisizlik gerekse babanın maddi yetersizlik ve kaçınmalarından dolayı düzenli nafaka alamadığı ve kadının yoksulluk düzeyinin boşanma ile arttığı belirtilmiştir. Ancak yapılan bu araştırmada, çocuğun kiminle kaldığı değişkeninin okul başarısını etkilemediği ancak yeniden evlenme durumunda çocuğun okul başarısını

düştüğü otaya konmuştur. Özellikle boşanan kadının yeniden evlenme ile çocuğa sunduğu ekonomik imkanların artmadığı gibi, kültürel özellikler, üvey çocuk psikolojisinin çocukları daha olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Özellikle, kızların üvey ebeveyn ile yaşamaya başlaması halinde erkek çocuklara göre kaygı ve depresyon düzeylerinin arttığı (Czarnecki, 1995), bunda toplumun üvey baba ve çocuk durumuna sergilediği ön yargının da etkili olduğu, bu tip toplumsal önyargı ve etiketlenmelerin de çocukları olumsuz etkilediği bilinmektedir (Lansford, 2009; Xu, Zhang ve Xia, 2007).

Boşanmanın aileden gelen çocukların okul başarılarının, boşanmadan sonra geçen süre değişkenine göre farklılaşmadığı ortaya konmuştur. Boşanmadan sonra geçen sürenin, boşanmanın çocuk üzerine etkisi üzerine yapılan araştırmalarda farklı bulgular elde edilmiştir. Bunda, boşanmanın kesin bir tarih olup aslında çocuğun boşanmadan bu tarihten önce yaşamaya başlamasının ve her boşanmanın kendine özgü olmasından kaynaklanmaktadır (Czarnecki, 1995; Akyüz, 1978). Çocuğun boşanmaya ilk tepkilerinin içinde bulunduğu yaş (Bilir, Dabanlı, 1981), anne ve baba arasındaki boşanma öncesi ve sonrası çatışma düzeyi (Amato, Loomis ve Booth, 1995) ve cinsiyetine göre farklılık (Leupnitz, 1979) gösterebilmektedir. Wadsby ve Svedin (1996), Mena (2007), Winkle (2010), Karakuş (2003), yaptıkları araştırmalarda boşanmadan sonra geçen sürenin çocukların akademik başarılarını etkilemediğini ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bulgunun, literatür ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, yanında kalmadığı ebeveyni ile görüşme sıklığına bağlı olarak cinsiyete göre bakıldığında sadece erkek çocukların okul başarılarının farklılaştığı, yanında kalmadığı ebeveyni ile haftada bir gün düzenli görüşen erkek öğrencilerin okul başarılarının, hiç görüşmeyen erkek öğrencilerin okul başarılarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Boşanma sonrasında, uzun dönem içinde babası ile daha sık görüşen çocukların içe ve dışa yönelik problemlerinde azalma meydana geldiği, görüşme sıklığı arttıkça çocuklardaki kaygı (Aral, Başar, 1998) ve depresyon düzeylerinin (Karakuş, 2003) azaldığı, babanın boşanmadan sonra çocuğun okul hayatına katılımının artmasının erkek çocukların dışa dönük problemlerinde bir azalma meydana getirdiği belirtilmiştir. Görüşme sıklığının, okul başarısına etkisi üzerine Türkiye’de yapılan araştırmada (Karakuş, 2003), yanında bulunmayan ebeveyni ile iki haftada bir düzenli görüşen ilköğretim öğrencilerinin okul

başarılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Boşanmadan sonra çocuklar genellikle anneleri ile kalmaktadır. Bu oran Amerika'da %80, İngiltere'de %90 iken Çin'de %50'nin altındadır(Xu, Zhang ve Xia, 2007:98). Türkiye'de de genel olarak boşanma ile birlikte çocuklar anneleri ile kalmaktadır. Bu yapılan araştırmaya katılan boşanmış aileye sahip öğrencilerin de %71'i anneleri ile birlikte kalmaktadır. Anneleri ile kalan erkek çocukların, hemcinsleri olan erkek rol modelinden uzak kaldıkları ve bu durumun çocukların psikososyal ve duygusal gelişimlerini kızlara göre daha olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Erkek çocukların babaları ile boşanmadan sonra daha sık görüşmeleri, onların boşanmaya uyumları ile birlikte okul başarılarını da olumlu etkilediği düşünülmektedir.

5.2. Öğrencilerin Problemlerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Öğrencilerin, problem tarama envanterinde işaretledikleri problem durumlarının, aile yapılarına göre farklılaşmasına ilişkin Ki-Kare testi yapılmış ve araştırmanın bulgular kısmında 6 başlık altında (sağlık, okul ortamı, meslek-gelecek, aile, toplumsal ilişkiler ve kişilik özellikleri) tablolandırılmıştır.

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre, sağlıkla ilgili maddelerin %10, okul ortamı ile ilgili maddelerin %17, aile ile ilgili maddelerin %18, meslek-gelecek ile ilgili maddelerin %14, toplumsal ilişkiler ile ilgili maddelerin %13 ve kişilik özellikleri ile ilgili maddelerin %40'ında daha fazla problem yaşadıklarını belirttikleri ortaya konmuştur. Bu problem maddeleri, Tablo 36'da gösterilmiştir. Sadece 1 madde de tam aileye sahip öğrenciler, boşanmış aileye sahip öğrencilere göre daha fazla problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu madde okul ortamı ile ilgili olup, 30. Bir günde birkaç sınava giriyoruz maddesidir. Bu maddanın, öğrencilerin derslere verdikleri önemin, başarılı olma konusunda motivasyonlarını ortaya koyduğu düşünülmektedir. Tam aileden gelen öğrencilere göre okul başarıları daha düşük olan boşanmış aileye sahip öğrencilerin, derslere karşı daha ilgisiz oldukları, tam aileye sahip çocuklara göre yaşadıkları problemlerin çocukların okula karşı motivasyonlarını azalttığı düşünülmektedir.

Tablo 36. Aile yapısına göre problem durumlarına verilen cevapların yüzde değerleri

Problem Alanı	Problem Durumu	İşaretlenme Oranı	
		Tam Aile (%)	Boşanmış Aile (%)
Sağlık	Sağlığımın bozuk oluşundan endişeliyim.	4	10
	Saçlarım dökülüyor.	9	17
Okul Ortamı	Derslere çok çalıştığım halde başaramıyorum.	29	39
	Bazı dersleri başaramayacağımdan kaygılanıyorum.	56	70
	Ders konuları çok ağır.	17	27
	Okulda verilen cezalardan korkuyorum.	23	33
	Türkçeyi başaramıyorum.	8	17
	Sosyal bilgileri başaramıyorum.	11	20
Aile	Aile içerisinde sevilmediğimi hissediyorum.	13	22
	Ailemi fazla anlayışsız buluyorum.	8	17
	Evde istediğim huzuru bulamıyorum.	12	21
	Babamın içki içmesine üzülüyorum.	1	6
	Annemle babamın ayrı olmasına üzülüyorum.	1	28
	Evimizin eşyaları iyi olmadığı için arkadaşlarını eve getiremiyorum.	2	6
Meslek-Gelecek	Okurken para kazanabileceğim bir işe ihtiyacım var.	4	9
	Kısa zamanda bir mesleğe atılmak istiyorum.	9	16
Toplumsal İlişkiler	Topluluk içinde nasıl hareket edeceğimi bilemiyorum.	4	11
	Herkes benim geçimsiz biri olduğumu düşünüyor.	7	17
	Toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum.	9	17
Kişilik Özellikleri	Kendimi yalnız hissediyorum.	21	31
	Giriştiğim işlerde başarısızlığa uğruyorum.	6	14
	İçe kapanık, sıkılgan ve utangacım.	17	26
	Her şeye çok üzülüyorum.	23	39
	İnsanları sevmiyorum.	5	11
	Artık yaşamaktan hoşlanmıyorum.	13	23
	Alınganım.	22	32
	Kimseye açılmak istemiyorum.	11	23
	Kendimden nefret ediyorum.	7	14
	Kimse beni sevmiyor, onun için ölmek istiyorum.	7	14
	Kimstesiz kalmaktan korkuyorum.	15	23
	Sınıfta kalmaktan korkuyorum.	13	27
	Çok şık giyinmek istiyorum.	16	27
Fakirlik beni üzüyor.	4	9	
Yeteri kadar zeki değilim.	17	27	

Tablo 36 incelendiğinde, boşanmış aileye sahip öğrencilerin ekonomik olarak sıkıntı içinde olduklarını hissettikleri (evimizin eşyaları iyi olmadığı için arkadaşlarını eve getiremiyorum, fakirlik benim üzüyor), bir an önce hayata atılarak ekonomik sıkıntılarını çözüm bulma çabası içinde oldukları (okurken para kazanabileceğim bir işe ihtiyacım var, kısa bir zamanda mesleğe atılmak istiyorum), sosyal uyumda daha fazla

problem yaşadıkları (topluluk içinde nasıl hareket edeceğimi bilemiyorum, herkes benim geçimsiz biri olduğunu düşünüyor, toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum), belirgin bir sağlık problemi yaşamadıkları ancak sağlıklarının bozuk oluşundan kaygılandıkları, okul ortamında tam aileden gelen öğrencilerden daha fazla derslerin ağır olduğunu düşündükleri, başaramamaktan kaygılandıkları, Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerini başaramadıklarını ifade ettikleri, okulda verilen cezalardan daha fazla korktukları, ailelerini daha fazla anlayışsız buldukları, aile içinde sevilmediklerini hissettikleri, evde istedikleri huzuru bulamadıklarını belirttikleri görülmektedir. Boşanmış aileden gelen çocukların, kaygı, depresyon ve benlik algıları ile ilgili içe dönük kişilik özelliklerinde diğer problem alanlarına göre daha fazla oranda (%40) problem yaşadıklarını belirttikleri anlaşılmaktadır. Literatüre bakıldığında, boşanmış aileden gelen çocukların tam aileden gelen çocuklara göre depresyon düzeylerinin yüksek olduğu (Dong, 2002, Aral, Gürsoy, 2006; Aslıhan, 1998), okulda daha fazla problem davranışlar sergiledikleri (Mena, 2007; Featherstone ve Cundick, 1992; Storksen, Roysamb ve Moum, 2005), okula daha az bağımlı oldukları ve motivasyonlarının düşük olduğu (Bertram, 2005), sınıf içinde dengesiz, huzursuz ve uyumsuz davranışları daha sık sergiledikleri (Altunkaya, 2010), iş bulamamaktan korktukları, okulu sıkıcı buldukları ve okulda mutsuz oldukları, sağlıklarıyla ilgili endişeli oldukları (Francis ve Evans, 1997), daha fazla kaygılı ve benlik algılarının düşük olduğu (Öztürk ve Serin, 2007, Cebeci, 2009), kendilerini daha fazla yalnız hissettikleri (Pancar, 2009), benlik saygılarının düşük olduğu, depresif ve sadist tutum ve davranışlar sergiledikleri, madde kullanımının daha sık görüldüğü, erken yaşta iş hayatına katıldıkları (Şentürk, 2006), yaşam doyumu düzeylerinin düşük olduğu (Dingiltepe, 2009), öfke düzeylerinin yüksek olduğu (Fiyakalı, 2008), atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin düşük olduğu (Biçer, 2009) belirtilmiştir.

Amato ve Keith (1991), 1990 yılından önceki yaklaşık 30 senelik süreçte, 13 000 boşanmış aileye sahip çocuğun dahil edildiği 92 farklı çalışmanın meta analizini yapmışlardır. Araştırmaların meta analizi sonucunda, boşanmış aile çocuklarının psikolojik – sosyal uyum düzeyleri ile okul başarılarının boşanmadan olumsuz etkilendiğini, uyum ve akademik başarı düzeylerinin, tam aileye sahip çocukların uyum ve başarı düzeylerinden anlamlı düzeyde düşük olduğu ortaya konmuştur. Yapılan diğer meta analiz çalışmalarında da (Amato, 2001; Reifman, Villa ve Amons, 2001)

boşanmanın, çocukların psikolojik iyi olma, sosyal uyum düzeylerini ve okul başarılarını olumsuz etkilediği tekrar ortaya konmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde, boşanmış aileye sahip ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin, özellikle içe dönük problemleri tam aileye sahip akranlarına göre daha fazla yaşadıkları, okul başarılarının daha düşük olduğu ortaya konmuş, araştırma sonuçlarının literatür ile benzer olduğu görülmüştür.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuç

İlköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin, okul başarıları ve karşılaştıkları problemlerin incelendiği bu araştırmanın sonuçları, araştırmanın alt problemleri sırasına göre iki başlık altında aşağıda belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen bulguların anlamlılığını test etmek için alınan p değeri, $p < .05$ 'tir.

6.1.1. Öğrencilerin okul başarısına ait sonuçlar

a)Boşanmış aileye sahip kız ve erkek öğrencilerin okul başarılarının, tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarından düşük olduğu,

b)6. ve 7. sınıf düzeyindeki, boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarıları arasında, tam aileye sahip öğrenciler lehine anlamlı bir farkın bulunduğu, 8. sınıftaki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarıları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı,

c)Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, annenin eğitim düzeyine göre farklılaştığı, annesi okur yazar olmayan çocukların okul başarılarının, annesi diğer eğitim düzeyinde olan öğrencilerin okul başarılarından düşük olduğu,

d)Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, babanın eğitim düzeyine göre farklılaştığı, babası okur yazar olmayan öğrencilerin okul başarılarının, babası ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerden, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin okul başarılarının da babası üniversite mezunu olan öğrencilerden düşük olduğu,

e)Tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, ailenin gelir düzeyine göre farklılaştığı, ailelerinin gelir düzeyleri 0-700 TL ve 1501-3000 TL ile 701-1500 TL ve 1501-3000 TL olan tam aileye sahip öğrenciler arasında, okul başarılarının ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrenciler lehine farklılaştığı,

f)Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, annenin eğitim düzeyine göre farklılaştığı, annesi üniversite ve üstü mezunu olan boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, annesi diğer eğitim düzeyindeki öğrencilerin okul başarılarından yüksek olduğu,

g)Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, babanın eğitim düzeyine göre farklılaştığı, annesi üniversite ve üstü mezunu olan boşanmış aileye sahip öğrencilerin

okul başarılarının, babası diğer eğitim düzeyindeki öğrencilerin okul başarılarından yüksek olduğu,

h) Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, ailenin gelir düzeyine göre farklılaştığı, ailesinin geliri düzeyi en düşük olan (0-700 TL) olan öğrencilerin okul başarılarının, ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin okul başarılarından düşük olduğu, aynı şekilde ailesinin gelir düzeyi (701-1500 TL) ve (1501-3000 TL) olan öğrenciler arasında, ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrenci lehine farkın bulunduğu,

i)Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, boşanmadan sonra anne ya da babasından hangisi ile kaldığı değişkenine göre farklılaşmadığı,

j)Boşanmış aileye sahip öğrenciler arasında, boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveyni, yeni bir evlilik yapan öğrencilerin okul başarılarının anlamlı düzeyde düştüğü, cinsiyete göre bakıldığında, boşanmadan sonra annesi yeni evlilik yapan kız öğrencilerin okul başarılarının, boşanmadan sonra sadece öz annesi ile yaşayan kız öğrencilerin okul başarılarından anlamlı düzeyde düşük olduğu,

k)Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, boşanmadan sonra geçen süre değişkenine göre farklılaşmadığı,

l)Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, boşanmadan sonra birlikte yaşamadıkları ebeveyni ile görüşme sıklığına göre farklılaşmadığı, cinsiyete göre bakıldığında ise yanında kalmadığı ebeveyni ile haftada bir gün görüşen erkek öğrencilerin okul başarılarının, hiç görüşmeyen erkek öğrencilerin okul başarılarından yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

6.1.2. Öğrencilerin problemlerine ilişkin sonuçlar

Boşanmış aileye sahip öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre sağlıkla ilgili maddelerin %10, okul ortamı ile ilgili maddelerin %17, aile ile ilgili maddelerin %18, meslek-gelecek ile ilgili maddelerin %14, toplumsal ilişkiler ile ilgili maddelerin %13 ve kişilik özellikleri ile ilgili maddelerin %40'ında daha fazla problem yaşadıklarını belirttikleri, boşanmış aileye sahip öğrencilerin ekonomik olarak sıkıntı içinde olduklarını hissettikleri, bir an önce hayata atılarak ekonomik sıkıntılarına çözüm bulma çabası içinde oldukları, topluluk içinde nasıl hareket edeceklerini bilmedikleri, herkesin kendilerini geçimsiz olarak gördüğünü düşündükleri, sağlıklarının bozuk oluşundan kaygılandıkları, okul ortamında tam aileden gelen öğrencilerden daha fazla derslerin

ağır olduğunu düşündükleri, dersleri başaramamaktan kaygılandıkları, Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerini başaramadıklarını ifade ettikleri, okulda verilen cezalardan daha fazla korktukları, ailelerini daha fazla anlayışsız buldukları, aile içinde sevilmediklerini hissettikleri, evde istedikleri huzuru bulamadıklarını belirttikleri anlaşılmıştır. Boşanmış aileden gelen öğrencilerin, tam aileye sahip öğrencilere göre kendilerini daha yalnız, içine kapanık, başarısız buldukları, her şeye çok üzüldükleri, alıngan oldukları, kendilerinden nefret ettikleri, kimsesiz kalmaktan korktukları, insanları sevmedikleri, yaşamaktan hoşlanmadıkları, kimseye açılmak istemedikleri, fakirliğin kendilerini üzdüğü ve yeteri kadar zeki olmadıkları yönünde daha fazla görüş bildirdikleri, boşanmış aileden gelen çocukların, kaygı, depresyon ve benlik algıları ile ilgili içe dönük kişilik özelliklerinde diğer problem alanlarına göre tam aileye sahip çocuklardan daha fazla oranda problem yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

6.2. Öneriler

- 1)Boşanmış aileye sahip çocukların, uyum sorunlarını azaltmak, sosyal becerilerini geliştirmek için okul rehberlik servislerince, grup rehberliği çalışmaları yapılmasının, rehberlik öğretmenlerinin ve sınıf şube öğretmenlerinin bu konularda eğitim almalarının uygun olacağı düşünülmektedir.
- 2)Çocukların, arkadaşlarından aldıkları sosyal desteğin artırılması için, okul ortamında eğitici klüpler ve sosyal etkinliklere katılımları için teşvik edilmeleri önemli bulunmaktadır.
- 3)Boşanmadan sonra, okul rehber öğretmenlerince ebeveyn odaklı grup rehberliği çalışmaları yapılarak, nitelikli ebeveyn tutumlarını geliştirmeye yönelik eğitimler verilmesi, broşür, doküman vs. hazırlanması yararlı olacaktır.
- 4) Mahkeme sürecinde de boşanan ailelere ve çocuklarına boşanmaya uyum konusunda danışmanlık ve rehberlik çalışmalarının yapılması uygun olabilir.
- 5)Evlilik kavramı, ailenin önemi ve aile hayatı ile ilgili gençlerin kulaktan dolma bilgiler yerine uygun eğitim programları çerçevesinde eğitilmelerinin, anne ve baba adaylarına çocuk gelişimi, eğitimi ve bakımı konusunda yapılan eğitim çalışmalarının yaygınlaştırılması uygun olabilir.
- 6)Boşanmadan sonra anne yanında kalan özellikle erkek çocukların, hemcinsleri olan babaları ile görüşmemelerinin, çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerini örselediği,

bu durumun da çocuğun okul başarısını düşürdüğü anlaşılmalı, velayeti kendisinde bulunan ebeveyne, çocuğun diğer ebeveyni ile düzenli görüşmesi ve anne-baba arasındaki çatışmanın çocuğa yansıtılmaması, çocuğun çatışma ortamından uzak tutulması, taraf olmaya zorlanmaması konusunda da aileye bilgilendirmenin yapılmasının uygun olacaktır.

7) Ailenin korunmasına yönelik devletin, daha yaygın ve etkili sosyal politikalar geliştirmesinin, özellikle boşanma sonucunda yaşam standardı düşen kadınlara, işe yerleştirilme konusunda, pozitif ayrımcılık yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

8) Boşanmış aileye sahip öğrencilerin problemleri hakkında farklı örneklem grupları üzerinde de araştırmalar yapılarak, problem alanların tam olarak belirlenmesi ve bu alanlarla ilgili rehberlik programlarının hazırlanmasının uygun olabilir.

9) Türkiye'de, boşanmanın çocuklardaki etkisi üzerine, boylamsal çalışmaların yeterince yapılmadığı görülmektedir. Yapılacak boylamsal çalışmalar ile boşanma sürecinin ve sonrasında, çocuk üzerindeki etkisi hakkında daha sağlıklı ve net bilgiler elde edilebilecektir.

10) Araştırmada, ailenin gelir düzeyi, anne-babanın eğitim düzeyi gibi değişkenlerin, öğrencilerin okul başarısı üzerinde etkili olduğu, bu nedenle boşanmanın öğrencilerin okul başarıları üzerine yapılan araştırmalarda, sosyo-ekonomik verilerin kontrol altına alınmasının daha objektif sonuçlara ulaşmak için yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Amato, P.R. (1994). "Life-Span Adjustment of Children to Their Parents' Divorce", *Children and Divorce*, 4(1), 143-164.
- Amato, P.R. (2005). "The Impact of Family Formation Change on the Cognitive, Social and Emotional Well-Being of the Next Generation", *The Future of Children*, 15(2), 75-96.
- Amato, P.R. (2000). "The Consequences of Divorce for Adults and Children", *Journal of Divorce and Remarriage*, 52, 1269-1287.
- Amato P.R. (2001). Children of Divorce in the 1990s: An Update of the Amato and Keith(1991) Meta-Analysis, *Journal of Family Psychology*, 15,355-370.
- Amato, P.R.(2010). "Research on Divorce:Continuing Trends and New Developments", *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666.
- Amato, P.R.ve A. Booth (1994). "Parental Marital Quality, Parental Divorce and Relations with Parents", *Journal of Marriage and Family*, 56,21-34.
- Amato, P. R. ve B., Keith (1991). Parental Divorce and Well-Being of Children: A MetaAnalysis, *Psychological Bulletin*, 110, 26-46.
- Amato. P.R., J., Cheadle (2005). "The Long Reach of Divorce:Divorce and Child Well-Being Across Three Generations", *Journal of Marriage and Family*, 67, 191-206.
- Amato, P.R.ve J.M., Sobolewski (2007). "Parent's Discord and Divorce, Parent-Child Relationships and Subjective Well-Being in Early Adulthood: Is Feeling Close to Two Parents Always Better Than Feeling Close to One?", *Social Forces*, 85(3), 1105-1124.
- Ames, M.E. (2009). *Parental Divorce and Student's Transition to University: An Investigation of Gender, Timing of Divorce and Remarriage*, York University, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts, Toronto.
- Altunkaya, E. (2010). *Anne Babası Boşanmış İlköğretim Öğrencilerinin Okul-Aile ve Sosyal Ortamda Yaşadıkları Problemlere İlişkin Görüşler*, Abant İzzet Baysal

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu.

Aral, N., F., Gürsoy ve H. Dizman (2006). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Olan Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi*, Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu El Kitabı, Antalya.

Aral, N. ve F., Başar (1998). *Boşanmış Aileye Sahip Olan ve Olmayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 1998.

Arifoğlu, B.Ç.(2006). *Çocuklar İçin Boşanmaya Uyum Programı'nın Çocukların Boşanmaya Uyum, Kaygı ve Depresyon Düzeylerine Etkisi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Hemşireliği Programı, Doktora Tezi. Ankara.

Arslan, S. (2008). *Ailenin İlköğretim II. Kademedeki Öğrencilerin Okul Başarısı Üzerindeki Etkisi*, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Asiltürk, A. (2004), “Boşanma ve Velayet”, *Popüler Psikiyatri Dergisi*, 17, 34-47.

Akyüz, E. (1978). “Boşanmanın Çocuklar Üzerine Etkileri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1-2), 1-6.

Aslıhan, M.,N.(1998). *Parçalanmış veya Tam Aileye Sahip Çocukların Öz-Kavramı Depresyon Düzeyleri ve Akademik Başarılarının Yaş ve Cinsiyet Yönünden Karşılaştırılması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana.

Aydın, O. (2009). *Boşanma Sürecinde Velayet İle İlgili Anlaşmazlık Yaşayan Ebeveynlerin Çocuklarına İlişkin Düşünceleri ve Çocukların Boşanmaya Uyum Düzeylerinin İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Baymur, F. (1961). “Lise ve Dengi Okullara Devam Eden Öğrencilerin Problemleri, Ankara:MEB, Talim ve Terbiye Dairesi.

Behmuaras, E (2003). *The Effects of Separation/Divorce and Conflict on Turkish Children: A Clinical Sample*, The Chicago School of Professional Psychology,

A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Psychology.

- Belsky, J., L., Woodward ve D.M., Fergusson (2000). "Taming of Parental Separation and Attachment to Parents in Adolescence: Results of a Prospective Study from Birth to Age 16", *Journal of Marriage and Family*, 62, 162-174.
- Bertram, A.N (2005). *The Relationship of Parent Involvement and Post-Divorce Adjustment to the Academic Achievement and Achievement Motivation of School-Aged Children*, Oklahoma State University, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy.
- Bahar, H. (2009). *Sosyoloji*. Ankara: Karınca Yayınları. <http://books.google.com.tr/> (Erişim Tarihi: 14.07.2010).
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2011), Tek Ebeveynli Aileler, Yayın No: 148, 2011 Ankara.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010), Aile Yapısı Araştırması (2006), Ankara: Yayın No: 146, 54-56.
- Biçer, E. (2009). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Atılganlık ve Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Bilir, Ş. ve D., Dabanlı (1981). "Ailede Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Etkisinin Araştırılması, Başbakanlık Araştırma Kurumu Yayınları", Aile Yazıları 3, Bilim Serisi Genel Yayın No: 5/3.
- Budak, G. (1990). "Endüstrileşme Süreci İçinde Ailenin Yeri ve Önemi", I. Aile Şurası, Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara.
- Büyüksahin, G. (2009). *Boşanmış ve Boşanmamış (Tam) Ailelerden Gelen 11-13 Yaş Arası Çocukların Anne Baba Tutumlarını Algılama Biçimlerinin Sosyal Uyum Düzeyleri İle İlişkisi*, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Carson, C.C. (1985), *The Effects of Parental Divorce on the Peer Relationships of Fourth and Fifth Grades: A Sociometric Study*, University of Mexico, A

Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in Education, New Mexico.

Cebeci, S.C.T. (2009). *Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki*, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Cottongim, C.M. (2002). *The School Role as a Support System of Children of Parental Divorce*, East Tennessee State University, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor in Education.

Coward, W.T. (2001). *Family Structure and Its Effects on Academic Achievement*, Tennessee State University, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Education.

Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve Davranış Psikolojisinin Temel Kavramları*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Czarnecki, C.A. (1995). *Relationship of Age, Time Since Parental Separation and Remarriage with Academic Adjustment in Children*, Hostra University, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy.

Çiftçi, A. (2009). "Türkiye'nin Nüfus Bilgileri Işığında Kazım Karabekir'in Aile ve Nüfus Politikalarına İlişkin Görüşleri ve Bugünkü Durum", *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(19), 25-41.

Dennison, R.P. Ve S.S., Koerner (2006). "Post-Divorce Interparental Conflict and Adolescents' Attitudes About Marriage: The Influence of Maternal Disclosures and Adolescent Gender", *Journal of Divorce and Remarriage*, 45(1/2), 31-49.

Dingiltepe, T. (2009). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Adana.

Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim* (2. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Dong, Q.,Y. Wang ve T.H. Ollendick (2002). “Consequences of Divorce on Adjustment of Children in China”, *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31(1), 101-110.
- Downey, D.B. (1995). “ Understanding Academic Achievement Among Children in Step households, The Role of Parental Resources, Sex of Stepparent and Sex of Child”, *Social Forces*, 73(3), 875-894.
- Er, G. (2009). *Ailesi Parçalanmış Olan İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Akademik Sağlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Göre Yordanması*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Ermış, B.B. (2008). Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, V. Aile Şurası “Aile Destek Hizmetleri” Bildirileri, Bir Sosyal Destek Kaynağı Olarak Aile, Ankara:Yayın No:137, 11-19.
- Erürker, B. (2007). *Aileye ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Çocuklarının Bilişsel İşlevlerinin Karşılaştırılması*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji, İnsan Bilimleri Felsefe Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Esen, H. (2010). *Akyurt İlköğretim Okulunda Okuyan Parçalanmış ve Tam Ailelerden Gelen Öğrencilerin Aile İçi Durumları ve Okul Başarı Durumlarına İlişkin Görüşleri*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Featherstone, D.R.ve B.P., Cundick (1992). “Differences in School Behaviour and Achievement Between Children From Intact, Reconstituted and Single Parent Families”, *Adolescence*, 27, 102-114.
- Fiyakalı, N.C. (2008). *Anne- Babası Boşanmış ve Boşanmamış Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzlarının Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Denizli.
- Francis, L.J. Ve T.E., Evans (1997). “The Relationship Between Marital Disruption and Adolescent Values:A Study Among 13-15 Years Old”, *Journal of Divorce and Remarriage*, 26(3/4), 195-85.

- Garasky, S. (1995). “ The Effecets of Familiy Structure on Educational Attainment: Do The Effecets Vary by Age of the Child?”, *American Journal of Economics and Sociology*, 54(1), 89-101.
- Gökçe,B. (1996). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Ankara:Savaş Yayınları.
- Güler, S. (2008). *Ailede Çocuğun Sosyalleşmesi*, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale.
- Gürçay, S. ve A. Kaya vd.(2005). *Yaşam Becerileri Ergenler İçin Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları*, Pegem A Yayınları.
- Ham, B.D. (2004). “The Effecets of Divorce and Remarriage on the Academic Achievement of High School Seniors”, *Journal of Divorce and Remarriage*, 42(1/2), 159-178.
- Hines, I. ve T., Mack (2007). “ Adolescent Adjustment to Middle School Transition: The Intersection of Divorce and Gender in Review”, *Research in Middle Level Education*, 31, 41-64.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Resmi Gazete, 12.01.1961, 222/10705.
- Jeynes, W.H. (1999). “ Effecets of Remarriage Following Divorce on the Academic Achievement of Children”, *Journal of Youth and Adolescence*, 28(3), 385-393.
- Jeynes, W.,H. (2000). “A Longitudinal Analysis on the Effecets of Remarriage Following Divorce on the Academic Achievement of Adolescents”, *Journal of Divorce and Remarriage*, 33(1/2), 131-148.
- Jeynes, W.,H. (2002). “ Does Parental Involvement Eliminate the Effecets of Parental Divorce on the Academic Achievement of Adolescents”, *Journal of Divorce and Remarriage*, 37(1/2), 101-115.
- Juersivich, M. M.(1991). *An Investigation of Divorce and Academic Achievement with a Selected Group of Sixth-Grade Students*, The University of Akron, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy.

- Karadağ, İ. (2007). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Sosyal Destek Kaynakları Açısından İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Karahan, T.F, K., Özcan ve T., Ağlamaz (2009). “Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Babanın Birliktelik Durumu, Öz Üvey Oluşu ve Yaşamda Öncelikli En Önemli Değer Algısı Açısından İncelenmesi”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 211-229
- Karakuş, S. (2003). *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ve Okul Başarısına Yansımaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Karasar, N. (2005): *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (14. Baskı). Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, K. (2001). “Toplumsal Değişme ve Aile”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayını, Ankara.
- Kaya, A., Z., B., Macit, A. ,Atlı ve K., Özalper . “Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocuk ve EWrğenlerin Benlik Saygısı, Sürekli Kaygı ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi”, XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Bilimleri Kurultayı Bildirisi, İzmir, 2009.
- Kaynaroğlu, N. (1984). *Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Ailelerin 6 Yaş Grubundaki Çocuklarındaki Psikososyal Özelliklerin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Kinard, E.M., H., Reinherz (1986). “Effecets of Marital Disruption on Children's School Aptitude and Achievement, *Journal of Divorce and Remarriage*, 48, 285-293.
- Kurtulmuş, S. (1998). *Aile Modellerinde ve Demografik Yapıdaki Değişimin Aile Politikalarına Etkisi*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı: Yayın No:106.
- Kuyucu, Y. (2007). *Boşanmış Ailede Yetişen Ergenlerin Bilişsel Çarpıtmalarıyla Benlik Değerleri Arasındaki İlişki*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri

Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Doktora Tezi. İzmir.

- Lansford, J.E. (2009). "Parental Divorce and Children's Adjustment", *Association for Psychological Sciences*, 4(2), 140-152.
- Lee, S.M, J., Kushner, S.H., Cho (2007). "Effects of Parent's Gender and Parental Involvement on the Academic Achievement of Adolescents in Single Parent Families", *Sex Roles*, 56, 149-157.
- Lee, S.M.ve J., Kushner (2008). "Single-Parent Families: The Role of Parent's and Child's Gender on Academic Achievement", *Gender and Education*, 20(6), 607-621.
- Luepnitz, D.D. (1979). "Which Aspects of Divorce Affect Children?", *The Family Coordinator*, 28(1), 79-85.
- Liu, S.H. (2004). *Parental Divorce and Child Educational Attainment*, Stony Brook University, A Dissertaion Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy in Economics.
- Martin, C.L. (1991). *The Effect of Divorce and Single Parenting on Academic Achievement in the Public Schools*, Kean College, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts, New Jersey.
- McLanahan, S.S. ve N.M., Astone (1991). "Family Structure, Parental Practices and High School Completion", *American Sociological Review*, 56, 309-320.
- Mena, E. (2007). *The Effects of Divorce on Latino Children's School Performance*, California State Universty, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Social Work.
- Meriç, B. (2007). *Boşanmış Ailelerdeki Ergenlerin Uyum Düzeylerini ve Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Çalışmasının Sınanması*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

- Miller, P.A., P. Ryan ve W., Morrisson (1999). "Practical Strategies for Helping Children of Divorce in Today's Classroom", *Childhood Education*, 75, 285- 289.
- Orvin, G.H. (1997). *Ergenlik Çağındaki Çocuğunuzu Anlamanın Yolları*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Öngider, N. (2006). *Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumu Üzerindeki Etkileri*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Özden, S. (2010). *Boşanma Sebepleri Bakımından Aile İçi Şiddet*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Özgüven, İ., E. (1998). *Psikolojik Testler* (2. Baskı), Ankara:PDREM Yayınları
- Özgüven, İ., E ve Diğerleri (1978). *Üniversite Okuyan Tübitak Bursiyerlerinin Başarılarını Etkileyen Faktörler*, Tübitak Bilim Adamı Yetiştirme Grubu, E-32.
- Öztürk, S. (2006). *Anne-babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Danışmanlık Programı, Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Pancar, A.(2009). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Pişken- Arabacı, G.(2008). *Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Potter, D. (2010). "Psychosocial Well-Being and the Relationship Between Divorce and Children's Academic Achievement", *Journal of Marriage and Family*, 72, 933-946.
- Raley, R.K., M.L. Frisco ve E., Wildsmith (2005). "Maternal Cohabitation and Educational Success, *Sociology of Education*, 78, 144-164.

- Reifman, A., L.C., Villa, J.A., Amons (2001). "Children of Divorce in the 1990s: A Meta-Analysis", *Journal of Divorce and Remarriage*, 36(1), 27-36.
- Rodgers, K.B. ve H.A., Rose (2001). "Personal, Family and School Factors Related to Adolescent Academic Performance: A Comparison by Family Structure", *Marriage and Family Review*, 33(4), 47-61.
- Roizblatt, A., S., Rivera ve T., Fuchs (1997). "Children of Divorce: Academic Outcome", *Journal of Divorce and Remarriage*, 26(3), 51-56.
- Schuster, B.R. (2005). *From Infancy to Adolescence: A Longitudinal Analysis of the Impact of Divorce and Remarriage Transitions on Children's Academic Achievement*, California State University, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts in Psychology.
- Serin, N.B. ve S., Öztürk (2007). "Anne-babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 117-128
- Shriner, M., R.L., Mullis, B.M., Shriner (2010). "Variations in Family Structure and School-Age Children's Academic Achievement: A Social and Resource Capital Perspective", *Marriage and Family Review*, 46, 445-467.
- Simon, R.L., K., Lin, L.C., Gorden (1999). "Explaining the Higher Incidence of Adjustment Problems Among Children of Divorce Compared With Those in Two-Parent Families", *Journal of Marriage and Family*, 61, 1020-1033.
- Spain, B. K. (2008). *Family Diversity: A Quantitative Study of the Impact Divorce and Family Structure on the Academic Performance of College Students*, Capella University, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment Of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy.
- Spruijt, E., M., Goede ve I., Vandervalk (2004). "Frequency of Conduct with Nonresident Fathers and Adolescent Well-Being: A Longitudinal Analysis", *Journal of Divorce and Remarriage*, 40(3), 77-90.

- Storksen, I., E. Roysamb, T., Moum (2005). “ Adolescents with a Childhood Experience of Parental Divorce: A Longitudinal Study of Mental Health and Adjustment”, *Journal of Adolescence*, 28, 725-739.
- Sun, Y. ve Y., Li (2009). “Parental Divorce, Sibship Size, Family Resources and Children's Academic Performance”, *Social Science Research*, 38, 622-634.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi. Malatya.
- Şentürk, Ü.(2008). “Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler”, *Aile ve Toplum Dergisi*, 14, 7-31.
- Şıpka, Ş.(2006). “Avrupa Birliği Aile Hukuku Ve CEFL”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:5, Sayı:10, 2006, s.56-68.
- Şirvanlı-Özen, D. (1998). *Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri İle Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi. Ankara.
- Şirvanlı-Özen, D. (2005). “Impacts of Divorce on the Behaviour and Adjustment Problems, Parenting Styles and Attachment Styles of Children: Literature Review Including Turkish Studies”, *Journal of Divorce and Remarriage*, 42(3/4), 127-151.
- Tezcan, M. (1981). *Eğitim Sosyolojisine Giriş*, Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara
- Tillman, K.H. (2007). “Family Structure Pathways and Academic Disadvantage Among Adolescents in Stepfamilies”, *Sociological Inquiry*, 77(3), 383-424.
- Tokgöz, Ş. (2009). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Göre Aile Yapılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Türkarlan, N. (2007). “Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başetme Yolları”, *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11), 99-107.

- Ulveseter, G., K. Breivik ve F., Thuen (2010). "Health-Related Adjustment of Adolescents in Various Post Divorce Family Structure with Main Focus on Father Custody with and without a Stepmother", *Journal of Divorce and Remarriage*, 51, 379-395.
- Xu, A., J., Zhang ve Y.R., Xia (2007). "Impacts of Parents' Divorce on Chinese Children: A Model with Academic Performance as a Mediator", *Marriage and Family Review*, 42(3), 91-119.
- Wadsby, M., C. ve G., Svedin (1996). "Academic Achievement in Children of Divorce", *Journal of Psychology*, 34(4), 325-336.
- Wallerstein, J.S. ve J.B., Kelly (1976). "The Effects of Parental Divorce: Experiences of the Child in Later Latency", *American Journal of Orthopsychiatry*, 46, 256-269.
- Wallerstein, J.B. ve J.S., Kelly (1980). *Surviving the Breakup: How Children and Parents Cope With Divorce*. New York. Basic Books.
- Wallerstein, J.B. ve J.S., Kelly (1986). "The Effects of Parental Divorce: Experiences of the Child in Early Latency", *American Journal of Orthopsychiatry*, 46(1), 20-32.
- Winkle, L.V.(2010). *Do Age and the Time of Parental Divorce and Gender Impact Academic Performance Among High School Sophomores?*, Capella University, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy.
- Yılmaz, Y.(2007). *Anne-Baba Tutumları ile ilköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Programı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Yörüköglü, A. (2000). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. Ankara: Özgü Yayınevi.
- Yörüköglü, A. (2003). *Çocuk Ruh Sağlığı: Çocuğun Kişilik Gelişimi, Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yu, T., F. ve Adler-Baeder (2007). "The Intergenerational Transmission of Relationship Quality: The Effects of Parental Remarriage Quality on Young Adult's Relationships", *Journal of Divorce and Remarriage*, 47(3/4), 87-102.

<http://genbilm.com/content/view/3838/89/> “Ekonomik Refahın Batı Üzerindeki Etkisi”(Erişim Tarihi: 02.08.2010).

Türkiye İstatistik Kurumu (2006), İstatistik Göstergeler (1923-2005), Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.bilkent.edu.tr/~zaim/Yillikgostergeler.pdf> (Erişim Tarihi 04.05. 2011)

<http://www.tuik.gov.tr/veriler/bosanmaistatistikleri/> “Bölgelere göre kaba boşanma hızları”(Erişim Tarihi:14.08.2010).

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.dotab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00012> “Avrupa Ülkeleri Kaba Boşanma Hızları” (Erişim Tarihi: 05.04.2011).

<http://www.ilkogretim-online.org.tr>. Güleç, S. ve S. Alkış(2003). İlköğretim-Online 2 (2), 2003 sf. 19-27 (Erişim Tarihi:10.04.2011).

EKLER

EK-1: Kişisel Bilgi Formu

Açıklama: Sevgili arkadaşlar, vereceğiniz kişisel bilgiler, bilimsel bir çalışmada kullanılacak olup, başka hiçbir amaç için bu bilgilerden yararlanılmayacaktır. Bu yüzden isim, numara gibi tanıtıcı bilgileri vermeden formda bulunan tüm soruları doğru ve içten bir şekilde yanıtlamanız çalışmanın amacına daha çok hizmet edecektir. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

2.Sınıf () 6. Sınıf () 7. Sınıf () 8. Sınıf
Düzeğiniz?

3. Ağırlıklı Not () 0-44 arası
Ortalamanız? () 45-54 arası
() 55-69 arası
() 70-84 arası
() 85-100 arası

4. Annenizin eğitim düzeyi nedir?

- () Okuma yazma bilmiyor
() İlkokul mezunu
() Ortaokul mezunu
() Lise mezunu
() Üniversite mezunu

5. Babanızın eğitim düzeyi nedir?

- () Okuma yazma bilmiyor
() İlkokul mezunu
() Ortaokul mezunu
() Lise mezunu
() Üniversite mezunu

6. Ailenizin ortalama aylık gelirini belirtiniz.

- () 0 – 700 TL

- 701 – 1 500 TL
 1 501 – 3 000 TL
 3 001 TL ve üzeri

7. Anne ve babanızın evliliği devam ediyor mu?

- Evet Devam ediyor
 Hayır Boşandılar
 Boşanmadılar ama ayrı yaşıyorlar

Anne ve babanız boşandıysa aşağıdaki 8., 9., 10. Ve 11. soruları yanıtlamaya devam ediniz.

8. Anne ve babanız kaç yıl önce önce boşandılar?

- 0 -1 yıl önce
 1 – 3 yıl önce
 3 – 5 yıl önce
 5 yıldan fazla bir süre önce

9. Kiminle birlikte yaşıyorsunuz ?

- Annemle Babamla Anne ve babamdan ayrı akrabamın yanında

10. Şu anda, anne veya babanın yanı sıra üvey anne veya üvey baba ile birlikte mi yaşıyorsunuz?

- Evet Hayır

11. Yanında kalmadığınız anne ya da babanız ile hangi sıklıkta görüşüyorsunuz?

- Haftada bir görüşüyoruz
 İki haftada bir görüşüyoruz
 Ayda bir görüşüyoruz
 Senede birkaç gün görüşüyoruz
 Hiç görüşmüyoruz

EK-2: Problem Tarama Envanteri

Sevgili öğrenciler, bu problem tarama listesi siz öğrencilerin belli başlı üzüntülerini, ihtiyaçlarını ve her türlü problemlerini öğrenerek bilimsel bir çalışmada veri olarak kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Bu bilgilerin gizli kalacağı ve başka hiçbir yerde hiç bir şekilde kullanılmayacağı araştırmacı tarafından garanti edilmektedir. Ayrıca bu sorularla sizin kimliğiniz arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Bu yüzden isim, numara gibi tanıtıcı bilgileri vermeden formda bulunan tüm soruları doğru ve içten bir şekilde yanıtlamanız çalışmanın amacına daha çok hizmet edecektir.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Cesur ALTUNBULAK
Erciyes Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Açıklama: Her madde incelenip, o maddede belirtilen durum sizin için bir problem oluşturuyorsa, o maddenin başındaki parantez içine “X” işareti koyunuz.

1. BÖLÜM: (BEDEN -SAĞLIK)

1. Dış (fiziki) görünüşüm beni rahatsız ediyor.

2. Sağlığımın bozuk oluşundan endişeliyim.

3. Yeteri derecede uyuyamıyorum.

4. Başım dönüyor, midem bulanıyor, halsizim.

5. İştahsızlığım veya aşırı iştahlılığım beni kaygılandırıyor.

6. Gözlerimden rahatsızım

7. Kulaklarımdan rahatsızım

8. Sık sık başım ağrıyor

9. Dişlerimden rahatsızım

10. İyi beslenemiyorum

11. Boğazım ağrıyor, bademciklerim var.

12. Sık sık grip ve nezle oluyorum.

13. Göğsüm ağrıyor.

14. Midem ağrıyor ve bulanıyor.

15. Çok terliyorum.

16. Çok zayıfım.

- 17.Çok şişmanım.
- 18.Saçlarım dökülüyor.
- 19.Yüzümde sivilceler var.
- 20.Yüzümde kıllar var.

2. BÖLÜM:(OKUL ORTAMI)

1. Okulumuzda ders araç-gereçleri yeterli değil.
2. Okulumuzda sosyal ve kültürel faaliyetlere yeterince önem verilmiyor.
3. Okulumuzda cinsel ve bedensel gelişimle ilgili bilgi verilmiyor.
4. Derslere çok çalıştığım halde başaramıyorum.
5. Bazı dersleri başaramayacağımdan kaygılanıyorum.
- 6.Öğretmenlerimiz bize anlayış ve yakınlık göstermiyor.
- 7.Bir işte çalıştığım için derslerime iyi hazırlanamıyorum.
- 8.Okula evimin uzaklığı beni rahatsız ediyor.
- 9.Öğretmenlerimiz bizimle yeteri kadar ilgilenmiyorlar.
- 10.Spor tesis ve araçlarının eksikliğinden spor yapamıyorum.
- 11.Okulumuz temiz değil.
- 12.Sınıfımız çok kalabalık ve gürültülü.
- 13.Okulda disiplin çok sıkı.
- 14.Ders programları iyi ayarlanmıyor.
- 15.Ders konuları çok ağır.
- 16.Dersler ilgi çekici hale getirilmiyor.
- 17.Yazılı sınavlarda, zaman sorulara göre ayarlanmıyor.
- 18.Öğretmenlerimiz kırıncı söz ve hakaretlerde bulunuyorlar.
- 19.Öğretmenler gereğinden fazla ev ödevi veriyorlar.
- 20.Öğretmenler bizim neden başarısız olduğumuzu araştırmıyorlar.
- 21.Verimli ders çalışma yollarını bilmiyorum.
- 22.Okulda giyimimize fazla karışılıyor.
- 23.Saçlarımız kısa kestiriliyor.
- 24.Okulda verilen cezalardan korkuyorum.
- 25.Türkçeyi başaramıyorum.
- 26.Matematiği başaramıyorum.
- 27.Yabancı dili başaramıyorum.
- 28.Sosyal bilgileri başaramıyorum.
- 29.Fen bilgisini başaramıyorum.
- 30.Bir günde birkaç sınava giriyoruz.

- 31.Ders kitaplarını anlayamıyorum.
- 32.Bazı dersleri sevmiyorum.
- 33.DeFTER tutmayı ve ödev yapmayı sevmiyorum.
- 34.Bazı öğretmenler haksız not verir.
- 35.Yazılılarda fazla heyecanlanıyorum.
- 36.İstediğim eğİtsel kola giremiyorum.

3.BÖLÜM (AİLE İLE İLİŞKİLER)

1. Aile içerisinde sevilmediğimi hissediyorum.
- 2.Ailemin beni başkalarıyla kıyaslamasından rahatsız oluyorum.
- 3.Ailemin baskısı beni sıkıyor
- 4.Ailemi bana karşı güvensiz ve anlayışsız buluyorum
- 5.Annem ve babamın fazla ilgisi beni sıkıyor
- 6.Ailem bana çok az harçlık veriyor
- 7.Ailem kardeşler arasında ayırım yapıyor
- 8.Ailemden dayak yiyorum
- 9.Annem beni sevmiyor.
- 10.Babam beni sevmiyor.
- 11.Annemle anlaşamıyorum.
- 12.Babamla anlaşamıyorum.
- 13.Ailemin bana güveni yok.
- 14.Ailemi fazla anlayışsız buluyorum.
- 15.Ailem hiçbir konuda fikrimi almıyor.
- 16.Ailem davranış ve giyimime karışıyor.
- 17.Ailem bana iş yaptırıyor.
- 18.Evde istediğim huzuru bulamıyorum.
- 19.Ders çalışmama yardım eden yok.
- 20.Kardeşlerimle geçinemiyorum.
- 21.Kardeşlerim beni sevmiyor.
- 22.Kardeşlerim ders çalışmama engel oluyor.
- 23.Tek çocuk olduğuma üzülüyorum.
- 24.Annem beni dövüyor.
- 25.Babam beni dövüyor.
- 26.Annemle babam sık sık kavga ediyorlar.
- 27.Babamın içki içmesine üzülüyorum.
- 28.Annemle babamın ayrı olmasından üzülüyorum.

29. Ailemden uzakta olduğum için onları özleyorum.
30. Akrabalarımın evinde kalıyorum, evdekiler ile geçinemiyorum.
31. Babamın mesleğinden utanıyorum.
32. Evimizin eşyaları iyi olmadığından arkadaşlarımı eve getiremiyorum.
33. Evimiz çok dar, ders çalışmak için ayrı odam yok.

4.BÖLÜM:(PARA - MESLEK)

1. Aile gelirimiz istediğim okula gitmemi engelliyor.
2. Gelecek için henüz karar vermiş değilim.
3. Meslek seçiminde güçlük çekiyorum.
4. Geleceğim konusunda ailemle anlaşamıyorum.
5. Ailem üst öğrenime devam etmemi istemiyor.
6. Okurken para kazanabileceğim bir işe ihtiyacım var.
7. Gidebileceğim meslek ve okullar hakkında bilgi edinmek istiyorum.
8. Kısa zamanda bir mesleğe atılmak istiyorum
9. Okulu bitirince ailem beni evlendirmek istiyor.
10. Memur olmak istiyorum.
11. Serbest meslek sahibi olmak istiyorum.
12. Meşhur olmak istiyorum.
13. Zengin olmak istiyorum.
14. Siyasetle uğraşmak istiyorum.

5.BÖLÜM:(TOPLUMSAL İLİŞKİLER)

1. Başkalarıyla iyi ilişkiler kuramıyorum.
2. Çok çekingenim.
3. Şimdiye kadar bana uygun bir arkadaş bulamadım.
4. Topluluk içinde nasıl hareket edeceğimi bilemiyorum.
5. Başkalarına güvenemiyorum.
6. Herkes benim geçimsiz biri olduğumu düşünüyor.
7. Toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum.
8. Herkesle rahat konuşamıyorum.
9. Bazı arkadaşlarım benimle alay etmelerine üzülüyorum.
10. Bazı arkadaşlarımın kendilerini çok büyük görüyorlar.
11. Bazı arkadaşlarım ahlakımızı bozuyor.
12. İyi ahlaklı bir arkadaş bulamıyorum.
13. Kimseyle samimi olmak istemiyorum.

- 14.Öğretmenlerimle rahatça konuşamıyorum.
- 15.Karşı cinsten arkadaşım olmasını istiyorum.
- 16.Karşı cinsle çok ilgilendiğimden ders çalışamıyorum.
- 17.Karşı cinsle ilişki kimseye söyleyemem.
- 18.Arkadaşımın karşı cinsle ilişki kurmalarını kıskanıyorum.
- 19.Karşı cinsle konuşurken sıkılıyorum.
- 20.Kız-erkek arkadaşlığını çevremiz hoş karşılamıyor.
- 21.Arkadaşlarımın karşı cinsle ilişki kurmalarını doğru bulmam.
- 22.Kız-erkek karışık (karma) okumak istiyorum.
- 23.Karşı cinse güvensizlik duyuyorum.

6.BÖLÜM: (KİŞİLİK)

1. Kendimi yalnız hissediyorum
2. Çabuk sinirleniyorum, soğukkanlı olamıyorum.
3. Çok çabuk tesir altında kalıyorum.
4. Kendime güvenim yok.
5. Giriştiğim işlerde başarısızlığa uğruyorum.
6. İçre kapanık, sıkılğan ve utangacıım.
7. Her şeye çok üzülüyorum.
8. Yeni durumlara uymada güçlük çekiyorum.
9. İnsanları sevmiyorum.
10. Düşüncelerimin normal olup olmadığını bilmiyorum.
- 11.Yeni bir şeyi kendi başıma denemekten çekiniyorum.
- 12.Benimle alay edildiği fikrine kapılıyorum.
- 13.Daha sevimli bir insan olmak isterdim.
- 14.Ölüm korkusunun etkisindeyim.
- 15.Yaptığım bazı hatalarımı unutamiyorum.
- 16.Kimsenin beni anlamadığını, beni sevmediğini düşünüyorum.
- 17.Artık yaşamaktan hoşlanmıyorum
- 18.Alınganıım.
- 19.Konuşurken çok heyecanlanırım.
- 20.Sıkıntı ve bunalım içindeyim.
- 21.Kimseye açılmak istemiyorum.
- 22.Çok hayal kuruyorum.
- 23.Yalnız kalmayı istiyorum.
- 24.Kendimden nefret ediyorum.

- 25.Uyuyamıyorum.
- 26.Kız olduğuma üzülüyorum.
- 27.Erkek olduğuma üzülüyorum.
- 28.Çirkin oluşuma üzülüyorum.
- 29.Herkesin beni sevmesini istiyorum.
- 30.Kimse beni sevmiyor, onun için ölmek istiyorum.
- 31.Kimsesiz kalmaktan korkuyorum.
- 32.Sınıfta kalmaktan koruyorum.
- 33.Çok şık giyinmek istiyorum.
- 34.Fakirlik beni üzüyor.
- 35.Zengin arkadaşlar fakirler küçümsüyor.
- 36.İçki içiyorum.
- 37.Sigara içiyorum.
- 38.Yeteri kadar zeki değilim.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Cesur ALTUNBULAK
 Uyruğu : Türkiye (TC)
 Doğum Tarihi ve Yeri : 1976, Gemerek
 Medeni Durumu : Evli
 Tel : +90 352 222 12 68 – 505 686 20 11
 email : cesurmail@hotmail.com
 Yazışma Adresi : Kayseri Adliyesi 1. Aile Mahkemesi Kocasınan Kayseri

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	EÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2011
Lisans	Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fizik Öğretmenliği	1999
Lise	Cengizhan Lisesi, İstanbul	1994

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2005-2011	Kayseri Adliyesi 1 Aile Mahkemesi,	Pedagog
2002-2005	ODTÜ Özel Erkilet İlköğretim Okulu,	Fen Bilgisi Öğretmeni

YABANCI DİL

İngilizce